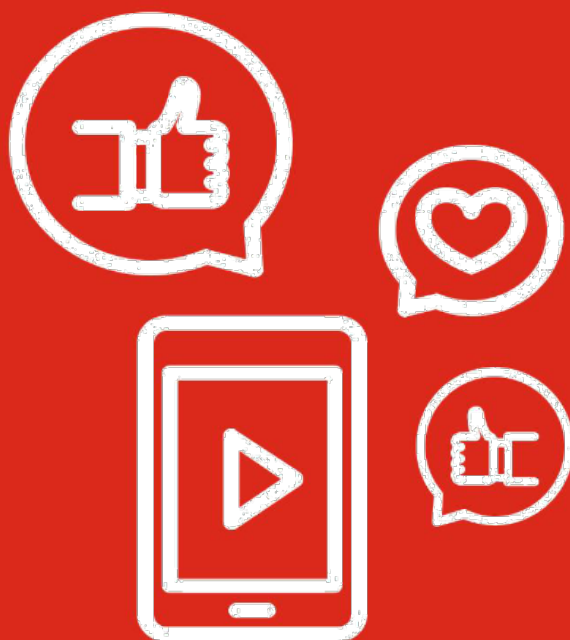

Адам укуктарын кыйгап өтүү:
Келишимдик макулдашуулардын
жардам менен билдирүүлөрдү
жөнгө салуу

2018-жыл.

Аналитикалык документ

Биринчи жолу АРТИКЛЬ 19 тарабынан 2018-жылы басылып чыккан

АРТИКЛЬ 19

Сөз эркиндиги борбору

Фаррингтон роуд, 60

Лондон, EC1R 3GA

Улуу Британия

www.article19.org

T: +44 20 7324 2500

F: +44 20 7490 0566

E: info@article19.org

W: www.article19.org

Tw: [@article19org](https://twitter.com/article19org)

Fb: facebook.com/article19org

Текст жана анализ ©АРТИКЛЬ 19, 2018-жыл, Бул эмгек Creative Commons “Автордук-Шарттарды-КоммерциялыкЭмес-Сактоо 2.5» (CC BY-NC-SA 2.5) лицензиясы менен корголгон. Бул лицензиянын толук текстин алуу үчүн шилтемени басыңыз: <http://creativecommons.org/licenses/by-ncsa/2.5/legalcode>.

“Марстон” басмаканасы тарабынан басылып чыкты, Англия.

АРТИКЛЬ 19 бардык адамдар кодулоодон коркпостон, каалаган жерде өз ой-пикирлерин эркин билдирип, коомдук турмушка жигердүү катыша турган дүйнө үчүн иш алып барууда. Биз муну жалпы ишибизге негиз салган өз ара байланыштагы эки эркиндиктин негизинде жасайбыз. Сөз эркиндиги – бул ар бир адамдын ар кандай ыкма менен пикирин, идеясын жана маалыматын билдирүү жана берүү укугу, ошондой эле бийлик менен макул болбоо жана аларга суроо берүү укугу. Билүү эркиндиги ачыктыкты, акыйкат башкарууну жана туруктуу өнүгүүнү камсыз кылуу үчүн бийликтен маалыматты талап кылуу жана алуу укугун билдирет. Ушул эркиндиктердин кайсынысына болбосун, бийлик аларды жетиштүү деңгээлде коргой албай калса, АРТИКЛЬ 19 бирдиктүү фронт менен иш алып барат: соттордо, глобалдык жана аймактык уюмдар жана жарандык коом менен бирге, кайда болбойлу бардык жерде иш жүргүзөт.

Материал төмөнкүлөр менен өнөктөштүктө даярдалды:

“Бул басылма толугу менен Швециянын өкмөтү тарабынан каржыланган. Анын мазмуну АРТИКЛЬ 19дун жоопкерчилигинде жана Швеция өкмөтүнүн көз карашын сөзсүз түрдө эле чагылдыра бербейт”.

Мазмуну

Кириш сөз	6
Колдонулган эл аралык стандарттар	8
Пикир билдирүү эркиндигине болгон укуктардын кепилдиктери	8
Пикир билдирүү эркиндигине болгон укукту чектөөлөр	8
Социалдык медиа компаниялары жана пикир билдирүү эркиндиги	9
Ортомчулардын жоопкерчилиги	9
Адам укуктары жаатындагы жеке сектордун милдеттенмелери	9
Айрым бир контентке карата принциптер	13
Келишимдик макулдашуулар аркылуу билдирүүлөрдү жөнгө салуу: негизги көйгөйлөр	16
Ачык-айкындуулуктун жана отчеттуулуктун жоктугу	16
Процессуалдык кепилдиктердин жоктугу	16
Контент мыйзамсыз өчүрүлгөн учурларда укуктук коргонуу каражаттарынын жоктугу	17
Адилеттүү болбогон келишимдик шарттар	17
Пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы стандарттарды азайтуу	18
Укук үстөмдүгүн буйтап өтүү менен	19
Үстөмдүк кылган социалдык тармактардын колдонуучу менен макулдашуусуна жасалган талдоо	20
Контентти чектөө	20
Кастык тили	20
“Террордук” жана “экстремисттик” контент	24
Купуялуулук жана адеп-ахлак жагдайларынын негизинде контентти чектөө	28
“Фейк кабарлар”	32
Башка чектөөлөр	34
Чыныгы ысымдарды колдонууга карата саясаттар	34
Өздүктү тастыктоочу күбөлүктү көрсөтүүгө карата саясаттар	35
Контентти өчүрүүнүн жол-жоболору	35
Колдонуучу менен макулдашуунун сакталбагандыгы үчүн санкциялар	38
Жөнгө салуунун түрлөрү: саясаттардын варианттары	40
Тышкы жөнгө салуу	40
Биргелешип жөнгө салуу	40
Өзүн-өзү жөнгө салуу	41
АРТИКЛЬ 19дун позициясы	42
АРТИКЛЬ 19дун сунуштамалары	44
Мамлекеттерге сунуштамалар	44
Социалдык медиа компанияларына сунуштамалар	45
Шилтемелер	50

Резюме

Ушул аналитикалык документте АРТИКЛЬ 19 үстөмдүк кылган социалдык тармактардын платформалары – Facebook, Twitter жана YouTube (Google’га таандык) пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттарга канчалык шайкеш келерин изилдейт. Бул документте АРТИКЛЬ 19 платформалар пикир билдирүү эркиндигин коргоого канчалык берилгендигин көрсөтүү үчүн кандай кадамдарды жасашы керектиги жөнүндө айрым бир практикалык сунуштамаларды берет.

Пикир билдирүү эркиндиги социалдык тармактардын платформаларында жалпысынан жогорку деңгээлдеги коргоого ээ болгону менен, адатта компаниялар өз платформаларына тартууну көздөгөн ар кандай коомдоштуктар туш болгон адам укуктары көйгөйлөрүн чечүүгө барган сайын көбүрөөк мажбур болуп жатышат. Ошондой эле аларга өкмөттөр тарабынан дайыма кысым көрсөтүлүп турат, бийлик улуттук мыйзамдарга ылайык зыяндуу же мыйзамсыз деп табылган контентти өчүрүүнү талап кылып келет. Ушул себептерден улам, онлайн-цензура барган сайын көбүрөөк менчиктештирилип жатат. Бул болсо Интернетте пикир билдирүү эркиндигин коргоо жаатында олуттуу суроолорду жаратууда.

Бул материалда АРТИКЛЬ 19 социалдык медиа компаниялары келишим эркиндигинин принцибине ылайык жалпысынан контентти чектөөгө укуктуу болсо дагы, алар адам укуктарын, анын ичинде пикир билдирүү эркиндигин, жеке жашоого болгон укукту урматташы керектигин (орус тилдүү редакциясында бул талдоонун алкагында Интернет мейкиндигине карата купуялуулук укугу деп аталат), талаптагыдай укуктук жол-жоболор болушу зарылдыгын белгилейт. Анда Интернетте пикир билдирүү эркиндигин коргоонун, айрыкча социалдык медиа компанияларына карата колдонуунун стандарттары, ошондой эле келишимдерди жана макулдашууларды түзүү аркылуу пикир билдирүү эркиндигин жөнгө салууга байланышкан негизги маселелер баяндалат. Ошондой эле мында үстөмдүк кылган төрт социалдык медиа компаниянын колдонуучулар менен макулдашуулардагы өз-өзүнчө жоболоруна жасалган талдоо да камтылган, социалдык тармактардын платформаларынын ишин жөнгө салуу үчүн алардын саясатынын жана эрежелеринин ар кандай варианттары каралат. Акыры, АРТИКЛЬ 19, компаниялар аткарууга тийиш болгон адам укуктары жаатындагы негизги стандарттар боюнча сунуштамаларды берет.

Негизги сунуштамалар:

Мамлекеттерге сунуштамалар

- Мамлекеттер социалдык медиа компанияларын үчүнчү жактын контенти үчүн жоопкерчиликтен коргогон мыйзамдарды кабыл алышы керек жана аларды берүүлөрдү жөнгө салуучу органдардан же башка ушул өңдүү мамлекеттик органдардан көз каранды кыла турган мыйзамдарды кабыл албашы керек;

-
- Мамлекеттер социалдык медиа компанияларына контентти өчүрүп салуу максатында мыйзамсыз кысым көрсөтүүдөн алыс болушу керек;
 - Мамлекеттер социалдык медиа компаниялары тарабынан пикир билдирүү эркиндигинин бузулушунан укуктук жактан коргоонун натыйжалуу ыкмаларына укукту камсыз кылышы керек.

Социалдык медиа компанияларына сунуштамалар

- Компаниялар колдонуучулар менен түзгөн макулдашуулар жетишерлик түшүнүктүү, жеткиликтүү болуп, пикир билдирүү эркиндиги жана жеке жашоонун купуялуулугу жаатындагы эл аралык стандарттарга шайкеш келиши керектигин камсыз кылууга тийиш. Алар ошондой эле жамааттын ченемдери иш жүзүндө кандайча колдонулуп жаткандыгы жөнүндө кененирээк мисалдарды же тематикалык изилдөөлөрдү бериши керек;
- Компаниялар чечим кабыл алуу процесстеринде, анын ичинде алгоритмдер жана “ишенимдүү белги” системалары сыяктуу контентти модерациялоо үчүн колдонгон аспаптарда кыйла ачык болушу керек;
- Компаниялар колдонуучулар менен түзүлгөн макулдашууларды сактабагандыгы үчүн санкциялар өлчөмдөш болушун камсыздашы керек;
- Компаниялар даттанууларды берүүнүн ички механизмдерин түзүшү керек, анын ичинде контентти мыйзамсыз өчүрүүгө жана колдонуучулардын пикир билдирүү эркиндигине болгон башка чектөөлөргө карата да түзүшү керек;
- Компаниялар көз карандысыз өзүн-өзү жөнгө салуунун жаңы механизмдерин иштеп чыгуу үчүн башка кызыкдар тараптар менен иштешүүсү керек;
- Компаниялар пикир билдирүү эркиндиги же жеке турмуштун купуялуулугу жаатындагы эл аралык стандарттарды бузган өкмөттөрдүн жана соттун токтомдорун аткаруудан карманууга тийиш;
- Компаниялар ачык-айкындуулук жөнүндө толук отчетторду жарыялашы керек, анын ичинде колдонуучулар менен түзүлгөн макулдашууларга ылайык контентти өчүрүүгө түшкөн жана каралып чыккан суроо-талап тууралуу кенен маалыматты жарыялоого тийиш. Ошондой эле түшкөн апелляциялардын санын жана алардын жыйынтыктарын кошкондо, даттануу процессиндеги маселелер боюнча кошумча маалыматты бериши керек.

Кириш сөз

Санариптик дүйнөдө социалдык тармактар адамдардын баарлашуусунун өзөгүн түзүп калды. Акыркы эсептөөлөр боюнча, учурда Facebook¹ тармагынын 2,2 миллиард жигердүү колдонуучусу жана Twitter’дин² 330 миллион колдонуучусу бар; ошол эле учурда, YouTube³ каналынан күн сайын миллиард сааттык видео көрүлөт. Бул компаниялардын пикир билдирүү эркиндигине тийгизген оң таасири күчтүү экендигине карабастан, адамдар кандай маалыматтарга жете алат дегенди чечкени келгенде алар эбегейсиз зор күчкө ээ болушту.

“Интернетте бардыгы бар” деген кеңири жайылган пикирге карабастан, социалдык тармактарда маалымат жана/же пикир алмашуу көзөмөлсүз деп айтууга болбойт. Facebook, Twitter же YouTube тармактарына кошулуу менен, колдонуучулар өз келишимдерин сактоого макул болушат. Мындай келишимдер адатта тиешелүү компания алгылыктуу же алгылыксыз деп эсептеген контенттин түрлөрүн аныктаган коомдоштук ченемдерин камтыйт. Ошондуктан, ушул стандарттарды бузган социалдык тармактардын колдонуучуларынын контенти өчүрүлүшү ыктымал, же өз аккаунттарына кирүү мүмкүнчүлүгүн толугу менен жоготууга дуушар болушу мүмкүн.

Мындан тышкары, бул компаниялар өкмөттүн көбүрөөк сандагы контентти өчүрүү талабына туш болушат – “кастык тили” менен “экстремисттик” контенттен баштап, “фейк кабарлар” деп айтылган контентке чейин, же болбосо өлкөнүн мыйзамдарын бузушу мүмкүн контентти өчүрүүнү кескин талап кылышат. Болбосо, алар “кабарлама бергенден кийин өчүрүү” режимине ылайык мыйзамсыз контент үчүн жоопкерчиликке тартылышы ыктымал. Ушундан улам онлайн-цензура барган сайын менчиктештирилип жатат.

Атүгүл социалдык медиа компаниялары колдонуучуларга же жаңылыктар түрмөгүнө артыкчылык берүү үчүн алгоритмдерди колдонушат. Приоритеттүүлүк адатта алардын колдонуучуларынын кызыкчылыгынын негизинде ишке ашканы менен, бул жарнак же башка маркетинг макулдашууларынын натыйжасы болуп калат. “Башкача айтканда, Интернеттеги билдирүүлөрдүн басымдуу көпчүлүгү учурда негизинен Кошмо Штаттарда (АКШ) орун алган бир нече компаниянын келишимдик шарттары менен жөнгө салынып келүүдө”.

Мурда пикир билдирүү эркиндиги социалдык тармактардын платформаларында катуу корголчу. Бирок, бул платформалар өсүп, дүйнө жүзү боюнча жүз миллиондогон колдонуучуларга жетип жаткандыктан, компаниялар өз платформаларына тартууну көздөгөн ар кандай коомдоштуктар туш болгон адам укуктары боюнча көйгөйлөрдү чечүүгө аргасыз болушту. Ушундан улам пикир билдирүү эркиндигин коргоого байланыштуу олуттуу суроолор жаралууда. Мисалы:

- Социалдык медиа компаниялары пикир билдирүү эркиндиги жаатында кандай стандарттарды сакташы керек?
- Социалдык тармактар иш жүзүндө жеке компаниялар тарабынан көрсөтүлүүчү кызматтардын жана тейлөөнүн жыйындысы экендигин

эске алганда, алардан пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарды сактоону талап кылууга болобу?

- Ушул айрым онлайн мейкиндиктердин квази-коомдук мүнөзү жөнгө салуунун башка түрүн талап кылабы?
- Пикир билдирүү эркиндигинин эффективдүү корголушун камсыз кылуу үчүн компаниялар аткарууга тийиш болгон минималдуу процедуралык кепилдиктер кайсылар?

Бул аналитикалык документте ушул жана башка суроолорго пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарды эске алуу менен жооп берүүгө аракет жасадык. Документте биз буга чейинки *“Интернет-ортомчулар: жоопкерчиликтин дилемасы”*⁴ аттуу материалыбызга таянабыз. Ошондой эле компаниялардын пикир билдирүү эркиндигин коргоого берилгендигин көрсөтүү үчүн кандай кадамдарды жасашы керектиги жөнүндө бир катар тажрыйбалык сунуштамаларды беребиз. Биз изилдей турган чөйрө атайылап тарытылды: ушул материалда биз пикир билдирүү эркиндиги боюнча негизги эл аралык стандарттарга көңүл бурабыз, аларды өзүнүн колдонуучулар менен макулдашууларды түзүп, пайдаланып жатканда Facebook, Twitter жана YouTube (Google’га таандык) сыяктуу ири (же үстөмдүк кылган) социалдык медиа компаниялары сактоого тийиш. Ошондой эле жогоруда саналып өткөн компаниялардын колдонуучулар менен макулдашуулары канчалык эл аралык ченемдерге⁵ шайкеш келе турганы каралат. Бул документте телекоммуникациялык компаниялар же PayPal, Mastercard жана Visa сыяктуу онлайн кызмат көрсөтүүчүлөр тарабынан колдонулган макулдашуулардан келип чыккан пикир билдирүү эркиндигине тийгизген таасири каралбайт. Макулдашуулар аркылуу пикир айтууну жөнгө салуунун бул конкреттүү өңүтү өзүнчө аналитикалык материалдарда⁶ каралат.

Бул аналитикалык документ беш бөлүктөн турат. Биринчи бөлүгүндө Интернетте пикир билдирүү эркиндигин коргоонун, айрыкча социалдык медиа компанияларына карата колдонулуучу стандарттар тууралуу сөз болот. Экинчи бөлүгүндө макулдашуулар аркылуу пикир айтууну жөнгө салуудан келип чыккан негизги көйгөйлөр баяндалат. Үчүнчү бөлүгүндө үстөмдүк кылган төрт социалдык тармактын колдонуучулар менен түзүлгөн макулдашууларына өзүнчө талдоо жасалат. Төртүнчү бөлүгүндө социалдык медиа платформаларын жөнгө салуу үчүн саясаттын жана эрежелердин ар кандай варианттары каралат. Соңунда, акыркы бөлүктө, АРТИКЛЬ 19 компаниялар аткарууга тийиш болгон адам укуктары жаатындагы негизги стандарттар боюнча көрсөтмөлөрдү берет.

Колдонулган эл аралык стандарттар

Пикир билдирүү эркиндигине болгон укуктардын кепилдиктери

Пикир билдирүү эркиндигине укук **Адам укуктарынын жалпы декларациясынын** (АУЖД)⁷ 19-беренеси менен корголуп, **Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакттын** (ЖСУЭП)⁸ 19-беренесинин негизинде юридикалык күчкө ээ. Пикир билдирүү эркиндигине болгон укуктун ушул сыяктуу кепилдиктери адам укуктары боюнча регионалдык макулдашууларда да кездешет⁹.

Пикир билдирүү эркиндигине болгон укуктун алкагы кеңири. Ал мамлекеттерден бардык адамдарга мамлекеттик чек араларга карабастан, ар кандай маалыматтарды жана идеяларды издөө, алуу жана жайылтуу эркиндигине басма сөз аркылуу же башка ыкмалар менен жетүүгө кепилдик берүүнү талап кылат. 2011-жылы мамлекеттердин ЖСУЭПтин сактап жатканын көзөмөлдөөчү келишим органы – БУУнун Адам укуктары боюнча комитети (АУК) пикир билдирүү эркиндигине укук электрондук жана Интернет-технологияларына негизделген пикир билдирүү каражаттарынын бардык түрлөрүнө дагы жайылтылаарын тактады; жана жалпыга маалымдоо каражаттарын жөнгө салуучу мыйзамдык база басма жана обого чыгуучу ЖМК менен Интернеттин айырмачылыктарын эске алышы керек¹⁰. Ушул сыяктуу эле, пикир билдирүү эркиндиги маселелери боюнча эл аралык төрт мандаттын ээлери 2011-жылдагы *“Пикир билдирүүнүн жана Интернеттин эркиндиги жөнүндө”* Биргелешкен декларациясында телекоммуникация жана обого чыгаруу тармагында колдонулган жөнгө салуучу ыкмаларды Интернет тармагына түз өткөрүүгө болбой турганын баса белгилешти¹¹. Атап айтканда, алар Интернеттеги мыйзамсыз контент менен күрөшүү үчүн жекече ыкмаларды кабыл алууну сунушташты, ошол эле учурда Интернет аркылуу жайылтылган материалдарды атайын чектөөгө зарылчылык жок экендигин белгилешти¹². Ошондой эле алар зыян келтирчү билдирүүлөр менен күрөшүүнүн эффективдүү куралы катары өзүн-өзү жөнгө салууну жайылтууга чакырышты¹³.

Пикир билдирүү эркиндигине болгон укукту чектөөлөр

Адам укуктары жаатындагы стандарттарга ылайык, өзгөчө учурларда мамлекеттер сөз эркиндигине болгон укукту чектей алышат. Бирок мындай чектөөлөр үч бөлүктөн турган тесттин катуу талаптарына жооп берүүгө тийиш. Ага ылайык ар кандай чектөөлөр:

- **Мыйзамда каралууга тийиш:** бардык тиешелүү мыйзамдар адамдар өз жүрүм-турумун талаптагыдай түрдө жетиштүү тактык менен оңдой алгыдай түзүлүшү керек;

- **Мыйзамдуу максатты көздөшү керек:** мындай чектөөлөрдүн тизмеси толук болуп саналат жана ага башкалардын укуктарын же кадыр-баркын урматтоо, улуттук коопсуздукту же коомдук тартипти коргоо, калктын саламаттыгын же адеп-ахлактуулугун коргоо кирет; жана
- **Демократиялык коомдо зарыл жана өлчөмдөш болууга тийиш:** эгерде азыраак интрузивдүү чара чектөө киргизгенге караганда бирдей эле максатка жеткирсе, анда эң аз чектөө чарасы колдонулушу керек¹⁴.

Буга кошумча, ЖСУЭПтин 20 (2)-беренесинде улуттук, расалык же диний жек көрүүчүлүктү үгүттөө, басмырлоого, кастыкка же зордук-зомбулукка шыкактоо мыйзам тарабынан тыюу салынышы керектиги каралган.

Ушул эле принциптер коммуникациянын электрондук түрлөрүнө же Интернет аркылуу жайылтылган билдирүүлөргө карата да колдонулат¹⁵.

Социалдык медиа компаниялары жана пикир билдирүү эркиндиги

Эл аралык уюмдар пикир билдирүү эркиндиги менен социалдык медиа компаниялардын ортосунда бир нече багыт боюнча өз ара байланышын белгилешет.

Ортомчулардын жоопкерчилиги

Пикир билдирүү эркиндиги маселелери боюнча эл аралык мандаттардын төрт ээси жоопкерчиликтен бошотуу Интернетте пикир билдирүү эркиндигин коргоонун эң эле натыйжалуу ыкмасы болгонун жакында эле моюнга алышкан. Мисалы, 2011-жылдагы Биргелешкен декларациясында алар техникалык интернет кызматтарын көрсөтүүдө ортомчулар башка адамдар түзгөн контент үчүн жооп бербеши керектигин жана мындай жоопкерчилик ортомчу Интернетте жарыялаган бул контентке өзгөртүү киргизген учурда гана келип чыгышы керектигин сунушташкан¹⁶.

2011-жылы пикир билдирүү эркиндигин жана аны эркин айтуу укугун колдоо жана коргоо боюнча БУУнун атайын баяндамачысы (Пикир билдирүү эркиндиги боюнча атайын баяндамачы) цензураны колдонуу боюнча ыйгарым укуктар эч качан жеке субъекттерге берилбеши керектигин, мамлекеттер цензураны киргизүү үчүн өз атынан ортомчуларды колдонбошу керектигин же аларды буга мажбур кылбоого тийиш экендигин билдирди¹⁷. Ошондой эле, ал “кабарлама бергенден кийин өчүрүү” режимин мамлекеттер да, жеке субъекттер да кыянатчылык менен колдонуп жатканын белгиледи. Бул режимге ылайык, ортомчуларга мыйзамсыз контент тууралуу кабарлама алгандан кийин аны өчүрүп салуу сунушталат, антпесе алар жоопко тартылат. Ошондой эле ортомчулар чечим кабыл алып жатканда бул процессте ачык-айкындуулуктун жоктугу көбүнчө компаниянын чечимдерине таасир эткен басмырлоочу тажрыйбаны же саясий кысымдарды жаап-жашырууга алып келет¹⁸.

Адам укуктары жаатындагы жеке сектордун милдеттенмелери

Адам укуктарын коргогон эл аралык жана регионалдык уюмдар барган сайын социалдык медиа компанияларына адам укуктарын сактоо боюнча милдеттерине байланыштуу кеңеш берип жатышат:

- *Ишкерчилик ишмердүүлүктүн адам укуктары өңүтүндөгү жетектөөчү принциптери: Бириккен Улуттар Уюмунун “укукту коргоо, сактоо жана укуктук коргонуу каражаттарына” карата алкактарын жүзөгө ашыруу* (Жетектөөчү принциптер) Интернеттеги адам укуктарын коргоодогу жеке сектордун ролун аныктоо үчүн баштапкы чекит болуп саналат¹⁹. Жетектөөчү принциптер мамлекеттик милдеттенмелерине же аларды аткарганына карабастан, коммерциялык ишканалардын адам укуктарын урматтоо боюнча жоопкерчилигин тааныйт. Тактап айтканда, алар компанияларга төмөнкүлөрдү сунушташат²⁰:
 - Жогорку же аткаруучу жетекчилик тарабынан бекитилген адам укуктарын урматтоо боюнча принциптерди сактай турганына берилгендигин ачык жарыялоо;
 - Ишмердиги адам укуктарына тийгизчү ыктымалдуу терс таасирин аныктоо, алдын алуу жана азайтуу максатында адам укуктарына комплекстүү текшерүүнү жана таасирин баалоону жүргүзүү;
 - Терс таасирлерди азайтуу максатында адам укуктарына кепилдиктерди киргизүү, ошондой эле мамлекеттик органдарга карата өз бийлигин күчөтүү үчүн таасир этчү рычагдарды түзүү жана биргелешип иш алып баруу;
 - Иштин жыйынтыктарына, тобокелдиктерге жана мамлекеттик талаптарга көз салып, чагылдыруу; ошондой эле
 - Адам укуктарына терс таасирин тийгизген учурда укуктук коргонуу каражаттарын жеткиликтүү кылуу.
- Адам укуктары боюнча Кеңешке 2011-жылдын май айында берген баяндамасында Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачы мамлекеттер адам укуктары жаатындагы жоопкерчиликти алып жүргөнү менен, Интернет-ортотчулар дагы адам укуктарын сактоо үчүн жооптуу экендигин баса белгилеп, Жетектөөчү принциптерге шилтеме жасады²¹. Ошондой эле ал Глобалдык тармактык демилге (GNI) өңдүү көптөгөн кызыкдар тараптардын катышуусу менен көтөрүлгөн демилгелердин пайдасын баса белгиледи. Бул демилгелер компанияларды өз чечимдеринин адам укуктарына тийгизген таасирин баалоого, ошондой эле пикир билдирүү эркиндигине болгон укукка жана жеке жашоонун кол тийбестигине доо кетириши мүмкүн болгон жагдайларга туш болгондо ачык-айкындуулук боюнча отчетторду даярдоого түртөт²². Андан соң ал ортомчуларга соттордун кийлигишүүсүнөн кийин гана ушул укуктарга чектөөлөрдү

киргизүүнү; көрүлүп жаткан чектөө чараларына карата ачык-айкын болууну; чектөө чараларын киргизүүдөн мурун колдонуучуларга эскертүү берүүнү; жана жабыр тарткан колдонуучуларга натыйжалуу укуктук коргонуу каражаттарын берүүнү сунуш кылды²³. Атайын баяндамачы корпорацияларды адам укуктары боюнча эл аралык нормаларга жана принциптерге ылайык кызматтарды көрсөтүү үчүн так шарттарды түзүүгө чакырды; жана өз кызматтарынын колдонуучулардын пикир билдирүү эркиндигине тийгизген таасирин, ошондой эле алардын туура эмес пайдаланылышынын мүмкүн болгон тузактарын ар дайым талдап турууга чакырды²⁴;

- 2016-жылдын июнь айында Адам укуктары боюнча Кеңешке жасаган баяндамасында Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачы мамлекеттерге жеке секторду сөз эркиндигин мыйзамдардын, саясаттын же юридикалык эмес каражаттардын жардамы менен эч жүйөсүз же өлчөмсүз чектеген чараларды көрүүгө милдеттендирбөөгө же башка жол менен мажбурлабоого көрсөтмө берди. Ошондой эле ал “жеке ортомчулар адатта контенттин мыйзамдуулугу боюнча чечим чыгаруу үчүн жакшы даярдалбаганын”²⁶ мойнуна алып, “шек туудурган талаптарды кубаттап, контентти жөнгө салууга адилеттүү жана адам укуктарын эсепке алган стандарттарды колдонууга умтулган ортомчулар үчүн акылга сыярлык коргоону камсыз кылууга жөндөмсүздүк” үчүн “кабарлама бергенден кийин өчүрүү” режимин сынын дагы бир жолу кайталады²⁷;
- 2013-жылдагы отчетунда Адам укуктары боюнча Америка аралык комиссиянын Пикир билдирүү эркиндиги боюнча атайын баяндамачысы (ЖСУЭПтин Пикир билдирүү эркиндиги боюнча атайын баяндамачысы) дагы Жетектөөчү принциптердин²⁸ актуалдуулугун белгиледи жана жеке субъекттерге адам укуктары жаатындагы эл аралык стандарттарга жана принциптерге шайкеш келген, ачык-айкын, түшүнүктүү, жеткиликтүү стандарттарды жана принциптерди иштеп чыгып, колдонууга үндөдү; жана кызмат көрсөтүү шарттарын колдонуудан келип чыккан чектөөлөр пикир билдирүү эркиндигин мыйзамсыз же өлчөмсүз түрдө чектебешин камсыз кылууга чакырды²⁹. Ошондой эле ал компанияларды колдонуучулардын маалыматтарын же контентин өчүрүү тууралуу өкмөттүн суроо-талаптарынын ачык-айкындуулугу жөнүндө отчетторду жарыялоого³⁰; мыйзамдарды же эл аралык деңгээлде таанылган адам укуктарын бузушу мүмкүн болгон, контентти өчүрүү талаптарын же колдонуучунун маалыматтарын сураган талаптарды талашууга³¹; пикир билдирүү эркиндигин чектөөчү чараларга дуушар болгон адамдарга кабарлама берүүгө жана аларга соттон тышкары укуктук коргонуу каражаттарын берүүгө³²; ошондой эле адам укуктарын урматтаган ишкердиктин алдыңкы тажрыйбаларын өнүктүрүү үчүн жигердүү коргоо чараларын көрүүгө³³ үндөдү;

- 2016-жылдагы Эркин, ачык жана инклюзивдүү Интернеттин стандарттары жөнүндө Баяндамасында³⁴ ЖСУЭПтин Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачысы компанияларга адам укуктарын жогорку деңгээлде урматтоо боюнча расмий милдеттенмени өзүнө алууну жана бул милдеттенмени конкреттүү ички чаралар жана системалар менен бекемдөөнү сунуш кылды; Колдонуучунун макулдашуусуна негизделген ар кандай чектөөлөр пикир билдирүү эркиндигин мыйзамсыз же өлчөмсүз түрдө чектебешине аракет кылууга; жана мониторинг жүргүзүү, таасирди баалоо, даттануунун жеткиликтүү жана эффективдүү механизмдери үчүн натыйжалуу системаларды киргизүүгө үндөдү³⁵. Ошондой эле ал компаниялардын саясатында, иштөө жол-жоболорунда жана практикасында ачык-айкындуулук керек экендигин белгиледи³⁶;
- Европалык деңгээлде жасалган *“Интернеттеги жана калган санарип дүйнөсүндөгү укук үстөмдүгү”* деген тематикалык баяндамасында Европа Кеңешинин Адам укуктары боюнча комиссары мамлекеттерге Интернетти көзөмөлдөгөн жеке компанияларга адам укуктары жаатындагы мамлекеттин милдеттенмелерин бузган чектөөлөрдү орнотуу укугун берүүнү токтотууга чакырды³⁷. Ошондой эле ал жеке ишканаларды Интернеттеги ишмердүүлүгү үчүн жоопкерчилиги тууралуу мындан аркы сунуштамаларын иштеп чыгууга үндөдү, мындан тышкары, айрыкча өкмөттөр компанияларга адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарга каршы келген талаптарды коюп жаткан кырдаалды жөнгө салуу үчүн жоопкерчилиги жөнүндө кошумча көрсөтмөлөрдү даярдоону сунуштады³⁸;
- Ошо сыяктуу эле, Европа Кеңешинин Министрлер комитети Социалдык тармактардын кызмат көрсөтүүлөрүнө карата адам укуктарын коргоо жөнүндө сунуштамаларында социалдык медиа компанияларына адам укуктарын жана укук үстөмдүгүн урматтоону, анын ичинде тийиштүү процессуалдык кепилдиктерди берүүнү сунуш кылган³⁹. Атүгүл Министрлер комитети 2018-жылдын март айындагы **Интернет-ортотомчулардын ролу жана милдеттери жөнүндө Сунуштамасында** пикир билдирүү эркиндигине, жеке жашоонун кол тийбестигине укукту коргоо, укук үстөмдүгүн урматтоо боюнча Интернет-ортотомчулардын милдеттери тууралуу кеңири сунуштамаларды кабыл алган⁴⁰. Ал компанияларга маалыматтарды иштеп чыгуунун автоматташтырылган ыкмаларын, анын ичинде алгоритмдерди колдонууда ачык-айкын болууну сунуш кылган.

Мындан тышкары, жарандык коомдун бир катар демилгелеринин алкагында социалдык медиа компанияларына адам укуктары боюнча эл аралык стандарттарды сактоого кеңеш берилген:

- *Ортотомчулардын жоопкерчилиги жөнүндө Манила принциптеринде* компаниялар адам укуктарын сактоо боюнча көрүшү керек болгон чаралардын түрлөрү даярдалууда⁴¹. Атап айтканда, бул принциптерде

компаниялардын контентти чектөө практикасы адам укуктары жөнүндө мыйзамдарга ылайык зарылчылык жана өлчөмдөштүк критерийлерине шайкеш келиши керек деп түшүндүрүлөт⁴²; жана ортомчулар колдонуучуларга контентти чектөө саясаттарынын негизинде кабыл алынган контентти чектөө тууралуу чечимдерди текшерүү үчүн даттануу механизмдерин бериши керек⁴³;

- Ушул сыяктуу эле, “Санарип укуктарынын рейтинги” долбоорунун алкагында ири Интернет компаниялардын рейтинги санарип укуктарынын көрсөткүчтөрүнө шайкештигине жараша түзүлдү. Аларга пикир билдирүү эркиндигинин төмөнкү критерийлери кирет: (1) Колдонуучу менен макулдашуунун болушу; (2) тейлөөнүн, билдирүүлөрдүн жана өзгөрүүлөрдү аныктоонун шарттары; (3) контентти чектөөнүн себептери; (4) аккаунтту же тейлөөнү чектөөнүн себептери; (5) колдонуучуларга чектөө жөнүндө кабарлоо; (6) үчүнчү жактын суроо-талаптарына жооп берүү процесси; (7) мамлекеттик өтүнмөлөр жөнүндө маалыматтар; (8) жеке өтүнмөлөр жөнүндө маалыматтар; (9) Колдонуучу менен макулдашуунун аткарылышы жөнүндө маалыматтар; (10) тармакты башкаруу (телекоммуникациялык компаниялар); (11) идентификациялоо саясаты (Интернет-компаниялар)⁴⁴;
- Акырында, Платформалардын жоопкерчилиги боюнча динамикалык коалиция учурда адам укуктары жаатындагы эл аралык стандарттарга ылайык стандарттуу Колдонуучу менен макулдашууну даярдоого умтулуп жатат⁴⁵.

Айрым бир контентке карата принциптер

Мындан тышкары, пикир билдирүү эркиндиги маселеси боюнча эл аралык мандат ээлери тарабынан бир катар биргелешкен декларациялар жарыяланып, анда мамлекеттердин жана компаниялардын айрым бир контентке байланыштуу жоопкерчиликтери көрсөтүлгөн:

- 2016-жылдагы *Пикир билдирүү эркиндиги жана зордук-зомбулук экстремизмине каршы туруу боюнча Биргелешкен декларация* мамлекеттерге Интернеттеги ортомчу компанияларга карата контентти өчүрүү же башка бир жол менен чектөө жөнүндө жазма эскертүүнү милдеттүү түрдө аткарууга болгон буйрукту бербөөгө үндөйт. Бирок контент эл аралык стандарттарга ылайык, мыйзамдуу түрдө чектелип жатса, анда бул шарт иштебейт⁴⁶. Мындан тышкары, жеке компаниялардын зомбулук экстремизмге каршы туруу боюнча ар кандай демилгелери жетиштүү деңгээлде ачык-айкын болушу сунушталат. Себеби мындай учурда өздөрү түзгөн же өткөрүп берген контент редакцияланып, өчүрүлүп же башкача жол менен өзгөртүлөт, же колдонуучу жөнүндө маалыматтарды тартип коргоо органдары чогултуп, сактап, же бул маалыматтар аларга өткөрүлүп берилет деген ыктымалдуулук бар болгонун жүйөлүү түрдө болжолдоп алууга жеке адамдарга мүмкүнчүлүк берет⁴⁷.

-
- 2017-жылдагы *Пикир билдирүү эркиндиги, ошондой эле “фейк” жаңылыктар, маалыматты бурмалоо жана үгүттөө жөнүндө Биргелешкен декларация* Интернеттеги ортомчуларга үчүнчү жактар тарабынан түзүлгөн, юридикалык талаптардын алкагынан чыккан контентти чектөө боюнча чараларды жөнгө салган так, алдын-ала аныкталган саясатты иштеп чыгууга чакырат (мисалы, комментарийлерди өчүрүп салуу же модерациялоо)⁴⁸. Бул саясат идеологиялык же саясий максаттарга эмес, объективдүү негизделген критерийлер менен аныкталууга жана мүмкүн болсо колдонуучулар менен кеңешүүнүн натыйжасында бекитилүүгө тийиш⁴⁹. Ортомчулар колдонуучулар ар кандай стратегиялар жана практикалык чаралар менен, анын ичинде тейлөө шарттары менен эч тоскоолдуксуз таанышуусун (жана түшүнүүсүн) камсыз кылуу үчүн натыйжалуу чараларды көрүшү керек, анын ичинде аларды кандайча ишке ашыруу керектиги жөнүндө толук маалымат, керектүү учурда ушул стратегиялар жана практикалык чаралар боюнча так, кыска жана түшүнүктүү маалымат, алардын түшүндүрмөсү менен кошо чыгышы керек⁵⁰. Ошондой эле декларация ортомчуларды минималдуу керектүү процессуалдык эрежелерди сактоого үндөйт, атап айтканда, алардын ресурстарына түзүлгөн, жүктөлгөн же жайгаштырылган контент санкциялардын объектиси болуп калышы мүмкүн болгон учурларда колдонуучуларга токтоосуз кабарлама берип, колдонуучуларга мындай санкцияларды талашуу мүмкүнчүлүгүн берет⁵¹;
 - Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачы жана Аялдарга карата зомбулук маселелери боюнча Атайын баяндамачы мамлекеттерди жана компанияларды Интернетте гендердик зомбулукка каршы турууга үндөдү, ошол эле учурда цензурага жол бербөөнү эскертти⁵². Пикир билдирүү эркиндиги боюнча атайын баяндамачы жылаңачтанууга же адепсиз жүрүм-турумга тыюу салган бүдөмүк иштелип чыккан мыйзамдар жана токтомдор сексуалдык ориентация, гендер жана репродуктивдүү ден соолук тууралуу олуттуу талкууга бир кыйла ооздуктоочу таасир этиши мүмкүн экендигин баса белгиледи. Ошол эле учурда, социалдык тармактардагы жана башка платформалардагы колдонуучулар менен макулдашуулардын басмырлоочу мүнөздө колдонуу аялдарга, ошондой эле буга чейин бир нече жолу басмырлоого туш болгон аялдарга өлчөмдөш болбогондой таасирин тийгизиши мүмкүн⁵³. Атайын баяндамачылар өкмөттөр жана башка кызыктар тараптар ишке ашыра турган жооптор адам укуктарына негизделип, билим берүү, профилактикалык чаралар жана Интернетте аялдар көп учураган катаал мамиле үчүн жагымдуу чөйрөнү жок кылуу боюнча чараларды камтышы керек деп сунуш кылышты.

Интернетте купуялуулукка жана анонимдүүлүккө укукту коргоо

Онлайн-коммуникацияларда купуялуулукка укуктун кепилдениши адамдардын пикир билдирүү эркиндигине болгон укугунун эркин жүзөгө ашырылышына ишенимдүү болушун камсыз кылуу үчүн өтө маанилүү⁵⁴.

Купуялуулукту сактап байланыш түзүүгө жөндөмсүздүк адамдын пикир билдирүү эркиндигине болгон укугуна олуттуу таасир этет. Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачы 2011-жылдын май айындагы баяндамасында мамлекеттердин жана жеке субъекттердин Интернеттеги адамдардын кат алышуулары жана жасаган иш-аракеттери тууралуу маалыматты көзөмөлдөп, чогултуучу технологияларга жеткиликтүүлүгүнө кабатырлыгын билдирди. Атайын баяндамачы мындай тажрыйба Интернетти колдонгондордун жеке турмуштун кол тийбестигине болгон укугун бузуп, алардын коопсуздугуна коркунуч жаратарын, бул акыр соңунда Интернетте маалыматтарды жана идеяларды эркин жайылтууга терс таасирин тийгизе турганын белгиледи⁵⁵.

Пикир билдирүү эркиндиги боюнча атайын баяндамачы мамлекеттерди адамдар Интернетте өз пикирлерин жашыруун билдиришин камсыз кылууга жана чыныгы ысымдарды каттоочу системаларды киргизбөөгө чакырды⁵⁶.

2015-жылдын май айында Санарип доорунда пикир жана сөз эркиндигине укуктарды жүзөгө ашыруу үчүн шифрлөө жана анонимдүүлүк жөнүндө Баяндамасында Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачы мамлекеттерге электрондук билдирүүлөргө же онлайн кызмат көрсөтүүлөргө жеткиликтүүлүк үчүн милдеттүү алдын-ала шарт катары колдонуучуларды идентификациялоо, же мобилдик телефондун ээлеринин сим-картасын каттоо өңдүү талаптарды киргизүүдөн баш тартууну сунуштады⁵⁷. Ошондой эле Атайын баяндамачы корпоративдик субъекттерге шифрлөөнү жана анонимдүүлүктү чектөө боюнча саясатты (анын ичинде сыр сөздү колдонуу менен) кайра карап чыгууну сунуштады⁵⁸.

Келишимдик макулдашуулар аркылуу билдирүүлөрдү жөнгө салуу: негизги көйгөйлөр

Жогоруда белгиленгендей, адамдардын Интернеттеги пикир билдирүү эркиндигине болгон укугун жүзөгө ашыруусунда социалдык медиа компаниялары өзгөчө таасирге ээ болушту. АРТИКЛЪ 19 билдирүүлөрдү жөнгө салууну менчиктештирүү (б.а. макулдашуулар аркылуу билдирүүлөрдү жөнгө салуу) пикир билдирүү эркиндигин коргоодо төмөндө көрсөтүлгөндөй олуттуу көйгөйлөрдү жаратат деген тыянакка келет.

Ачык-айкындуулуктун жана отчеттуулуктун жоктугу

Акыркы жылдары социалдык медиа компаниялары ачык-айкындуулукту чагылдыруу жаатында бир топ ийгиликтерге жетишкени менен, колдонуучулар менен макулдашууларын кантип ишке ашырып жатканына байланыштуу маселеде мурдагыдай эле **ачык-айкындуулуктун жана отчеттуулуктун жетишсиздиги** дагы деле бар⁵⁹. Мисалы, азыркы учурда Facebook⁶⁰ да, Google⁶¹ да колдонуучулар менен макулдашууларынын негизинде контентти өчүрүү тууралуу маалыматтын ачык-айкындуулугу тууралуу өз отчетторунда жарыялашпайт. Натыйжада, колдонуучулар менен макулдашуулар жана коомдоштуктун ченемдери ар кайсы өлкөдө ар башкача колдонулуп жаткандыгын аныктоо кыйынга турат.

Ошо сыяктуу эле алар айрыкча, фильтр же башка алгоритмде белгилүү бир ачкыч сөздү (мисалы, сөгүнгөн сөздөрдү) же видео контентти (мисалы, автордук укук менен корголгон)⁶² белгилегендиктен өз демилгелери боюнча контентти өчүрдүбү, же ишенимдүү үчүнчү жак өчүрүүгө суроо-талап бергени үчүн бул кадамга бардыбы – бул так белгилүү эмес⁶³. Жакында эле компаниялар “террордук мазмундагы” видеоконтент жарыяланганга чейин эле аны өчүрүү үчүн “хэшейди”, алгоритмдерди жана фильтрлерди колдонгону жөнүндө ачык айта башташканына карабастан, алар мындай контентти өчүрүү үчүн колдонгон критерийлер, алгоритмдер же фильтрлер иш жүзүндө кандай иштей турганы белгисиз⁶⁴. Акыры, бул компаниялардын колдонуучулар менен макулдашуулары адатта кеңири мааниде чечмеленген терминдерди колдонуу менен түзүлгөндүгүн эске алганда, алар кантип колдонулганын – акылга сыярлык өлчөмдөбү⁶⁵, өзүм билемдик менен же басмырлоочу маанайдабы⁶⁶ – муну билүү мүмкүн эмес.

Процессуалдык кепилдиктердин жоктугу

Социалдык тармактарда контентти өчүрүү боюнча **процедуралык кепилдиктер** жетишсиз. Facebook, Twitter жана YouTube жалпысынан өз колдонуучуларына

алардын ою боюнча мыйзамсыз болгон, алардын коомдоштугунун эрежелерин бузган же жөн гана зыяндуу деп эсептеген мазмуну боюнча даттануу жиберүүгө мүмкүнчүлүк беришсе дагы, колдонуучулар үчүн бул компаниялар тарабынан кабыл алынган контентти өчүрүү чечимине даттануунун ачык-айкын механизмдери жок⁶⁷. YouTube’дун автордук укук боюнча талаш-тартыштарды чечүү механизми гана буга кирбейт⁶⁸.

Атүгүл компаниялар колдонуучуларга алардын контенти өчүрүлгөнү, белги коюлганы же алардын аккаунту убактылуу токтотулгандыгы, мындай иш-аракеттердин себептери тууралуу кабар берип-бербегени жалпысынан ачык-айкын эмес. Мисалы, Twitter аккаунтка байланган электрондук почтанын дарегине келип түшкөн “юридикалык” суроо-талап жөнүндө билдирүү жөнөтүүгө аракет кылаарын түшүндүрөт⁶⁹. Бирок, Кызмат көрсөтүү шарттарын колдонууга байланыштуу анын түшүндүрмөсү контенти талапка жооп бербегендиктен улам өчүрүлгөн айрым колдонуучуларга мындай кадамдын себептери жөнүндө маалымат берилбегенин тастыктап турат. Ал тургай, кандайдыр бир санкциялык чаралар колдонулганга *чейин* өчүрүп салууга өтүнмөнү талашуу мүмкүнчүлүгү да берилбейт⁷⁰.

Жалпысынан, мындай билдирүү системалуу негизде жүргүзүлөбү же контенти өчүрүлгөн колдонуучулар алардын аккаунтуна санкциялык чаралар *колдонулгандан кийин* Платформанын кызмат көрсөтүү шарттарын бузган деген негизде кабыл алынган чечимдерди талашууга мүмкүнчүлүгү болуп-болбогону белгисиз. Кызмат көрсөтүү шарттары жана Колдонуучулар менен макулдашуулар да контентти мыйзамсыз өчүрүп салган учурда кандай укуктук коргоо механизмдери бар экендиги тууралуу так маалыматтарды камтыбайт.

Контент мыйзамсыз өчүрүлгөн учурларда укуктук коргонуу каражаттарынын жоктугу

Социалдык тармактардын платформаларындагы дагы бир орчундуу кемчилик – бул компаниянын колдонуучу менен макулдашууларында жазылган **контенттин мыйзамсыз өчүрүлүшүнө реакция жасоо мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу**. Бул маселе укуктук коргонуу каражаттарына да тиешелүү. Социалдык тармактарда же жалпы эле Интернетте жайгаштырылган маалыматтардан жабыркаган адамдар жалпысынан укуктук коргонуу каражаттарына үмүт артса болот (мисалы, куугунтуктоо, каралоо, жеке маалыматты мыйзамсыз колдонуу же салыштырмалуу жакында эле пайда болгон “унутууга укук” делген учурларда), мындай укуктук коргонуу каражаттары ушул даттануулардын натыйжасында контенти мыйзамсыз өчүрүлгөн адамдарга жеткиликтүү эмес.

Адилеттүү болбогон келишимдик шарттар

Колдонуучулар менен макулдашуулар, адатта, компаниялар менен жеке адамдардын ортосунда **ыйгарым укуктардын дисбалансын** жана **келишимдик шарттардын адилетсиздигин** пайда кылгандай кылып түзүлөт⁷¹. Атүгүл колдонуучулар менен макулдашууларда, адатта, кызмат көрсөтүүлөрдү

пайдалануудан⁷² келип чыккан ар кандай келишимдик талаптарды же талаш-тартыштарды кароого юрисдикциялар каралгандыктан, мындай макулдашуулар тиешелүү юрисдикциянын чегинде болгон колдонуучулар үчүн **сот адилеттигине жетүү үчүн олуттуу тоскоолдуктарды** жаратышы мүмкүн⁷³. Мындай дисбаланс бара-бара четтетилип жатат: айталы, Google, Twitter жана Facebook жакында Европа Биримдигинин керектөөчүлөрдүн укугун коргоочу көзөмөл органдарынын талаптарына баш ийип, башка нерселер менен катар юрисдикция жөнүндөгү жоболоруна өзгөртүүлөрдү киргизип, аларды ЕБнын мыйзамдарына шайкеш келтирди⁷⁴. Ушундай өркүндөтүүлөргө карабастан, колдонуучуларга АКШнын “Коммуникациялык каражаттарда тартипти сактоо жөнүндө” мыйзамынын 230-беренесине ылайык, ортомчу компанияларга берилген кеңири иммунитетке каршы туруу кыйын болот. Бул мыйзамда ортомчуларга өздөрү алгылыксыз деп эсептеген материалдарга жеткиликтүүлүктү чектөө боюнча ар кандай ыктыярдуу жана ак ниет аракеттерге уруксат берилген⁷⁵. Ошо сыяктуу эле, АКШда болгон соттук практика далилдегендей, “Фейсбуктун” Колдонуучу менен макулдашуу же YouTube Пайдалануу шарттары ак ниет эмес деп табылышы күмөн, ошондой эле колдонуучунун аккаунтуна өзгөчө жагдайлардан башка учурларда, ак ниеттүүлүктүн болжолдуу принцибин бузуу менен тыюу салынбайт деп божомолдоого болот⁷⁶. Европада соттор компаниянын колдонуучу менен макулдашуусуна туура келбеген контентти мыйзамсыз алып салуу жөнүндө чечим чыгаруудан качышат⁷⁷.

Пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы стандарттарды азайтуу

Колдонуучу менен макулдашуу, адатта, **пикир билдирүү эркиндигин чектөөгө карата адам укуктары жаатындагы эл аралык укуктар менен уруксат берилгенге караганда төмөнүрөөк стандарттарды** камтыйт⁷⁸. Пикир билдирүү эркиндиги боюнча төмөн стандарттар компанияларга коопсуз онлайн-чөйрө түзүү жолу менен колдонуучулардын базасын кеңейтүүгө жол ачат. Алар ошондой эле мындай квази коомдук мейкиндиктерди пикир билдирүү эркиндиги зарылчылык жана өлчөмдөштүк принциптери менен чектелбеген кыйла стерилдүү чөйрөгө айландырышат.

Иш жүзүндө пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы төмөн стандарттар көбүнчө компаниялардын өз коомдоштуктарынын ченемдерин сөз эркиндигинин эл аралык стандарттарына дал келбеген ички мыйзамдык талаптарга ылайыкташтырышынын натыйжасы болуп саналат. Мисалы, 2015-жылы Twitter да, Facebook да зомбулукту же терроризмди “үгүттөөгө” тыюу салуу үчүн контентке байланыштуу саясатын жаңыртышты⁷⁹. Айрыкча, Facebook коомдоштугунун ченемдери эми террордук уюмдардын лидерлерин “колдоого” же “даңктоого” же алардын зордук-зомбулук аракеттерин “кубаттоого” тыюу салат⁸⁰. Бирок, бул пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттарга туура келбейт, анда даңктоого же үгүттөөгө эмес, терроризмге же зомбулукка үндөөгө гана тыюу салынат.

Пикир билдирүү эркиндиги жаатында төмөндөтүлгөн стандарттар социалдык медиа компанияларынан талап кылынышы мүмкүн болгон көптөгөн мыйзамдардын арасынан эң төмөнкү жалпы белгилерди табуу менен гана чектелбейт. Ошондой эле алар колдонуучулардын көзүндө көйгөйлүү

контентке окшоштурулуп, аброюн түшүрүүнү каалабаган жарнама индустриясынын талаптары менен шартталышы ыктымал. Мисалы, 2013-жылы Facebook өз платформасында зордуктоону мактаган сүрөттөргө жол бергендиги үчүн көп сынга кабылган, андан кийин бир катар жарнама берүүчүлөр (анын ичинде Dove, Nationwide жана Nissan) ушул компаниялардын саясатына дал келбегендиктен сайттан жарнамаларын алып салышкан⁸¹. Акыры, Facebook өзүнүн платформасынан сүрөттөрдү өчүрүп салып, Коомдоштуктун ченемдерине өзгөртүүлөрдү киргизди. Эми Facebook “жыныстык зомбулук коркунучу бар же буга үгүттөгөн” контентти өчүрө турганын билдирген⁸². Кийинчерээк Google жарнама берүүчүлөрдөн YouTube сайтында⁸³ пайда болгон “экстремисттик” контент үчүн кечирим сурады. Андан кийин компания өз аракеттерин күчөтүп, экстремизм деген терминдин мааниси кеңири болгонуна карабастан, өз сервистеринде экстремизмдин тамырын кыркуу үчүн жасалма интеллектти колдонуп жаткандыгы жөнүндө жарыяларды чыгарды⁸⁴.

Укук үстөмдүгүн буйтап өтүү менен

Акыры, мамлекеттик жана, атап айтканда, укук коргоо органдары **укук үстөмдүгүн буйтап өтүү менен**⁸⁵ кылмыштуу аракеттерге (мисалы, балдар порнографиясы) же башка социалдык зыяндарга (мисалы, “онлайн экстремизм”) каршы күрөшүү үчүн социалдык тармактардын платформалары менен үзгүлтүксүз кызматташтыкты жөнгө салууда. Тактап айтканда, бул органдар сөз болуп жаткан контентти өчүрүү тууралуу токтом чыгарууга ар дайым эле ыйгарым укукка ээ болбогондуктан, алар расмий эмес түрдө социалдык тармактардын платформалары менен байланышып, компаниялардын колдонуучу менен макулдашууларына ылайык контентти өчүрүп салууну өтүнүшөт. Компаниялар каралып жаткан контенттин мыйзамсыз экендигин сот аныктамайынча мындай өтүнүчтөрдү аткарууга милдеттүү болбогону менен, бул аларды оор абалда калтырууда, анткени контент мыйзамдуулук менен мыйзамсыздыктын ортосунда болушу мүмкүн. Акыр соңунда социалдык медиа компаниялары колдонуучуларга сот тарабынан киргизилген чектөөнүн мыйзамдуулугун талашууга мүмкүнчүлүк бербей, ошол эле маалда мыйзамдын эркин аткаруучу болуп калышат. Мамлекет менен жеке бизнестин ортосундагы кызматташуунун же өнөктөштүктүн мындай формаларына юридикалык негиз берилгенде же соода келишимдеринин алкагында өбөлгө болгондо, бул көйгөй дагы тереңдей берет⁸⁶. Чындыгында, ал жеке укуктук колдонууну демейки шартта институционалдаштырууга гана кызмат кылат.

Үстөмдүк кылган социалдык тармактардын колдонуучу менен макулдашуусуна жасалган талдоо

Контентти өчүрүп салууга байланышкан аныкталган көйгөйлөрдү көрсөтүү үчүн АРТИКЛЬ 19 Google, YouTube, Twitter жана Facebook өңдүү үстөмдүк кылган эл аралык социалдык тармактардын колдонуучу менен макулдашуусунун айрым өңүттөрүн талдоого алды. Толук колдонуучулар менен макулдашууга жасалган кеңири талдоо бул иштин алкагынан чыккандыктан, биз көпчүлүк учурда көйгөйлүү болгон чөйрөлөрдөгү контентти чектөө көрүнүштөрүн иликтейбиз, атап айтканда: “жек көрүүнү козутуу”, “террордук” контент жана аны менен байланышта болгон, мындайча айтканда “фейк жаңылыктар”⁸⁷, ошондой эле купуялуулуктун жана адеп-ахлактын негизинде контентти чектөөлөр. Андан кийин, колдонуучу менен макулдашуунун тийиштүү бөлүмдөрүнүн негизинде контентти өчүрүүгө байланыштуу процессуалдык мүнөздөгү көйгөйлөрдү изилдейбиз.

Контентти чектөө

Кастык тили

Социалдык тармактар үчүн “кастык тили”⁸⁸ олуттуу көйгөй болуп саналат. Себеби соцтармактар биринчи кезекте өз колдонуучулары үчүн “коопсуз” чөйрөнү камсыз кылууга умтулат жана Интернеттеги “жек көрүүчүлүккө” каршы күрөш маселеси боюнча өкмөттүн жана коомчулуктун кысымына кабылып келишет⁸⁹. Мындан улам алардын бардыгы тигил же бул деңгээлде жек көрүүчүлүк маанайдагы билдирүүлөргө (“кастык тили”) каршы күрөшүүгө багытталган саясатты жана эрежелерди кабыл алышкан. Компаниялар “кастык тилине” байланышкан көйгөйлөрдү чечүү үчүн чара көрүүгө мыйзамдуу укугу бар болгонуна карабастан, АРТИКЛЬ 19 алардын саясаты пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттарга жалпысынан шайкеш келбейт деп эсептейт.

Facebook

“Фейсбуктун” Коомдоштук ченемдеринде⁹⁰ Facebook өз платформасында “жек көрүүчүлүк маанайдагы билдирүүлөргө” (Коомдоштуктун ченемдеринин орус тилдүү редакциясында “кастык тили” термини ушинтип аныкталган) жол бербей турганы белгиленген⁹¹. Ал мындай сөздөрдү “басмырлоодон корголушу керек болгон мүнөздөмөлөр” деген категорияга кирген адамдарга түз кол салуу

катары аныктайт. “Басмырлоодон корголушу керек болгон мүнөздөмөлөр” – расасы же этностук таандыктыгы, улуту, майыптыгы, дини, кастасы, жыныстык ориентациясы, жынысы, гендердик идентификациясы жана олуттуу оорусу бар экендиги менен шартталган адамдар⁹². “Мигранттар жана иммигранттар” үчүн да айрым коргоо чаралары каралган⁹³.

“Кастык маанайдагы билдирүүлөр” маселесин жөнгө салган Коомдоштуктун ченемдеринде Facebook алардын төмөнкү вариацияларын санап берет:

- кастык маанайдагы билдирүүлөр же өлүмдү/ооруну/зыянды колдогон сөздөр;
- салыштыруу, жалпылаштыруу же жүрүм-турумду сүрөттөө аркылуу адамдын кадыр-баркын түшүргөн билдирүүлөр, анда кир, бактериялар, оорулар жана тезектер кошулуп айтылган сөздөр; бул маданиятта интеллектуалдык же физикалык жагынан алып караганда төмөн жандыктар деп эсептелген жаныбарлар;
- адамдын же адамдар тобунун физикалык, акыл-эс же моралдык жактан төмөндүгүн билдирүүчү ырастоолорду же терминдерди камтыган кемчилиги жөнүндө билдирүүлөр, жек көрүүнү көрсөткөн билдирүүлөр⁹⁴; басмырлоодон корголушу керек болгон мүнөздөмөлөрдүн негизинде адамдарга карата жийиркеничти көрсөткөн билдирүүлөр же сөгүнгөн сөздөр;
- ошондой эле адамдарды жаман сөздөр менен терс маанайда сүрөттөгөн контентке да тыюу салынат⁹⁵.

АРТИКЛЬ 19 Коомдоштуктун ченемдеринин 2018-жылдагы редакциясы мурдагыларга салыштырмалуу кыйла деталдаштырылгандыгын кубаттайт. Атап айтканда, жаңы редакция контентти чектөө үчүн мурункуга караганда көбүрөөк критерийлерди белгилеген. Бирок, бул критерийлер дагы деле болсо эл аралык мыйзамдарда белгиленгенден кыйла кененирээк бойдон кала берүүдө. Мисалы, “агрессивдүү билдирүүлөрдү”, “адамдын ар-намысын тепселеген билдирүүлөрдү” жана “адамдын кемтиги тууралуу билдирүүлөрдү” камтыган “кол салуунун” кеңири аныктамасы сунушталып жатат. Болгондо да ушул сөздөрдү айткан адамдын башкаларды иш-аракетке түртүү ниетине жана конкреттүү зыян келтирүү ыктымалдуулугуна кандайдыр бир шилтеме бербестен жасалууда. Келтирилген мисалдар мыйзамды бузбаган билдирүүлөрдүн көптөгөн түрлөрү өчүрүлүп калышы ыктымалдыгын тастыктап турат.

Facebook өз колдонуучулары үчүн “коопсуз” чөйрөнү түзүүгө аракет кылып жатканы менен, иш жүзүндө пикир билдирүү эркиндигине өтө эле тар алкактарды чийип жатат, мунун натыйжасында кимдир-бирөөгө акарат келтирет деп тапкан пикирлер өчүрүлүшү мүмкүн. Мындан тышкары, бул ченемдер практика кантип колдонулушу керек дегендин кеңири мисалдары же тематикалык изилдөөлөр жок болгондуктан, “Фейсбуктун” ченемдери мындан

ары да өзүм билемдик менен жана бир жактуу колдонула берет деген ыктымалдуулук жогору.

Коомдоштук ченемдеринде мындан тышкары, Facebook өз платформасында “уюшкан жек көрүүчүлүктү билдирүүгө” катышы бар уюмдарга же адамдарга орун бербей турганы айтылат⁹⁶. “Жек көрүүчүлүк топтору” “аты, белгиси же символу бар, ошондой эле идеологиясы, билдирүүлөрү же иш-аракеттери айрым социалдык топторго кирген адамдарга, анын ичинде расасы же этностук таандыктыгы, улуту, майыптыгы, дини, кастасы, жыныстык ориентациясы, жынысы, гендердик идентификациясы менен шартталган жана олуттуу оорусу же майыптыгы бар адамдарга кол салуу менен байланышкан үч же андан ашык кишиден турган уюм” катары аныкталат⁹⁷. АРТИКЛЬ 19 бул аныктаманы өтө эле кенен жана кээ бир саясий партияларды кошууга жөндөмдүү деп эсептейт, бирок мындай уюмдарга тыюу салуу үчүн жетиш керек болгон чек анык эмес бойдон калууда. “Асылуу жана кол салуу” деген түшүнүк дагы эле белгисиз калууда жана адамдардын айрым топторуна зыян келтирүү ниети жөнүндө сөз да жок. “Жогоруда аталган уюмдардын же жогоруда аталган адамдардын кайсынысын болбосун мактаган контентке, ошондой эле алар тарабынан жасалган жосундарга” жана “жогоруда аталган уюмдардын же жогоруда саналып өткөн адамдардын кайсы бирин, ошондой эле алар тарабынан жасалган иш-аракеттерди колдоону координациялоого” тыюу салуунун кенен формулировкасын караганда эл аралык укук боюнча мыйзамдуу деп эсептелген контентке тыюу салуу сөзсүз болчудай сезилет.

“Коркунучтуу адамдар жана уюмдар” бөлүмүндө камтылган тыюу салуулар эч бир тарапка жеңилдик бербейт. Бирок “Кастык маанайдагы билдирүүлөр” бөлүмү башкалардын маалымдуулугун жогорулатуу жана агартуу максатында “кастык маанайдагы сөздөрдү” камтыган контентти жайылтууга уруксат берилгенин түшүндүрөт, бирок колдонуучулар мындай ниеттерди так билдириши керек, антпесе контент өчүрүлүшү мүмкүн. Ошондой эле юморго жана социалдык комментарийлерге уруксат берилет. Бул өзгөчө учурлар колдоого алынаарлык болгону менен, алар өтө эле чектелген. Айрыкча, колдонуучулардан башкаларды агартуу ниетин ачык билдирүүсүн талап кылуу мындай уруксатты алуу үчүн өтө эле жогорку чек коюлган. Колдонуучулар кандайдыр бир маселе боюнча комментарий бергенде же тамашага салган сайын түздөн-түз ниеттерин билдириши мүмкүн деген көп реалдуу эмес жана көп окшошпой турат; анын үстүнө адамдардын тамашасы да бирдей боло бербейт. Атүгүл Facebook бул стандарттарды иш жүзүндө кандайча колдонуп жаткандыгы жөнүндө, мисалы, конкреттүү мисалдар түрүндө кандайдыр бир көрсөтмөлөр жок⁹⁸.

Twitter

Twitter “кастык тили” терминин колдонбойт, бирок “жек көрүүнү козутууну” тыюу салынган орой мамиленин бир нече түрүнүн бири катары көрсөткөн.

“Твиттердин” эрежелеринде мындай деп айтылат: “[колдонуучуларга] зомбулукту үгүттөөгө, башкаларга түздөн-түз кол салууга же расасына,

этносуна, улутуна, кастасына, жыныстык ориентациясына, жынысына, гендердик өзгөчөлүгүнө, диний ишенимине, жаш курагына, чектелүү физикалык же акыл-эс мүмкүнчүлүктөрүнө, ошондой эле катуу оорусуна карап зомбулук көрсөтөм деп коркутууга тыюу салынат. Ошондой эле негизги максаты ушул мүнөздөмөлөрдүн биринин негизинде башка адамдарга зыян келтирүүгө шыкактоо болуп саналган аккаунттарга тыюу салынат”⁹⁹. “Твиттердин” “жек көрүүнү козуткан контентке” карата саясатында “жек көрүүнү козутууну” кошумча “зордук-зомбулук коркунучу; адамга же адамдардын тобуна олуттуу зыянды, өлүмдү же ооруну каалоо; жапырт адам өлтүрүүлөр, зордук-зомбулук окуялары же анын конкреттүү көрүнүштөрү жөнүндө, алардын негизги курмандыктары же буталары корголуучу колдонуучулар тобу болсо; корголуучу топко карата коркуу сезимин күчөткөн жүрүм-турум; экинчи тараптын макулдугусуз колдонулган кайталанган жана (же) орой сөздөр, эпитеттер, каймана сөздөр, колдонуучуларды расасына жана жынысына карап басмырлаган, ошондой эле алардын кадыр-баркын түшүргөн башка материалдар” деп аныктаган.¹⁰⁰

АРТИКЛЬ 19 “Твиттердин” эрежелери өтө кенен жана эл аралык стандарттардын алкагынан бир кыйла чыгып кеткен деп эсептейт. “Твиттер” өз саясатын жана эрежелерин кантип колдонууну чечүүдө контексттин маанилүүлүгүн белгилесе дагы, каралып жаткан контекстке эмне кириши мүмкүн экендигин түшүндүрбөйт. Мисалы, пародия же юмор жөнүндө өзгөчө сөз жок¹⁰¹.

Андан тышкары, 2018-жылы Twitter “акарат келтирген профилдик маалыматка” карата өзүнүн саясатын түшүндүрүп берген; эми ал өзүнүн колдонуучуларына “колдонуучунун атын, көрсөтүлүүчү ысымын же өздөрү жөнүндө маалыматты жеке адамга, адамдардын тобуна же мыйзам менен корголгон категорияга каршы максаттуу куугунтуктоо же жек көрүү сезими сыяктуу чабуул коюучу аракеттерди жасоо үчүн колдонууга тыюу салган”¹⁰². Бул бөлүмдө Twitter төмөнкү аракеттерди жасаган аккаунттарды карап чыгып, аларга каршы чара көрөрү айтылган: “зордук-зомбулук коркунучу; адамдардын белгилүү бир тобуна карата жек көрүүнү көрсөткөн иш-аракеттер, колдонуучуларды расасына же жынысына карап басмырлаган кемсинтүү, эпитеттер жана каймана сөздөр; адам катарынан чыгарып мазактоочу контент; коркуу сезимин өстүргөн контент”. “Жек көрүүчүлүктү козутууга” тиешелүү саясат сыяктуу эле, бул эл аралык стандарттардын алкагынан чыгат жана социалдык комментарий, юмор же пародия үчүн кандайдыр бир өзгөчө учурларды камтыбайт.

Жалпысынан, Twitter саясатынын сакталышын камсыз кылуу үчүн контексттин маанилүүлүгүн белгилесе дагы, тилекке каршы, бул саясат иш жүзүндө кандайча жүзөгө ашырылып жаткандыгына мисал келтирбейт.

Youtube

YouTube Коомдоштук принциптеринде “Ютуб” колдонуучулардын популярдуу эмес көз караштарын билдирүү укугун коргоого умтулганы менен, өз платформасында “жек көрүүнү билдирүүгө” жол бербейт.¹⁰³

“Кастыкты козутууну” YouTube “зомбулукка үгүттөгөн, же расасы же этностук таандыктыгы, дини, майыптыгы, жынысы/гендери, курагы, ардагердин статусу, сексуалдык ориентациясы/гендердик иденттүүлүк өңдүү айрым белгилердин негизинде айрым адамдарга же адамдардын тобуна жек көрүүнү туудурган максатты көздөгөн контент” деп аныктаган¹⁰⁴. YouTube ошондой эле “жек көрүү деп эсептелген менен андай эместин ортосунда так чек бар экендигин” моюнга алат. Мисалы, мамлекетти сыңдоо жалпысынан нормалдуу көрүнүш, бирок адамдардын тобуна алардын расасына гана байланыштуу жек көрүүчүлүк пикирлерди жазууга болбойт”.¹⁰⁵ Андан ары “жаман же акарат сөздүн баары эле жек көрүүчүлүктү билдирүү болуп саналбай турганы” айтылат.¹⁰⁶ АРТИКЛЬ 19 ушул пункттар контент акарат келтирди деген негизде гана чектелбеши керектигин түшүндүргөн жагынан алып караганда позитивдүү болсо да, “жек көрүүчү” термининин маңызы бүдөмүк бойдон калып жатканын белгилейт. Тактап айтканда акарат сөз зомбулукка, кастыкка же басмырлоого шыкактоого же басмырлоочу опузага же куугунтукка барабар болгон жагдайлар бүдөмүк калууда.

Google

Контентке жана колдонуучулардын жүрүм-турумуна карата Google'дун саясаты мындай: “Google айрым адамдарга же адамдардын топторуна карата расасына же этностук таандыктыгына, динине, майыптыгына, жынысына/гендерине, курагына, ардагердин статусуна, жыныстык ориентациясына/гендердик иденттүүлүгүнө жараша зомбулукту үгүттөгөн же актаган, же негизги максаты ушул негизги белгилердин негизинде жек көрүүчүлүктү козутуу болгон контентти колдобойт”. Контент тең салмактуулукту сакташы мүмкүн, бирок анын негизги максаты корголгон топко кол салуу болсо, ал ошол чектен өтүп кетет”.¹⁰⁷ АРТИКЛЬ 19 бул аныктама өтө эле кеңири экендигин жана эл аралык укук боюнча мыйзамдуу болгон билдирүүлөрдү өчүрүүгө алып келиши мүмкүн экендигин белгилейт. Тактап айтканда, зомбулукту “актоо” эл аралык укукта каралган зомбулукка “шыкактоо” босогосунан төмөн турат.

“Террордук” жана “экстремисттик” контент

Акыркы жылдары жасалган бир катар террордук чабуулдардан кийин социалдык медиа компанияларына өкмөттөр “террордук” жана/же “экстремисттик” контентке каршы күрөшүү үчүн “көбүрөөк аракет кылуу” талабын коюп келатат. АРТИКЛЬ 19 бул жаатта социалдык медиа компаниялары колдонуп жаткан саясат, адатта, пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарга жооп бербей турганын, анткени алар өтө эле кеңири туюндурулуп, аларды кандайча колдонуу керектиги жөнүндө реалдуу түшүнүк бербегенин белгилейт.

Facebook

Facebook Коомдоштук ченемдеринде мындай деп айтылат: “Facebook террордук уюмдарга катышкан же төмөнкү иш-аракеттер менен алектенген

уюмдарга же адамдарга өз платформасында орун бербейт: уюшкан жек көрүүчүлүктү көрсөтүү, жапырт же сериялык өлтүрүүлөр, адам сатуу, уюшкан зордук-зомбулук же кылмыш иши”¹⁰⁸. Facebook ошондой эле “мындай иш-аракеттерди жасаган адамдарды жана топторду, ошондой эле бул топтордун лидерлерин колдогон же мактаган контент” платформадан өчүрүлө турганын билдирүүдө¹⁰⁹.

АРТИКЛЬ 19 террордук ишмердүүлүк менен алектенген адамдардын же уюмдардын “Фейсбуктун” платформасына киргизбөө аракети түшүнүктүү болгонун жана сөзсүз түрдө сөз эркиндигин чектөөнү билдирбей турганын белгилейт. Бирок биз ошондой эле терроризмдин эл аралык деңгээлде макулдашылган аныктамасынын жоктугу бул жагынан негизги көйгөйдү жаратып жатканын белгилейбиз¹¹⁰. “Фейсбуктун” ченемдеринде терроризм аныктамасында бир катар оң элементтер бар, мисалы, “жарандык калкты, бийлик органдарын же эл аралык уюмдарды коркутуу” максатында “атайылап жасалган зордук-зомбулукка” түз шилтеме берип, бул субъекттердин мотивациясын “саясий, диний же идеологиялык максаттарга” чейин кыскартат, мындан улам аны бир кыйла тарыраак аныктоо мүмкүн болмок. Мисалы, терроризм менен күрөшүү шарттарында адамдын укуктарын жана негизги эркиндиктерин колдоо жана коргоо маселелери боюнча Атайын баяндамачы (терроризмге каршы аракеттенүү боюнча Атайын баяндамачы) терроризмдин бардык аныктамасына төмөнкү аракеттерди кошууну сунуш кылды: “атайын барымтага алуу”, “жалпысынан калктын же анын айрым катмарларынын бир же бир нече мүчөсүн же анын айрым өкүлдөрүн өлүмгө дуушар кылуу же денесине оор залал келтирүү максатын көздөгөн иш-аракеттер”, же “жалпысынан калктын же анын айрым катмарларынын бир же бир нече мүчөсүн же анын айрым өкүлдөрүн өлүмгө дуушар кылган же денесине оор залал келтирген иш-аракет”.¹¹²

Facebook бир катар суроолорду жоопсуз калтырууда, мисалы, маанилүү инфраструктурага киберчабуул жасаган уюмду террордук ишмердүүлүк жасады десе туура болобу? Ким же эмне “террордук уюм” деген аныктамага киргендиги жөнүндө конкреттүү мисалдардын жоктугу бул маселени ого бетер тереңдетүүдө. Мисалы, жакында Facebook Аракан рохинжаларын куткаруу армиясын (ARCA) “кооптуу уюм” деп атап, натыйжада рохинжанын жарандык адамдары жазган кабарларды өчүргөн. Бул кабарларда алар ARCAга колдоо көрсөткөндүгү үчүн этностук тазалоо боюнча болжолдуу аскердик операциялардан качып кутулганы айтылат¹¹³. Facebook муну жаңылыштык деп түшүндүрдү. Бирок, кененирээк колдонмо бул көйгөйдүн алдын алууга жардам бермек эле.

Жалпы жонунан алганда Facebook айрым өкмөттөр тарабынан “террорчу” деп табылган адамдардын маселелерин кандайча чечип жатканы белгисиз, аларды ошол эле учурда башка өкмөттөр мыйзамдуу талаптарды койгон эркиндик үчүн күрөшкөндөр же коомдук кыймыл (мисалы, түпкү элден чыккан топтор) катары карашы мүмкүн. Facebook конференцияларда АКШнын Мамлекеттик департаментинин террордук топтордун тизмесине ылайык чечим кабыл алаарын билдирсе, Коомдоштук ченемдерде муну ачык айтпайт. Атүгүл

платформанын бул тизмеге шайкеш келиши көйгөйлүү болушу мүмкүн, анткени ага БУУ террорчу деп эсептебеген топтор кирет, мисалы, Күртстан Жумушчу партиясы (ПКК).

Мындан тышкары, “Фейсбуктун” “[террорчулук] ишмердүүлүгүн жүргүзгөн топторду, лидерлерди же адамдарды “колдой тургандыгын” же “мактагандыгын” билдирген контентке тыюу салуу” саясаты бүдөмүк, өтө кеңири жана пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарга дал келбейт¹¹⁴. Айрыкча, пикир билдирүү эркиндиги жана терроризмге каршы күрөшүү боюнча эл аралык мандаттардын ээлери баса белгилегендей, терроризмге шыкактоого карата ар кандай тыюу салуулар терроризмди “даңктоо” же “үндөө” сыяктуу бүдөмүк терминдерге шилтеме бербеш керек. Интернетте айтылган сөздөрдү терроризмге үндөөгө теңештирүү үчүн, ал провокацияланып жаткан иш-аракет жасалышы ыктымал (объективдүү) тобокелдикти камтышы керек, ошондой эле белгилүү бир идеяны көтөрүп, бул идея террордук актыны жасоого козуткандыгын камсыз кылышы керек¹¹⁵.

Акырында белгилей кетүүчү нерсе, Facebook террорчул маанайдагы контентти өзүнүн “зомбулук көрүнүштөрү” эрежелерине ылайык тыюу сала алат; Facebook “зомбулукка үндөгөн же башкалардын азап чегишин же кордолушун көрүп ырахат алуу менен сүрөттөгөн контентти” өчүрө алышат. Себеби Платформада мындай контенттин болушу коомдоштукка катышууга ыңгайлуу эмес маанайды жаратат”¹¹⁶. Ошол эле учурда Facebook “адам укуктарын бузуу жана терроризм сыяктуу маселелерди талкуулай алуу үчүн адамдарга мүмкүнчүлүк берилиши керек” деп белгилейт. Ошентип, ал “эгерде бул маанилүү көйгөйлөр тууралуу маалымдуулукту жогорулатууга жардам берсе”, зордук-зомбулук мүнөзүндөгү сүрөттөрдү жарыялоого мүмкүнчүлүк берет, бирок “адамдын кабыл алуусу үчүн өзгөчө оор контент” деген эскертүүнү кошот, айрыкча 18 жашка толо элек балдар көрө албай турганын белгилейт¹¹⁷. Коомдоштуктун ченемдери бул маселеде салыштырмалуу конкреттүү болгону менен, тематикалык изилдөөлөр болбогондуктан иш жүзүндө кандайча колдонулуп жаткандыгын байкоо кыйын. Мисалы, Коомдоштуктун ченемдеринде Facebook адамдын башын кесүү учуру тартылган видеолорду биринчи кезекте террордук топтор тарабынан жайылтылган болсо дагы, журналисттик же билим берүү максатында болсо, анда аларды жайгаштырууга уруксат бериле турганы айтылат. Иш жүзүндө анын колдонулушун тастыктаган маалыматтар болгондо (мисалы, “Фейсбуктун” ачык-айкындуулук жөнүндө отчетунда) бул ыкма пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарга шайкеш келмек, бирок андай жок.

Twitter

Twitter’дин саясатында “террордук” контентке карата өзгөчө бөлүм жок; бирок контенттин бул түрү анын саясаттарынын бир нече бөлүмдөрүндө каралат:

- Биринчиден, Twitter эрежелери аянтчаны “мыйзамсыз максаттарда же мыйзамсыз аракеттерге шыкакчы болуу үчүн” колдонууга тыюу салат.¹¹⁸ Колдонуучулар “зордук-зомбулуктун конкреттүү коркутуулары, же айрым адамдарга же адамдардын тобуна олуттуу физикалык зыян келтирүү, өлүм же оору каалоо менен” чыга алышпайт, буга кошумча

“террорчулук менен коркутуу же үгүттөө” да болбойт¹¹⁹. Колдонуучуларга, ошондой эле өз билдирүүлөрү же платформадагы жана анын тышындагы аракеттери аркылуу – “уюмдун алдыга койгон максаттарына жетүү үчүн зомбулук аракеттерин жасаган жана (же) же жарандык калкка карата зомбулукка үгүттөгөн” уюмдарга катышууга тыюу салынат¹²⁰;

- Экинчиден, Twitter эрежелериндеги зордук-зомбулук менен коркутууга жана аны даңктоого карата Саясат бөлүмүндө ал “белгилүү бир адамга же адамдардын тобуна карата зомбулукка үндөгөн же ага шыкактаган жүрүм-турумга жол бербейт” деп каралган¹²¹. “Ошондой эле зомбулук аракеттерин даңазалаган, муну менен башкаларды ушундай зомбулук аракеттерин кайталоого жана реалдуу офлайн коркунучун жаратууга шыктандырышы мүмкүн, же корголгон категорияга киргендиги үчүн адамдар курмандык болуп калышы ыктымал зомбулук аракеттерине шарт түзгөн контентке каршы да чараларды көрөт”.¹²² Террористтик актыларды, зордуктоолорду, жыныстык зомбулукту жана адамдарды жапырт өлтүрүүнү “даңктоо” саясатты бузуунун мисалдары катары келтирилген.
- Акырында, Twitter “согушчан экстремисттик топторду” төмөнкүдөй критерийлердин баарына жооп берген уюмдар деп аныктайт: (1) белгиленген максатына, билдирүүлөрүнө же аракеттерине жараша экстремисттик деп табылат; (2) зомбулук аракеттерин жасаган же учурда жасап жаткан жана (же) өзүнүн максатына жетүүнүн каражаты катары зомбулукка үгүттөйт; (3) топ тарабынан жүзөгө ашырылган жана (же) үгүттөлгөн зомбулук карапайым калкка карата багытталган¹²³. Колдонуучулар террордук топтор менен кызматташат деп эсептелет, эгерде алар: (1) алардын аккаунту согушчан экстремисттик топко же анын мүчөсүнө таандык экендигин билдирсе же ырастаса; (2) согушчан уюмдун алдына койгон максаттарына жетүү үчүн кызмат көрсөтсө же аларды жайылтууга салым кошсо (мисалы, каржылык жардам, жалпыга маалымдоо каражаттарында үгүттөсө); (3) согушчан уюмдун иш-аракеттерине катышса, ошондой эле мындай аракеттерге үгүттөсө; жана (4) согушчандар уюмдарына башкаларды тартса¹²⁴.

АРТИКЛЬ 19 белгилегендей, Twitter бир катар тиешелүү терминдерди өзү кандай түшүнгөнүн түшүндүрүүгө аракет кылып жаткандыгына карабастан, “даңктоо” же “зомбулуктуу экстремизм” сыяктуу бүдөмүк жана өтө эле кеңири терминдерди колдонот жана эрежеге ылайык бул стандарттар иш жүзүндө кандайча колдонулуп жатканына конкреттүү мисалдарды келтирбейт. Айрыкча, зордук-зомбулукка баруу мүмкүнчүлүгүнүн босогосу кандайча эске алынганы да белгисиз бойдон калууда. Ошо сыяктуу эле, “согушкер экстремисттик топторго” карата саясат ушунчалык кеңири болгондуктан, ал эркиндик үчүн күрөшкөн же коомдук кыймыл катары каралышы мүмкүн болгон адамдарды жана топторду да камтыйт; Нельсон Манделага жана Африка улуттук конгрессине апартеид мезгилинде платформаны колдонууга балким уруксат берилмек эмес. Бул саясаттын алкагында негизги көңүл контентке жана билдирүүнүн ыктымал

кесепеттерине эмес, колдонуучуну террорчу деп жарыялоого багытталганы өзгөчө көйгөйлүү болуп саналат; бул пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттарга каршы келет. Анткени бул стандарттар террордук жана башка кылмыштуу топтордун билдирүүлөрү зомбулукка шыкакчы болбосо, анда алардын билдирүүлөрүн жарыялоого автоматтык түрдө тыюу салуу талап кылынбайт¹²⁵. Ошондуктан жогоруда айтылгандарга таянып, адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдар менен мыйзамдуу болуп саналган контент “Твиттерден” алынып салынышы толук ыктымал.

Youtube

YouTube өзүнүн Зордук-зомбулук тартылган контентке жана жагымсыз сүрөттөргө карата Эрежелердин бөлүмүндө “террордук уюмдарга тартууга, зомбулукка үндөөгө, террордук актыларды даңазалоого же башкача жол менен террордук актыларга түрткү берүүгө арналган контентке катуу тыюу салат¹²⁶. Мындан тышкары, ал террордук уюмдардын YouTube платформасын колдонуусуна жол бербейт. Бирок, “эгерде контекст жана максат жетиштүү болсо, террорчулукка байланыштуу окуяларды же террордук иш-аракеттер тууралуу жаңылыктарды документтештирген контентке уруксат берилиши мүмкүн. Бирок, ал контентке жаш курактык чектөөлөр коюлуп, эскертүү жазылууга тийиш”.¹²⁷

АРТИКЛЬ 19 YouTube’дун террордук контентке карата саясатында бир топ кемчиликтер бар болгонун белгилейт. Мындай кемчиликтер Twitter жана Facebook платформаларында да бар. Тактап айтканда, бул тармактар колдонгон формулировка өтө кенен жана эл аралык укук боюнча мыйзамдуу болгон контентти өчүрүп салууга алып келиши мүмкүн. Бирок, эрежелердеги айрым бир өзгөчө пункттар айкыныраак, Facebook жана Twitter социалдык тармактарына караганда, контентти өчүрүп салууга кылдат мамиле жасалат.

Google

Google колдонуучуларына өз кызматтарын “мыйзамсыз иштерге катышуу же терроризм сыяктуу кооптуу жана мыйзамсыз иштерге үгүттөө үчүн” колдонбошу керектигин эскертет¹²⁸. Ал ошондой эле “колдонуудагы жергиликтүү мыйзамдарды бузган контентти дагы өчүрүп салышы мүмкүн” экенин эскертет¹²⁹. Ошентип платформадан “террордук” деген сөз бар контентти издегенде ал кандай жыйынтыкты бере турганы Google эрежелеринде бүдөмүк бойдон калууда. Көпчүлүк ири Интернет компаниялары жергиликтүү мыйзамдарды сакташса дагы, кээ бир өлкөлөрдө “террордук” же “экстремисттик” контентке тыюу салган мыйзамдар өзүнөн өзү өтө эле кеңири экендигин, пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарды бузгандыгын унутпоо керек.

Купуялуулук жана адеп-ахлак жагдайларынын негизинде контентти чектөө

Социалдык медиа компаниялары, ошондой эле коомдук адеп-ахлак себептеринен улам, жеке турмуштун купуялыгына тоскоол болгон же пикир билдирүү эркиндигин чектеген ар кандай түрдөгү контентке тыюу салат. Бул контент, адатта, үч категорияга бөлүнөт: зомбулук опузасы, жылаңач дене же порнография, жеке маалыматтарды жайгаштыруу. АРТИКЛЬ 19 бул

категориялар ачыктан-ачык мыйзамсыз болгон материалдарды камтыса (мисалы, физикалык зомбулуктун же куугунтуктоонун чыныгы коркунучу жаралса), алар мыйзамдуу контентти да камтый ала турганын белгилейт (мисалы, порнография, ошондой эле куугунтуктоого тиешеси болбогон мазактоочу же чагымчыл контент). Контенттин башка түрлөрү жеке турмушка кол тийбестик укугуна кийлигишүү менен, “боз” зонага кириши мүмкүн, бирок коомдук кызыкчылык үчүн акталышы мүмкүн.

Интернетте зордук-зомбулук, куугунтуктоо, кыянатчылык коркутууларына жана мазактоочу контентке байланыштуу АРТИКЛЬ 19 төмөнкүдөй пикирин билдирет:

- Зордук-зомбулук опузасына байланыштуу контентке карата саясаттар, эрежеге ылайык, салыштырмалуу кеңири туюнтмасында түзүлөт (мисалы, Twitter)¹³⁰ жана жалпысынан ниеттин болушу тууралуу талаптарды камтыбайт, бул болсо пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттарга дал келбейт. Ошол эле учурда зордук-зомбулук опузасы адатта кылмыш жоопкерчилигине тартылаарын эстен чыгарбаш керек, андыктан мындай контентке карата саясаттар ар кандай укуктук талаптарды эске алуу, компанияларга ушул маселелер боюнча чечимди жазык укугуна эмес, колдонуучулар менен макулдашуусуна таянып кабыл алууну жеңилдетүү максатында кеңири формулировкасында иштелип чыгат;
- “Зордук-зомбулук опузасы” айрым “куугунтуктоо” учурларын да камтышы мүмкүн, айрыкча YouTube сыяктуу куугунтуктоого карата өзүнчө саясаты жок аянтчаларда бул көрүнүш бар¹³¹. Коркутуу жана куугунтуктоо маселелери боюнча Twitter’дин позициясы түшүнүксүз болушу мүмкүн, анткени жалпысынан зордук-зомбулук опузасы “зордук-зомбулук жана физикалык зыян” дегенге кириши мүмкүн, ал эми “куугунтуктоо” “катаал мамиле” катары каралат, анын аныктамасы “Твиттерде” берилген эмес. “Твиттердин” эрежелери мындан ары мазактоочу контентке түздөн-түз шилтемелерди камтыбайт жана мазактоочу контентти куугунтуктоодон же “жек көрүүнү козуткан контенттен” кантип айырмаласа болорун түшүндүрбөйт;
- Facebook ушул маселелер боюнча бир кыйла деталдуу саясатты сунуш кылат¹³². Ал коркунучтарды баалоодо эске алынган факторлорго түшүндүрмө берет (мисалы, катышкан тараптардын иш жүзүндө орун алган жери) жана куугунтуктоого карата бир кыйла толук комплекстүү саясаты бар. Ошол эле учурда анын саясатынын айрым өңүттөрү куугунтуктоо үчүн мүнөздүү типтүү укуктук стандарттарга шайкеш келбейт, анткени аларда куугунтуктоого карата жоболор камтылган, ал өтө кеңири аныктамага ээ. Ошентип, Facebook колдонуучуларга алардын жүрүм-туруму улуттук мыйзамдарга ылайык мыйзамсыз болбогон шарттарда (жок дегенде коркутуу ниети болбогондо) чара көрө алат. Коомдоштуктун принциптеринде “опузалоо”, “куугунтуктоо” жана “онлайн-зомбулук” же “кодулоо” ортосундагы өз ара байланыш кеңири чечмеленип берилсе, алар чектелбеши керек болгон “акарат

келтирген контенттен” бөлүп каралса жакшы болмок. Ошондой эле азчылыктын жана басмырлоого кабылган топтордун корголушун камсыздоо үчүн бул принциптерде “опузалоо”, “куугунтуктоо” жана “онлайн-зомбулук” же “коркутуу” дегенди Facebook кандай баалай турганы жөнүндө кошумча маалымат берилиши керек. Мындай чектөөлөр куугунтуктоолорго жана “кастык тилине” каршы багытталган билдирүүлөрдү укуксуз цензуралоо үчүн колдонулбашын камсыз кылуу максатында дыкат карап туруш керек;

- Акыр-аягында компаниялар төмөнкүлөрдү баса белгилеп турганы маанилүү: акарат келтирген контентти принципалдуу негизде өчүрбөш керек, тескерисинче, ал башка эрежелерди бузбаса, ага уруксат берилүүгө тийиш. Компаниялар ар кандай даражадагы мазактоочу контентти өчүрүп салууга мүмкүнчүлүгү бар болсо дагы, бул коомдук талкууга, айрыкча коомдук кызыкчылыкты жараткан маселелерге залакасын тийгизбеши керек.

Порнография, анда пайда болгон адамдардын макулдугусуз жарыяланган, ошондой эле жылаңач адамды же зомбулук көрүнүштөрүн камтыган сүрөттөргө, эреже катары, көпчүлүк социалдык тармактарда тыюу салынат. Бирок АРТИКЛЬ 19 контенттин бул түрүнө карата компаниялардын мамилеси боюнча төмөнкүдөй пикирин билдирет:

- Facebook “жыныстык мүнөздөгү жана чоң адамдардын жылаңач денеси тартылган сүрөттөргө” тыюу салат¹³³, өз платформасында тыюу салынган контенттин түрлөрү жөнүндө көбүрөөк маалымат берет. Facebook жылаңач денелерге карата саясатын чектөөчү катары деп эсептесе болорун кыйыр түрдө мойнуна алганы менен, мындай контентти билим берүү, юмордук же көркөмдүк максатында жайгаштырууга мүмкүндүк берет¹³⁴. АРТИКЛЬ 19 көбүнчө “Фейсбуктун” жылаңачтыкка карата мындай саясатын, ошондой эле, мисалы, ал сүрөттөрдө пайда болгон адамдардын макулдугусуз жыныстык мүнөздөгү контентти жарыялоого жол бербөөнү көздөгөн мындай мамилени кубаттайт. Бирок буга карабастан, бул чектөөлөр негизинен колдонуучуларды жыныстык мүнөздөгү контенттин айрым түрлөрүн көрүүдөн “коргоо” каалоосу менен шартталганын белгилейбиз. Бул чөйрөдөгү негизги көйгөй – бул “адеп-ахлакка” таянган бул жоболор аялдардын жана/же лесбиянка, кумса, бисексуал жана трансгендерлердин (ЛГБТ) жыныстык жактан өзүн көрсөтүүсүнө карата басмырлоочу негизде кантип колдонула тургандыгы жөнүндө так маалыматтын жоктугу. Мындай контентти өчүрүү тууралуу чечимдер көбүнчө цисгендер эркектер тарабынан ушул өңдүү өзүн көрсөткөнүн чечмелөө менен макулдашпай тургандай көрүнөт;
- Google сөздүн кеңири маанисинде “жылаңач дененин” же “ачык жыныстык мүнөздөгү” сүрөттөргө тыюу салат. Андан тышкары, YouTube өзүнүн платформасында порнография сыяктуу жыныстык мүнөздөгү контентке тыюу салат; ал ошондой эле жылаңач дене көрсөтүлгөн же жыныстык мүнөздөгү мазмунду камтыган, бирок

негизги максаты даректүү же илимий болгон видеолорго шилтеме жасайт¹³⁵;

- “Твиттердин” эрежелери “жыныстык асылууга” тыюу салат¹³⁶. Twitter кылдат мүнөздөгү¹³⁷ медиафайлдарга карата өз саясатына ылайык, чоң адамдар үчүн айрым контентке уруксат берет, бирок аларга катуу чектөөлөр киргизилген. Ал ошол эле учурда “анда чагылдырылган адамдардын макулдугусуз түзүлгөн же жайылтылган чоң адамдар үчүн материалдарга” тыюу салат. Жалпысынан, кээ бир өлкөлөрдө мыйзамдуу болушу ыктымал контентти (порнография) же мыйзамсыз болушу мүмкүн болгон контентти (мисалы, өч алуу максатында мындайча айтканда порнография жөнүндө мыйзамдарга ылайык, жыныстык мүнөздөгү сүрөттөрдү макулдугусуз таркатуу) камтыган эрежелер көп жагынан абдан окшош болуп көрүнөт. Компаниялардын өз платформаларына порнография сыяктуу мыйзамдуу контентти киргизбөө жөнүндө мыйзамдуу чечимине карабастан, эрежелер көбүнчө кеңири терминдерди жана пикир билдирүү эркиндигине салыштырмалуу аз гана өзгөчө жагдайларды колдонуу менен түзүлгөн. Ал түгүл, эрежелер бүдөмүк болгондуктан, Интернет компаниялары аларды эки ача жагдайларда кандайча колдоноорун алдын ала айтуу кыйын.

Өздүк күбөлүк же социалдык камсыздандыруу маалыматтары, насыя картасынын номурлары жана жеке медициналык карталар сыяктуу **жеке маалыматтар** да Google¹³⁹ жана Twitter¹³⁹ тарабынан жок кылынышы мүмкүн, бул Интернет компаниялары туш болгон көйгөйлөрдүн түрүн чагылдырууда. Мындан тышкары, Google’да “унутууга укукка” байланыштуу издөөнүн жыйынтыктарын өчүрүү өтүнүчүн иштеп чыгуу жол-жобосу бар¹⁴⁰. Жалпысынан, бул эрежелер жеке турмуштун кол тийбестигине болгон укукту коргоо максатында маалыматты коргоо ченемдерине жана акылга сыярлык ченемдерге шайкеш келет.

Башка сөз менен айтканда, бул жааттагы саясат жалпысынан салыштырмалуу жөнөкөй тилде жазылса да, алар эреже катары пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарда уруксат берилгенден кеңири контенттеги категорияларга тыюу салат. АРТИКЛЬ 19 компаниялар көрсөтүүнү каалаган кызматтын түрүнөн улам, мисалы, порнография сыяктуу айрым мыйзамдуу контентке жеткиликтүүлүктү мыйзамдуу түрдө чектей алат деп эсептесе дагы, негизги көйгөй – алардын колдонуучулар менен макулдашуулары өтө эле кеңири туюндурулгандыктан, компанияларга өз саясатын жана эрежелерин чечмелөөдө ашыкча ийкемдүүлүктү берүүдө. Бул басмырлоого кабылган азчылыктардын же топтордун пикирин жеткирүү укугуна диспропорциялуу таасир тийгизген ырааттуу эмес жана бир жактуу көрүнгөн жыйынтыктарга алып келүүдө. Колдонуучулар менен макулдашууларда жана коомдоштуктардын принциптеринде аларды иш жүзүндө колдонуунун конкреттүү мисалдары жок болгондуктан, бул платформалардан чындыгында кандай контент алынып салынгандыгын түшүнүү кыйын.

“Фейк кабарлар”

Америка Кошмо Штаттарында (АКШ) 2016-жылы өткөн президенттик шайлоо өнөктүгүнөн бери өкмөттөр жана коомчулук “фейк жаңылыктар” деп аталган көрүнүштүн кулач жайышына көбүрөөк тынчсыздана баштады. Буга жооп кылып, айрым ири социалдык медиа компаниялар мындай жаңылыктардын жайылышына жана таасирине каршы күрөшүү максатында демилгелерди көтөрүп чыгышты.

Facebook

“Фейсбуктун” Коомдоштук принциптеринде “Facebook спамга каршы саясатынын алкагында “жакты” белгилерин (лайктарды), катталуучуларды же бөлүшүүлөрдү чогултуу үчүн так эмес же адаштыруучу маалыматтарды колдонууга жол бербейт” деп айтылат¹⁴¹. Мындан тышкары Facebook өзүн башка адам катары тааныштыргандын профилин өчүрүүдө¹⁴². Facebook ошондой эле “фейк кабар”¹⁴³ деген белгини койгон системаны киргизүү үчүн фактыларды текшерүүчү уюмдар менен кызматташтыкты баштады. Мунун жардамы менен колдонуучулар “Фейсбукту” жалган билдирүүлөр жөнүндө кабардар кыла алат. Башында бул демилге мындай түрдө ишке ашкан: эгерде жетиштүү адам постту “жалган” деп белгилесе, ал факттарды текшерүү менен алектенген ишенимдүү үчүнчү жакка жөнөтүлгөн. Эгер алар окуя чындыкка дал келбейт деп тапса, анда ага “талаштуу” деген белги коюлуп, колдонуучулар аны менен бөлүшкөндө тийиштүү эскертүү пайда болуп турган¹⁴⁴. Бул системанын эффективдүүлүгү төмөн деген сындардан кийин¹⁴⁵ Facebook талаштуу деп белгиленген жаңылыктар үчүн көбүрөөк контекст берүү максатында “ушуга окшош макалалар” дегенге алмаштырууну чечти¹⁴⁶.

2018-жылы Facebook “фейк жаңылыктар” жана “кликбейт” деп аталган кабарлар менен күрөшүп, жаңылыктар түрмөгүндөгү баракчаларга жана жалпыга жеткиликтүү контентке артыкчылык бербей тургандыгын жарыялады. Мунун ордуна колдонуучунун үй-бүлөсү жана достору тарабынан жарыяланган контентке¹⁴⁷ же Facebook коомчулугу ишенимдүү деп тапкан контентке¹⁴⁸ артыкчылык бербей болду. Адамдар маалыматтуу жана жергиликтүү жамаат үчүн актуалдуу болгон жаңылыктарга көбүрөөк көңүл бурулат деп айтылган¹⁴⁹. Коомдоштуктун ченемдеринин акыркы редакциясында, Facebook “жалган кабарларды өчүрбөй турганын”, бирок “жаңылыктар түрмөгүндө этегинде гана көрсөтүп, анын жайылышын бир кыйла азайта турганын” билдирген¹⁵⁰. Бул, башка нерселердин катарында, “ар кандай белгилерди, анын ичинде коомчулук менен кайтарым байланышты колдонуп, бул маалыматтарды ыктымалдуу фейк жаңылыктарды аныктоочу моделдерге жеткирүү үчүн” жасалууда¹⁵¹. Ошол эле учурда Facebook “жасалма аккаунттардын сары изине түшкөнүн”, өзгөчө шайлоо мезгилинде өз платформасын “кара ниетти көздөгөн кийлигишүүдөн” коргоо максатында өкмөттөр жана жарандык коом менен биргеликте иш алып бара баштаганын билдирди¹⁵². Facebook ошондой эле жарнамалык саясатты сактоону¹⁵³ күчөтүп жатканын ырастоодо жана колдонуучуларга жаңылыктар түрмөгүндөгү макалалардын контекстин жакшыраак түшүнүүгө жардам берүү үчүн жаңы куралдарды ойлоп табууда¹⁵⁴.

Youtube

YouTube мындай “фейк кабарларга” тыюу салбайт. Бирок анын Коомдоштук принциптеринде платформада спамга, алдамчылыкка жана кесепчиликке орун жок деп так көрсөтүлгөн¹⁵⁵. Көрүүлөрдүн санын көбөйтүү үчүн видео тууралуу метамаалыматтарды бурмалаган, мындайча айтканда аталыштар, белгилер, сүрөттөмөлөр жана тегдер контентти өчүрүүгө алып келиши мүмкүн. Мындан тышкары, YouTube өспүрүмдөргө “фейк” кабарларды аныктоого жардам берүү үчүн практикалык окууларды өткөрүүнү убада кылды¹⁵⁶. 2017-жылдын октябрь айында YouTube издөө алгоритмин өзгөртүүнүн үстүндө иштеп жатканы кабарланган, анын жардамы менен өтүнмөлөргө көбүрөөк абройлуу булактардан жооп алууга болот. YouTube кайсы булактар “абройлуу” экендигин кантип аныктай турганы, бул өзгөрүү кандайча ишке ашканы белгисиз бойдон калууда¹⁵⁷.

Twitter өз платформасында “фейк кабарларга” ачыктан-ачык тыюу салбайт, бирок башка бирөөнүн атын жамынып алгандарга¹⁵⁸, спамга¹⁵⁹ жана ботторго¹⁶⁰ карата бир катар саясаттарын колдоно алат. Twitter чындыктын арбитры болууну каалабай турганын айтканы менен, жакында АКШдагы шайлоого кийлигишкен болушу мүмкүн деген айрым орусиялык “фейк” аккаунттарга каршы чараларды күчөттү¹⁶¹. Бул чараларды көрүп жатып, Twitter компаниянын ички “системасын” таянып, платформада “шектүү” активдүүлүктү, анын ичинде шектүү аккаунттарды, твиттерди, системага киргендерди жана алардын өз ара аракеттерин аныктайт. Компания “ниети бузук адамдардын” буйтап өтүүсүн алдын алуу үчүн бул “системалар” кандайча колдонулуп жаткандыгын ачыкка чыгарбай келет.

Google

Google “фейк кабарларга” жооп иретинде саясатына эч кандай өзгөртүү киргизген жок¹⁶². Google тиешелүү маалыматтарды алып салып, же өнүмдөр, кызмат көрсөтүүлөр же компаниялар жөнүндө бурмаланган маалыматтарды берүү менен колдонуучуларды алдоо максатында иштелип чыккан жарнамаларга же сайттарга тыюу салат. 2017-жылдын башында Google 200гө жакын жарнама берүүчүгө өзүнүн AdSense жарнама тармагына кирүүсүнө тыюу салгандыгын жарыялаган¹⁶³. Ал туура эмес маалыматты жайылткан сайттарды алып салуунун үстүнөн эффективдүү иштеп, мындан пайда табуусуна бут тосуу максатында жарнамалык тармактан чыгарууда. Мындан тышкары, 2018-жылы Google туура эмес маалыматтарга каршы күрөшүү жана Google News Initiative демилгелеринин алкагында журналистикага колдоо көрсөтүү менен медиа индустриясын колдой тургандыгын жана “журналистикага санарип доорунда өнүгүшүнө жардам берүү үчүн жаңылыктар тармагы менен иштөө боюнча” аракеттерин күчөтө турганын билдирген¹⁶⁴.

АРТИКЛЬ 19 компаниянын колдонуучулар менен макулдашууларында туура эмес маалыматтарга түз тыюу салынбаганын кубаттай турган көрүнүш катары баалайт. Ошол эле учурда компаниянын факттарды текшерүү боюнча адистери менен кызматташтыкта “фейк кабарларды”

аныктоого багытталган ыктыярдуу демилгелери оң кадамдардын бири бойдон кала берүүдө (ал кадамдар маалыматты өчүрүүгө жеткиргенге чейин ушундай деп бааланат). Ал арада, учурда “фейк кабарларды” аныктоого багытталган ыктыярдуу демилгелерди ишке ашыруу боюнча иштер жүрүп жатат. Анча ишенимдүү эмес/абройлуу маалымат деп белгилөө же тема боюнча альтернативалуу, ишенимдүү же контексттештирилген контентти сунуштоо тажрыйбасы натыйжалуубу же жокпу, белгисиз бойдон калууда¹⁶⁵. Ошентип, бул демилгелерди өркүндөтүүгө болот. Атап айтканда, алар журналистиканын эң жогорку кесиптик стандарттары менен салыштырууга боло турган этикалык кодексти камтышы керек, мүмкүн болушунча ачык жана айкын болууга тийиш жана Интернет колдонуучулары идеялардын реалдуу көп түрдүүлүгүн алып, жалган маалыматты аныктоого жөндөмдүү болушун кепилдөө максатында кызыкдар тараптардын кеңири чөйрөсүн тартышы керек¹⁶⁶.

Ал эми, тескерисинче, “Фейсбуктун” “жалпыга ачык” контентке караганда достор жайгаштырган контентке артыкчылык берүү чечими өңдүү демилгелер компаниялар контент чыгаруучулар менен иштешүүдөн көрө, өз тармактарындагы маалыматтын сапаты үчүн жоопкерчиликтен баш тартууну тандашы мүмкүн деген ойго түртөт. Мындай демилгелер сапаттуу маалыматка жеткиликтүүлүктү жеңилдетиши күмөн жана колдонуучулар ишенген маалымат булактары өкмөт берген маалыматка туш болгондо кыйынчылыктар пайда болушу ыктымал¹⁶⁷.

Муну менен катар ишенимдүү жыйынтыктарды же сапаттуу контентти алуу максатында компаниялардын алгоритмдерин жөндөөгө байланыштуу маселелерде ачык-айкындуулуктун жоктугу чоң тынчсызданууну жаратууда. Атап айтканда, сунушталган контенттин тизмесинде төмөн түшүп калгандын натыйжасында чакан медиа компаниялардын контенти анчалык көрүнбөй калат деген чыныгы тобокелдик бар¹⁶⁸. Мындан улам плюрализмге, ар түрдүүлүккө жана медиалар ортосундагы атаандаштыкка байланыштуу бир катар маанилүү суроолор жаралууда. Шектүү активдүүлүктүн негизинде “жасалма” аккаунттарды аныктоо жана бөгөт коюу үчүн Интернет компаниялары колдонгон критерийлерге жана системаларга карата ачык-айкындуулуктун жоктугу, мындай чечимдерди кабыл алуу үчүн интернет компаниялары колдонгон критерийлерге жана системаларга байланыштуу толук маалыматтарды берүү маселесин көтөрүүдө. Азыркы учурда компаниялар жаңылышып аккаунттарга жеткиликтүүлүктү бөгөбөйт деп кепилдик берген маалыматтар дээрлик жокко эсе, ошондой эле компаниялар ката кетирип алган учурда жеткиликтүү болгон укуктук коргонуу чаралары жөнүндө маалымат да аз.

Башка чектөөлөр

Чыныгы ысымдарды колдонууга карата саясаттар

“Твиттерде” жана “Ютубда” чыныгы ысымды колдонуу саясаты жок болсо дагы, Facebook колдонуучулардан өз платформасына контентти жайгаштырууда чыныгы ысымдарын колдонууну талап кылат. АРТИКЛЬ 19дун баамында, бул

пикир билдирүү эркиндиги жана купуялуулук боюнча эл аралык стандарттарга туура келбейт, атап айтканда:

- Кызмат көрсөтүүлөрүн пайдалануунун милдеттүү шарты катары катталып жатканда чыныгы ысымды колдонуу, колдонуучулардын жеке турмуштун кол тийбестигине болгон укугуна, пикир билдирүү эркиндигине терс таасирин тийгизиши мүмкүн, айрыкча азчылык топторунун мүчөлөрү, ошондой эле тобокелдиги жогору кырдаалда турган адамдар өз иденттүүлүгүн жарыялоо мүмкүнчүлүгүнөн ажырашы ыктымал;
- Чыныгы ысымды колдонууга карата түзүлгөн саясаттар, адатта, Интернет колдонуучулар арасында өз ара урматтоо маданиятын өркүндөтүүгө көмөктөшүп, Интернет-троллинге каршы натыйжалуу курал катары таанылса да, мындай саясаттын кемчиликтери алардын пайдасынан ашып түшөт. Айрыкча, балдарды, кылмыштуулуктун курмандыктарын, азчылыктардын өкүлдөрүн жана жогорку тобокелдик кырдаалында турган аялуу адамдарды кылмышкерлерден коргоодо анонимдүүлүк өтө маанилүү. Ушул мааниден алганда, анонимдүүлүк өзүн көрсөтүү менен гана чектелбестен, онлайн-коопсуздукту да камтыйт.

Өздүктү тастыктоочу күбөлүктү көрсөтүүгө карата саясаттар

Чыныгы ысымдарга карата саясат көбүнчө өздүктү тастыктаган күбөлүктү көрсөтүү талаптары менен коштолгону АРТИКЛЬ 19ду тынчсыздандырууда. Мисалы, Facebook өз колдонуучуларынын өздүгүн текшерүү үчүн кабыл алган ар кандай күбөлүктөрдү тизмектейт¹⁶⁹. Биздин оюбузча, бул талаптардын көпчүлүгү колдонуучулардан алардын өздүгүн текшерүү максатында бир кыйла купуя жеке маалыматтарды берүүнү талап кылгандыгын эске алганда, бул маалыматтардын корголгонуна байланыштуу олуттуу тынчсызданууну жаратат. Facebook мындай маалыматтарды токтоосуз өчүрсө дагы, компаниянын мындай саясаты айрым өлкөлөрдө колдонуучуларды тобокелге салат. Тактап айтканда, өкмөттөргө диссиденттердин изин табуу оңой болот, анткени алар “Фейсбуктагы” аккаунту аркылуу аныкталып калат.

Контентти өчүрүүнүн жол-жоболору

АРТИКЛЬ 19 үстөмдүк кылган социалдык тармактардын платформалары контентти өчүрүү үчүн түзгөн механизмдери айрым процедуралык кепилдиктерди камсыз кылууга умтулганы менен, алардын эч биринде коргоонун бардык зарыл чаралары болбогонун белгилейт. Ошентип, алардын бардыгы кандайдыр бир деңгээлде пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттарга жана талаптагыдай укуктук жол-жоболорго шайкеш келбейт.

Youtube

YouTube “экстремисттик” контент жана автордук укук менен корголгон материалдар¹⁷¹ өңдүү айрым категориядагы контентти өчүрүү максатында¹⁷⁰

аларга белги коюу үчүн машиналык окууну жана алгоритмдерди колдонууну улам барган сайын көбөйтүүдө. Колдонуучулар видеого даттанып¹⁷², же бир нече видеолорго, пикирлерге же колдонуучунун аккаунтуна даттануу жибере алышат¹⁷³. Арыздын түрүнө жараша даттануунун ар кандай түрлөрү бар (мисалы, купуялуулукту бузуу, юридикалык мүнөздөгү маселе, өлүм же оор жаракатты чагылдырган видеону алып салуу талабы).¹⁷⁴ YouTube ошондой эле “ишенимдүү белги” системасына таянып, анын жардамы менен ишенимдүү адамдары тарабынан берилген даттануулар тезирээк каралып, текшерилет. Бирок бул иш контентти өчүргөнгө чейин же башка санкциялар колдонулганга чейин колдонуучуга даттануу жөнүндө кабарлама берүү процессин жөнгө салууга жол бербей жаткандай. Ошентсе да автордук укукка¹⁷⁵, аккаунтту блоктоого¹⁷⁶ жана видеого “страйктарды” (эскертүүлөрдү) берүүгө¹⁷⁷ карата укуктук коргонуу каражаттары сунушталат. Бирок, колдонуучулар YouTube тарабынан кабыл алынган кандайдыр бир чаралардын же санкциялардын себептери жөнүндө кабардар болуп жатышабы же жокпу, азырынча белгисиз. АРТИКЛЪ 19дун баамында, бул – ошондой эле чара көрүлгөнгө чейин алдын-ала кабарлама берүү механизминин жоктугу – YouTube'дун ички текшерүү механизминдеги эң олуттуу кемчилик. Анткен менен жалпысынан бул механизм пикир билдирүү эркиндиги жана талаптагыдай укуктук жол-жоболордун кепилдиги жаатындагы эл аралык стандарттарга шайкеш келет.

Facebook

Facebook конкреттүү бир аккаунттарга, баракчаларга же билдирүүлөргө¹⁷⁸ байланыштуу даттануулардан тартып, “социалдык даттанууларга”¹⁷⁹ чейин даттануунун ар кандай механизмдерин сунуштайт. Мындан тышкары Facebook контенттин айрым түрлөрүн филтреден өткөргөн алгоритмдерге таянат жана Коомдоштук ченемдерин бузгандыгы жөнүндө даттанууларды чукул арада кароо үчүн “ишенимдүү белги” системасын колдонот. Ошондой эле Facebook жаңылыктар түрмөгүн жашыруу, айрым бир адамдарды бөгөттөө же аларды достордун тизмесинен чыгарып салуу сыяктуу платформада болгон укук бузууларга каршы күрөшүү үчүн аспаптарга чоң маани берет¹⁸⁰. Даттануу түшкөндө Facebook колдонуучуларга алардын аккаунттарына кийинчерээк киргизилиши мүмкүн болгон кандайдыр бир чектөөлөрдүн себептери жөнүндө билдирбейт¹⁸¹; ошондой эле өз чечимдерине даттануунун же кайра карап чыгуунун так механизми каралган эмес¹⁸². Социалдык даттануулар жана “Фейсбуктун” орунсуз контентти болтурбоо үчүн башка аспаптарга басым жасаганы колдоого алынарлык болгону менен, контенттин мыйзамсыз түрдө өчүрүлүшүнө жана башка санкцияларга карата даттануунун так механизминин жоктугу анын ички системасындагы олуттуу кемчилик болуп саналат. Контентке коюлган чектөөлөрдүн себептерин түшүндүрбөй коюу да талаптагыдай процессуалдык кепилдиктерге дал келбейт.

Twitter

Ошондой эле **Twitter** өз демилгеси менен контенттин айрым түрлөрүн өчүрүү үчүн филтрлерди колдонот. Ошондой эле каралып жаткан даттануунун мүнөзүнө жараша даттануунун ар кандай механизмдерин караштырган¹⁸³. Даттануу жиберүүнүн формалары, эреже катары, кенен жана толук болот¹⁸⁴. Ошол эле учурда “Твиттердин” аккаунтка же кайсы бир контентке карата

көргөн чарасына байланыштуу чечимин талашууга жол берген кандайдыр бир апелляция механизми жөнүндө маалыматты табуу кыйын. Ушундай механизмдерге арналган өзүнчө баракчанын ордуна, Twitter контент менен иштөөгө байланышкан өз саясатынын айрым бөлүмдөрүнүн этегинде атайылап шилтеме бергендей ой калат¹⁸⁵. Ошентип, “Твиттердин” саясатынын негизинде контентти өчүрүлгөн бир дагы колдонуучуга чечимдин себеби же аны талашуу мүмкүнчүлүгү жөнүндө маалымат берилбегендей элес калууда. Аккаунт блокторгон учурда гана апелляция берүү мүмкүнчүлүгү жеткиликтүү болот¹⁸⁶.

Twitter колдонуучуларга контентти өчүрүү боюнча келип түшкөн юридикалык өтүнмөлөр тууралуу чын ыкластан маалымат берүү аракетин баалайбыз¹⁸⁷. Бирок жалпысынан алганда, Twitter тарабынан көрүлгөн чаралардын себептери да, апелляция берүү механизминде жетүү да ырааттуу же системалуу негизде болбогондой. Биздин оюбузча, бул “Твиттердин” ички процесстериндеги олуттуу кемчиликтер, алар талаптагыдай процессуалдык кепилдиктерге шайкеш келбейт.

Google

Google мыйзамдарды бузган контент жөнүндө кабарлоо үчүн оңой форманы сунуш кылат¹⁸⁸. “Унутууга укук” деп аталган өтүнүчтөр үчүн дагы кеңири форма бар¹⁸⁹. Ошол эле учурда Google'дун Колдонуучулар үчүн шарттарын бузгандыгы жөнүндө билдирүүчү формаларды табуу кыйыныраак, бул бир жагынан веб-сайттарда Google'дун ар кандай өнүмдөрү түрдүү формаларда болушу мүмкүн экендиги менен түшүндүрүлөт. Натыйжада, Google колдонушу мүмкүн болгон санкцияларды талашуу үчүн жеткиликтүү болгон кандай даттануу механизмдер бар экендиги анык эмес. Кыязы, мындай чаралардан жабыркагандарга алардын **контенти берүүчүлөрдүн** тизмесинен алынып салынганы тууралуу Google'дун чечими жөнүндө маалымат берилбейт. Башка сөз менен айтканда, Google процесстери ачык-айкындуулукка жана талаптагыдай процессуалдык кепилдиктерге ээ эмес.

Жалпы жонунан алганда АРТИКЛЬ 19 социалдык медиа компаниялары контентти өчүрүү боюнча өз процесстеринде алгоритмдерге жана “ишенимдүү белги” системаларынын түрдүү формаларына таянып, көп учурда контенттин жайгаштырылышына жол бербейт деп белгилейт. Компаниялар бул аспаптарды колдонууда ачык-айкын болушу керек деп эсептейбиз. Өзгөчө:

- Контенттин айрым түрлөрүн табуу үчүн алгоритмдерди колдонуу боюнча ачык-айкындуулуктун жоктугу алардын калыс болбоого жакын экендигин билдирет. Ошондой эле алгоритмдерди пикир билдирүү эркиндигин же жалпысынан контенттин контексттик маселелерин эске алуу менен кантип үйрөтсө болот жана бул жалпысынан мүмкүнбү, белгисиз бойдон калууда;
- Социалдык медиа компаниялары учурда “ишенимдүү белги” системасы жана мындай тегдер менен белгиленген контенттин канчалык деңгээлде кылдаттык менен текшерилиши же автоматтык түрдө өчүрүлүшү

жөнүндө өтө эле аз маалымат беришет (же такыр эле беришпейт). Ишенимдүү төгдөр системасы келип түшкөн өтүнмөлөрдүн жана даттануулардын сапатын жакшыртууга жардам берсе дагы, ал сөзсүз түрдө каралып жаткан контенттин калыс же көз карандысыз баалоонун эквиваленти катары эсептелбеши керек. Ишенимдүү колдонуучулар көбүнчө автордун укуктар болобу, терроризмге же “кастык тилине” байланышкан контент болобу, айтор ушундай контенттин айрым бир түрлөрүнө карата эксперттигинин негизинде, ошондой эле мындай билдирүүлөрдүн курмандыктарына болгон жакындыгына жараша аныкталат. Бирок алар пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эксперттик тажрыйбанын бар болушунун негизинде бааланбайт. Буга байланыштуу алар каралып жаткан контентти чектөө адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарга ылайык келер-келбесин калыс баалоо үчүн ар дайыма эле талаптагыдай мүмкүнчүлүктөргө ээ боло бербейт.

Акыры, АРТИКЛЬ 19 айрым учурларда түрдүү өлкөлөрдөгү айрым мыйзамдар социалдык медиа компанияларын улуттук байланыш борборлорун түзүүгө же өлкөнүн ичинде компаниялардын жооптуу өкүлдөрүн дайындоого милдеттендирет деп белгилейт¹⁹⁰. Алар ошондой эле кээде өз ыктыяры менен мындай системага макул болушат¹⁹¹. Бул, айрыкча, пикир билдирүү эркиндигин коргоодо канааттандырбаган көрсөткүчтөргө ээ болгон өкмөттөрү бар өлкөлөрдө тынчсыздандырат. Айрыкча жооптуу өкүлдөр адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарга ылайык мыйзамдуу деп табыла турган контентти өчүрүүгө көмөктөшө алышат. Ошентип, биз социалдык медиа компаниялары өз ыктыяры менен мындай улуттук өкүлдөрдү дайындоодон алыс болушу керек деп эсептейбиз, айрыкча, өкмөтү пикир билдирүү эркиндигин коргоо жаатында канааттандырбаган көрсөткүчтөргө ээ болгон өлкөлөрдө бул маселе актуалдуу.

Колдонуучулар менен макулдашуунун сакталбагандыгы үчүн санкциялар

АРТИКЛЬ 19 көпчүлүк социалдык тармактарда колдонуучулар менен макулдашууну бузган колдонуучуларга карата санкциялардын ар кандай түрлөрү пайдаланыларын, ошондой эле колдонуучуларга билдирүүнү жарыялаган автор менен байланышып, маселени тынчтык жолу менен чечүүгө мүмкүнчүлүк берген башка ыкмалар да колдонуларын белгилейт. Санкциялар адатта тартипти бузгандардын аккаунттарына “страйк” берип, айрым функцияларын өчүргөндөн баштап, ал аккаунтту толук блоктоого, же геоблоктоого чейин жетиши мүмкүн. Мисалы:

- **YouTube** өзүнүн Колдонуучулар үчүн шарттарында эгерде колдонуучулар шарттарды бузса, контентти өчүрүү жана/же колдонуучунун контентти жүктөөгө жеткиликтүүлүгүн токтотуу укугун өзүндө калтырган¹⁹². Анын Маалымат берүү борборунун сайтында аккаунтту блоктоо саясаты¹⁹³, ошондой эле “Страйктар” саясаты жана даттануу механизми¹⁹⁴ тууралуу кошумча маалымат берилген;

- **Facebook** Коомдоштук ченемдеринде “Ченемдерди бузуунун кесепеттери олуттуулуктун даражасына жана укук бузуучунун платформаны колдонушунун тарыхына жараша өзгөрүшү мүмкүн. Мисалы, биринчи жолу эреже бузулганда биз эскертүү менен гана чектелебиз, эреже бузуу кайталанса колдонуучуну “Фейсбукка” пост жазуу мүмкүнчүлүгүнөн ажыратып, же анын профилине бөгөт коюушубуз мүмкүн” деп айтылат¹⁹⁵;
- **Twitter** өзүнүн Эрежелеринде «“Твиттердин” кызматтарын колдонгон бардык адамдар Эрежелерде көрсөтүлгөн саясатты сакташы керек” деп түшүндүрөт. Бул талапты аткарбаса Twitter төмөнкүдөй бир же бир нече мажбурлоочу иш-аракетти жасашы мүмкүн: (1) тартипти бузган адамдан билдирүүсүн кайрадан жарыялап же “Твиттердеги” башка колдонуучулар менен байланышканга чейин тыюу салынган контентти өчүрүп салуу талабы коюлат; (2) аккаунтту окуу үчүн гана колдоно ала тургандай режимге убактылуу өткөрүп, колдонуучунун твит жазуу, бөлүшүү, “жакты” белгисин коюу мүмкүнчүлүгү чектелет; (3) Колдонуучунун телефон номерин же электрондук почта дарегин көрсөтүү менен аккаунттун ээси экендигин тастыктоону талап кылат; же (4) аккаунтту (аккаунттарды) жаңылоо мүмкүнчүлүгү жок убактылуу токтото турат¹⁹⁶. “Твиттерде” ошондой эле твит деңгээлинен жеке билдирүүгө жана аккаунтка чейин ар кандай деңгээлдеги байланышуунун варианттарын түшүндүргөн атайын баракчасы бар¹⁹⁷. Ошол баракчада анын Эрежелеринин сакталышын жөнгө салуучу жалпы принциптер ачык түшүндүрүлөт¹⁹⁸;
- **Google** издөө системаларында шилтемени индекстөөнү өчүрүү боюнча өтүнмөлөрдү алганда, ага жеткиликтүү болгон варианттар боюнча так көрсөтмөлөрдү бербейт. Айрыкча, Google издөө системаларынан алынган шилтемелер эл аралык же улуттук деңгээлде алынып салынгандыгын түшүндүрбөйт. Google буга чейин автордук укукту бузган контентти алып салып, бирок ошол эле маалда купуялуулукту бузган контенттин башка түрлөрү үчүн муну жасоодон баш тартканы үчүн сыңалып келген¹⁹⁹.

АРТИКЛЬ 19дун баамы боюнча, саясатында бул маселе боюнча ачык-айкындуулук жетишпеген Google’ду кошпогондо, жогоруда келтирилген саясаттар жалпысынан пикир билдирүү эркиндигинин эл аралык стандарттарына жана *Ортомчулардын жоопкерчилиги жөнүндө Маниланын принциптерине* дал келет. Бул стандарттар контентти чектөө саясаттары жана тажрыйбалары адам укуктары мыйзамдарына ылайык зарылчылык жана өлчөмдөштүк критерийлерине жооп бериши керектигин белгилейт. Ошол эле учурда, биз бул компаниялар барган сайын өлкөлөр боюнча филтрлерди колдонуп жатканын өкүнүч менен белгилейбиз, ошондуктан “чектин тышында” пикир билдирүү эркиндигине болгон үмүт тездик менен суюлуп баратат²⁰⁰.

Жөнгө салуунун түрлөрү: саясаттардын варианттары

Макулдашуулар аркылуу жөнгө салуунун ачык-айкын кемчиликтерин эске алганда, бул жаатта саясаттын ар кандай варианттары бар (же каралып жатат).

Тышкы жөнгө салуу

Көпчүлүк өлкөлөрдө үстөмдүк кылган социалдык медиа компаниялардын басымдуу бөлүгү милдеттенмелерден шарттуу кол тийбестиктин жардамы менен жөнгө салынып келсе²⁰¹, мамлекеттер барган сайын жөнгө салуунун агрессивдүү формаларына өтүшүүдө²⁰². АРТИКЛЬ 19дун баамында, ушул жөнгө салуучу моделдердин көпчүлүгү бир катар себептерден улам олуттуу кыйынчылыктарды жаратат:

- Алар эреже катары мамлекетке түрмөгө отургузуу, айып пул салуу же контентти блоктоо укугу сыяктуу өлчөмсүз цензура ыйгарым укуктарын беришет, ошону менен сөз эркиндигин ооздукташат. Жөнгө салуучу органдар аткарууга милдеттүү болгон контент жөнүндө негизги мыйзамдар, адатта, өтө кенен. Көптөгөн өлкөлөрдө жөнгө салуучу көз карандысыз эмес жана мыйзамда жөнгө салуучу органдын чечимдерине даттануу же сотто кароо укугу дайыма эле каралган эмес²⁰³. Атүгүл мамлекетти кайсы билдирүүгө уруксат берсе болот же компаниялар “мыйзамсыз” контент менен күрөшүү үчүн кандай чараларды көрүшү керек деген маселени чечкен акыркы инстанцияга айландырып, мындай жөнгө салуучу моделдер азчылыктардын пикир билдирүү укугун чектеши мүмкүн;
- Алар пикир билдирүү эркиндиги боюнча жогоруда аталган эл аралык стандарттарга туура келбейт. Анткени бул стандарттарга ылайык, мисалы, телефония же радио уктуруу өңдүү башка байланыш каражаттары үчүн иштелип чыккан жөнгө салуу ыкмалары, түздөн-түз Интернет тармагына өткөрүлө албайт, алар ушул максаттарда өзүнчө иштелип чыгууга тийиш²⁰⁴.
- Санкциялардын ыйгарым укуктары, анын ичинде платформаларды толугу менен блоктоо же ички мыйзамдарды сактабагандыгы үчүн чоң айып пулдар пикир билдирүү эркиндигин өлчөмсүз чектөө болуп саналат²⁰⁵.

Биргелешип жөнгө салуу

Биргелешип жөнгө салуу – мамлекет тарабынан жигердүү кубатталган же ал тургай колдоого алынган жеке жөнгө салууну камтыган жөнгө салуу режимин²⁰⁶. Бул ошондой эле барган сайын компаниянын колдонуучулар менен макулдашууларын түздөн-түз жөнгө салууга же жөнөкөй колдонууга альтернатива катары каралууда²⁰⁷. Биргелешип жөнгө салуу өзүн-өзү жөнгө салуучу органдарды мамлекеттик бийлик органдары катары таанууну камтышы мүмкүн. Акыркысы, эреже катары, өзүн-өзү жөнгө салуучу органдар тарабынан түзүлгөн функциялардын аткарылбай калышына санкция салуу укугуна ээ²⁰⁸.

Бирок, АРТИКЛЬ 19дун баамында, биргелешип жөнгө салуучу моделдердин көптөгөн түрлөрү акыр соңунда биринчи жөнгө салуу моделиндегидей кемчиликтерге да ээ, анткени алар мамлекеттик мекемелерге Интернеттеги пикир билдирүүнү жөнгө салуу үчүн өтө эле чоң ыйгарым укуктарды берет. Бул пикир билдирүү эркиндигин ооздуктап гана тим болбостон, инновацияларга да тоскоолдук кылат. Ошол эле учурда биз өзүн-өзү жөнгө салуучу орган үчүн укуктук негизди жөнөкөй түрдө камсыз кылып, мындай органдын көз карандысыздыгына кепилдик берүү менен, пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарга шайкеш келтирсе болорун белгилейбиз²⁰⁹.

Өзүн-өзү жөнгө салуу

Ушул аналитикалык материалдын максаттары үчүн АРТИКЛЬ 19 келишимдик мамилелерди орнотуу жолу менен жөнгө салууну (б.а. компаниянын колдонуучулар менен макулдашууну колдонушун) өзүн-өзү жөнгө салуудан айырмалуу деп эсептейт. Өзүн-өзү жөнгө салуу²¹⁰ – бул ыктыярдуу түрдө карманууга толугу менен негизделген механизм: мыйзамдар тиешелүү ченемдерди жана стандарттарды камсыз кылууда эч кандай роль ойнобойт. Анын маңызы – бул өзүн-өзү жөнгө салуучу органдардын мүчөлөрүнүн коом алдындагы отчеттуулугун камсыз кылуу, алардын мүчөлөрүнүн арасында билимди жайылтуу, ошондой эле этикалык стандарттарды иштеп чыгуу жана сактоо. Өзүн-өзү жөнгө салуу боюнча милдеттенмени алгандар муну оң маанайдагы себептерден улам жасашат, мисалы, өнүгүүгө көмөктөшүү жана өз тармагына ишенимди бекемдөө үчүн. Өзүн-өзү жөнгө салуу моделдери, биринчи кезекте, мүчөлөрдүн кесиптик жүрүм-турумунун негизин түзгөн баалуулуктар жана этикалык нормалар жөнүндө жалпы түшүнүгүнө негизделген – адатта атайын “жүрүм-турум кодекстеринде” же этика кодексинде жазылат. Ал арада мүчөлөр бул ыктыярдуу кодекстердин өзүнүн ички практикасына шайкеш келишин камсыз кылууга умтулушат.

Компаниялар өзүн-өзү жөнгө салуу кодекстеринде белгиленген стандарттарды сактабаса, аларда тышкы жөнгө салуу коркунучу пайда болот жана айрым ушул өңдүү учурларда компаниялар жана мамлекеттик мекемелер биргелешип конкреттүү жүрүм-турум кодекстерин кабыл алышкан²¹¹. Бирок, бул “ыктыярдуу” демилгелер көбүнчө мыйзамдуулукту буйтап өтүү үчүн колдонулат. Алар ачык-айкындуулукка ээ эмес жана контентти мыйзамсыз алып салгандыгы үчүн компанияларды жана өкмөттөрдү жоопко тарта албайт.

АРТИКЛЬ 19дун позициясы

АРТИКЛЬ 19 тышкы же биргелешип жөнгө салууга умтулгандын ордуна, төмөнкү кадамдарды карап чыгыш керек деп эсептейт:

- **Компаниялар Ишкерчилик ишмердигинин адам укуктары аспектисиндеги Жетектөөчү принциптерди сакташы керек.** Келишимдин күчүнө доо кетириши мүмкүн болгон келишимдик мыйзамдардан (мисалы, мыйзамсыздыктардан) баш тартуу менен, компаниялар өз жоболорун жана шарттарын түзүүдө эркин болушат, бирок алар Жетектөөчү принциптерге ылайык адам укуктары боюнча эл аралык стандарттарды сактоого тийиш²¹². Бул үстөмдүк кылган социалдык медиа компаниялар Интернетте өз оюн эркин билдирүүнү камсыз кылган негизги аспапка айланган азыркы заманда өзгөчө мааниге ээ болуп турат. Жалпы мааниде алганда, Жетектөөчү принциптерди кармануу – Коомдоштук ченемдери пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарга шайкеш келиши керектигин жана жеке компаниялар өз Коомдоштук ченемдерине ылайык пикир билдирүү эркиндигинин бузулушуна укуктук коргонуу каражаттарын бериши керектигин билдирет. Атүгүл конституциялык теорияга ылайык, жок дегенде, Коомдоштук ченемдери пикир билдирүү эркиндигин коргоону камтыган конституциялык баалуулуктарга жана стандарттарга шайкеш колдонулушу керек деп айтууга болот²¹³;
- Жеке адамдар пикир билдирүү эркиндигин бузганда, айрыкча компаниялар жеке адамдардын сөз эркиндигине болгон укугуна тоскоолдук кылган учурларда, **контентти өзүм билемдик менен өчүрүп, же сөз эркиндигине башка чектөөлөрдү койгон жагдайларда мамлекеттер натыйжалуу чараларды көрүшү керек.** Мындай мамиле мамлекеттердин адам укуктары жаатындагы эл аралык мыйзамдарга ылайык пикир билдирүү эркиндигин коргоо боюнча позитивдүү милдеттенмелерине шайкеш келет²¹⁴. Биз иш жүзүндө арыз үчүн жаңы жүйөнү түзүү же кылдаттыкты талап кылган укуктук салттуу принциптери менен, же жогоруда белгиленгендей, конституциялык теорияны жеке тараптар ортосундагы келишимдерди аткарууга колдонуу менен шартташы мүмкүн деп эсептейбиз²¹⁵. Мындан тышкары, жеке компанияларга карата мисалы, басмырлоого жол бербөө же маалыматтарды горизонталдуу коргоо өңдүү конституциялык принциптерди коргогон мыйзамдар иштей баштаганын белгилейбиз. Демек, жеке компаниялар негизги конституциялык баалуулуктарды сактоого милдеттүү экендигин эске алганда, алардан пикир билдирүү эркиндигине укукту кошо алганда, адам укуктары боюнча эл аралык стандарттарды сактоосун талап кылууга эч кандай негиз жок;
- **Компаниялар көз карандысыз өзүн-өзү жөнгө салуу мүмкүнчүлүгүн караштырып көрүүгө тийиш.** АРТИКЛЬ 19 пикир билдирүү эркиндигин бузууга каршы эффективдүү чараларды көрүү муктаждыгын

“Социалдык тармактар кеңеши” сыяктуу жаңы өзүн-өзү жөнгө салуу механизмдерин иштеп чыгууда компаниялар менен башка кызыктар тараптардын кызматташтыгынын эсебинен да канааттандырса болот деп эсептейт²¹⁶. Биздин оюбузча, мындай модель социалдык медиа компаниялары тарабынан контентти модерациялоого байланышкан учурдагы көйгөйлөрдү чечүү үчүн талаптагыдай базаны камсыз кыла алмак. Мында бир шарт бар: ал модель жарандык коомдун катышуусу үчүн көз карандысыздыктын, ачыктыктын, отчеттуулуктун жана натыйжалуулуктун белгилүү бир шарттарына жооп берүүгө тийиш. Көз карандысыз өзүн-өзү жөнгө салуу, ылайыкташтырылган жана адаптацияланган укуктук коргонуу каражаттарын катаал юридикалык санкцияларга кабылбастан кабыл алууга мүмкүндүк берет. Ошондой эле ал компаниялардын контентти жайылтуу же башка жол менен көзөмөлдөө үчүн алгоритмдерди колдонуусундагы ачык-айкындуулукка өбөлгө түзөт. Жыйынтыктап айтканда, мындай механизм Интернетте контентти жайылтууга байланышкан маселелерди ачык талкуулоо үчүн ачык-айкын жана отчеттуу форумду камсыздай алат; жана ошондой эле контентти жайылтуу үчүн алгоритмдерди пайдаланууда ачык-айкындуулукка көмөктөшөт.

АРТИКЛЬ 19дун сунуштамалары

Мамлекеттерге сунуштамалар

1-сунуштама: Ортомчуларды үчүнчү жактын контентти үчүн жоопкерчиликтен коргош керек

АРТИКЛЬ 19 социалдык тармактардын платформалары контентти өзгөртүүгө катышпаган жагдайларда үчүнчү жактын контентти үчүн жоопкерчиликтен бошотулушу керектигин дагы бир жолу кайталайт²¹⁷. Мамлекеттер тийиштүү мыйзамдарды кабыл алышы керек жана социалдык медиа компанияларын берүүнү жөнгө салган же ушул өңдүү башка мамлекеттик органдарга баш ийдириши мүмкүн болгон мыйзамдарды кабыл албашы керек. Ошо сыяктуу эле ортомчулардын жоопкерчилик жөнүндө мыйзамдарды социалдык медиа компаниялары контентти модерациялоо саясаты жана колдонуучуларга кабарлама жөнөтүлгөндөн кийин онлайн контентти өчүрүүгө болгон мүмкүнчүлүктөрү үчүн гана жоопкерчилик иммунитетинен ажыратылбай тургандай чечмелеши керек.

2-сунуштама: Мыйзамдарда ортомчуларга эч кандай кысым каралбашы керек

АРТИКЛЬ 19 мамлекеттерди соттон тышкаркы чараларды колдонбоого жана контентти чектөө үчүн демократиялык жана башка укуктук жол-жоболорду буйтап өтпөөгө үндөйт. Атап айтканда, алар “ыктыярдуу” деп аталган тажрыйбаларды жайылтпашы же колдонбошу керек, контенттин коомдук жайылышын чектей турган келишимдерди түзбөшү керек. Ошол эле учурда АРТИКЛЬ 19 компаниялар укуктук жүйөсү болбогон мамлекеттик өтүнмөлөрдү аткарууга милдеттүү эместигин кошумчалайт. Алар мындай өтүнмөлөр алардын колдонуучу келишимин бузуп жатабы же жокпу – өздөрү чечим кабыл алууга укуктуу.

3-сунуштама: Жеке тараптар ортосундагы мамилелерде эффективдүү укуктук коргонуу каражаттарына укук берилиши керек

АРТИКЛЬ 19 мамлекеттерге компаниянын колдонуучулар менен макулдашуулардын негизинде контентти уруксатсыз өчүрүүдөн укуктук коргоо каражаттарынын жоктугу өңдүү маселени чечип, процедуралык асимметрияны жоюуну сунуш кылат. Мамлекеттер эл аралык укукка ылайык, жеке тараптын пикир билдирүү эркиндигине болгон укугуна башка жеке тараптын кийлигишүүсүнө карата колдонула турган эффективдүү коргонуу каражаттарын камсыз кылууга милдеттүү. Иш жүзүндө бул адамдар социалдык тармактардын ички механизмдери аркылуу жөнгө салуу мүмкүнчүлүктөрүн пайдаланып бүткөндөн кийин аларга апелляция берүү мүмкүнчүлүгү болушу керек дегенди билдирет. Бул сотто, керектөөчүлөрдүн укугун коргогон же башка көз карандысыз органда даттануу болушу мүмкүн²¹⁸. Мындай учурларда, социалдык тармактардын платформасы каралып жаткан контентти өчүрүү менен адилетсиз жана эч жүйөсүз иш алып бардыбы же жокпу деген маселени соттор өз алдынча чече алышат. Бул маселе пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы эл аралык стандарттардын же ага барабар конституциялык принциптердин негизинде чечилиши мүмкүн.

Мындан тышкары, альтернатива катары мамлекеттер пикир билдирүү эркиндигине укукту жүзөгө ашырууга ашыкча кийлигишүү сыяктуу иш-аракеттер үчүн жаңы негиздерди иштеп чыгууга умтулушу керек. Маанилүү элементтер өзүнө адамдардын мыйзамдуу маалымат алмашуу жөндөмдүүлүгүнө олуттуу зыян келтирүүнү камтышы мүмкүн. Мындай укук бузуунун так контурлары ушул макаланын чегинен тышкары болсо дагы, бул жаатта дагы изилдөө жүргүзсө болот.

Социалдык медиа компанияларына сунуштамалар

1-сунуштама: Колдонуучулар менен макулдашуу так, жеткиликтүү болуп, эл аралык стандарттарга шайкеш келиши керек

Ишкерчилик ишмердигинин адам укуктары аспектисиндеги Жетектөөчү принциптерине ылайык, АРТИКЛЬ 19 алдынкы социалдык медиа компаниялары пикир билдирүү эркиндиги жана купуялуулук боюнча эл аралык стандарттарды сактоого милдеттүү деп эсептейт. Иш жүзүндө бул төмөнкү сунуштарды камтыйт:

- Зарыл болгон минимум катары, компаниялардын колдонуучулар менен түзгөн макулдашуулары алардын колдонуучулары платформада эмнеге уруксат берилгенин жана тыюу салынганын билип турушу жана өз жүрүм-турумун ошого жараша жөнгө салышы үчүн, жетишээрлик так жана жеткиликтүү болушу керек. Иш жүзүндө, бул компаниялар колдонуучулар менен түзүлгөн макулдашууларды мүмкүн болушунча жөнөкөй тилде түшүндүрүп, аларды ошол өлкөнүн тилине которушу керек дегенди билдирет. Колдонуучулар менен макулдашуулар аларга жеткиликтүүлүктү жеңилдетүү үчүн ар кандай форматта болушу керек;
- Социалдык тармактардын платформалары чыныгы ысымдарды колдонууну талап кылбашы керек. Жок дегенде, Интернет компаниялары колдонуучуларга анонимдүүлүгүн сактап калууга мүмкүнчүлүк берип, муну кепилдеши керек. Ошо сыяктуу эле социалдык медиа платформалары өз колдонуучуларынан өздөрүн өкмөттөн берилген документ же идентификациялоонун башка түрү менен тааныштырууну талап кылбашы керек;
- Колдонуучулар менен макулдашуулар пикир билдирүү эркиндигинин эл аралык стандарттарына шайкеш келүүгө тийиш. Айрыкча, социалдык медиа компаниялары өз стандарттары иш жүзүндө кандайча колдонулуп жаткандыгы жөнүндө конкреттүү мисалдарды келтириши керек (мисалы, тематикалык изилдөөлөрдүн жардамы менен). Алар контентти чектөө жөнүндө чечим кабыл алууда эске алышы керек болгон факторлор боюнча көрсөтмөлөр менен коштолууга тийиш;
- Компаниялар колдонуучулар менен макулдашуулар формулировкасына жараша да, иш жүзүндө колдонулганына карата да пикир билдирүү эркиндигинин эл аралык стандарттарына шайкеш келишин камсыз кылуу максатында туруктуу сереп жүргүзүп турушу керек. Атап айтканда, алар

контент модерациялоо саясатынын басмырлоого жол бербөө принцибине канчалык дал келээрин көзөмөлдөө үчүн үзгүлтүксүз аудиттерди жүргүзүп, же адам укуктарына тийгизген таасирин баалап турушу керек. Бул, жок дегенде, азчылыктардын жана маргиналдык топтордун өз оюн эркин билдирүү укуктарын камсыз кылууга салым кошот. Мындай серептердин же адам укуктарына тийгизген таасирлерди баалоонун натыйжасында компаниялардын колдонуучулар менен макулдашууларына киргизилген ар кандай өзгөрүүлөр жөнүндө колдонуучуларга так кабарлама берилип турушу керек.

2-сунуштама: Алгоритмдерди жана “ишенимдүү белги” системаларын камтыган контентти өчүрүүнүн жол-жобосу толугу менен ачык-айкын болушу керек

АРТИКЛЬ 19 социалдык медиа компанияларын алгоритмдерди жана “ишенимдүү белги” системасын колдонууда ачык-айкын болууга үндөйт. Өзгөчө:

- Мыйзамсыз же зыяндуу контентти аныктаган алгоритмдер кантип иштегенин түшүнүшү үчүн компаниялар коомчулукка жетиштүү маалымат бериши керек. Учурда алгоритмдердин контекстти баалоо мүмкүнчүлүгү өтө эле чектелгендигин эске алганда, Интернет ортомчулары, жок дегенде, ушул механизмдерди колдонуп белгиленген контенттин адам тарабынан текшерилип турушун камсыз кылууга тийиш. Жалпы жонунан алганда Интернет компаниялары автоматташтырылган контентти башкаруу системаларынын адам укуктарына тийгизген таасирин жана контенттин канчалык деңгээлде (мыйзамдуу) өчүрүлүшүнө алып келиши мүмкүн экендигин баалашы керек;
- Компаниялар “ишенимдүү белги” дегенди коюу үчүн ишенимдүү байкоочу статусун кайсы өкмөт же башка үчүнчү уюм алганын так көрсөтүшү керек жана бул статусу берүү үчүн кандай критерийлер колдонулгандыгын түшүндүрүп бериши керек.

Жалпы жонунан алганда адам укуктарына олуттуу таасир тийгизиши мүмкүн болгон ыкчам чечимдерди кабыл алаардан мурун, компаниялар адам укуктарына таасир тийгизе турган деңгээлине баа бериши керек. Мисалы, улуттук өкүлдөрдү өз ыктыяры менен көрсөтүүдөн мурун, социалдык медиа компаниялары мындай чечимдин конкреттүү өлкөдө пикир билдирүү эркиндигине тийгизчү ыктымал таасири жөнүндө ойлонушу керек. Пикир билдирүү эркиндигин коргоодо начар көрсөткүчтөргө ээ болгон өлкөлөрдө социалдык медиа компаниялары мындай чаралардан алыс болушу керек.

3-сунуштама: Колдонуучулар менен макулдашууну сактабагандыгы үчүн санкциялар өлчөмдөш болушу керек

АРТИКЛЬ 19 ошондой эле компанияларга колдонуучулар менен макулдашууларды сактабагандыгы үчүн санкциялардын өлчөмдөш болушун камсыз кылууну сунуш кылат. Айрыкча, социалдык тармактардын платформалары төмөнкүдөй болушун сунуш кылабыз:

- Өздөрүнүн санкцияларды колдонуу саясатына карата так жана ачык болуш керек; ошондой эле
- Эң аз чектөөчү техникалык каражаттарды колдонуп, санкцияларды өлчөмдөш түрдө колдонушу керек. Айрыкча, аккаунтту бөгөттөө эң өзгөчө жана олуттуу жагдайларда гана колдонулуучу акыркы чара болушу керек.

Мындан тышкары, кандай болсо дагы, колдонуучуларга, эгерде зарыл болсо, биринчи кезекте блоктоо же өзүнүн жаңылыктар түрмөгүндө контенттин айрым түрлөрүнүн пайда болушуна жол бербөө үчүн платформада жеткиликтүү болгон технологиялык механизмдерди колдонууга үндөө керек.

4-сунуштама: Даттануу жиберүүнүн ички механизмдери каралышы керек

АРТИКЛЬ 19 пикир билдирүү эркиндиги боюнча эл аралык стандарттарды сактоо максатында социалдык медиа компанияларына контенттин орунсуз өчүрүлүшүнө же башка өлчөмсүз чектөөлөргө каршы натыйжалуу укуктук коргонуу каражаттарын иштеп чыгууну сунуш кылат. Бул колдонуучулардын пикир билдирүү эркиндигине болгон укуктарын жүзөгө ашырууда өтө маанилүү. Ошол эле маалда алар талаптагыдай укуктук жол-жоболорго болгон негизги укуктарды сакташы керек.

Айрыкча, колдонуучуларга алардын контентинин үстүнөн түшкөн даттануу жөнүндө кабарлама берилиши керек деп эсептейбиз. Контент өчүрүлүп, же ортомчу тарабынан кандайдыр бир башка чаралар көрүлөрдөн мурда аларга жооп кайтаруу мүмкүнчүлүгү кошо берилиши керек. Даттануу жөнүндө тууралуу кабарлама толук сүрөттөлүшү керек, ошондо колдонуучулар эффективдүү жооп кайтара алышат²¹⁹. Эгерде компания контентти өчүрүш керек же башка чектөө чараларын колдонуу зарыл деген бүтүмгө келсе, колдонуучуларга бул чечимдин себептери жөнүндө кабарлап, аларга даттануу укугун берүү керек.

Компания кабарламаны жөнөткөндөн кийин гана контентти өчүрө турган ички механизмди ишке ашырган жагдайларда ортомчу бери дегенде төмөнкүлөрдү жасашы керек деп эсептейбиз:

- Өтүнмө ээсинен сөз болуп жаткан конкреттүү контентти камтыган, эмне үчүн өчүрүүнү суранып жатканын баяндаган толук кабарламаны²²⁰ толтуруп берүүнү талап кылышы керек; жана өтүнмөнүн ээси менен байланышуу үчүн маалыматтарды, жакшы ниетти көздөгөнү тууралуу арыз жазып берүүсүн суранышы керек;
- Контенттин авторуна анын контенти өчүрүлгөнүн же аккаунтуна карата башка чаралар колдонулгандыгы жөнүндө кабарлама берилиши керек;
- Чечимдин себептерин түшүндүрүп берүү зарыл;
- Даттануунун ички жол-жоболорун түшүндүрүп бериши керек.

АРТИКЛЬ 19 ошондой эле компанияларга өз платформаларында даттануу механизмдеринин ачык жеткиликтүүлүгүн жана издөөгө оңой болушун камсыз кылууну сунуш кылат. Өз бизнес-модели катары колдонуучуларынын пикирин эркин билдирүүсүнө таянган платформалар катары, алар пикир билдирүү эркиндигине болгон укукту өз платформаларында талаптагыдай процедуралык кепилдиктердин жардамы менен камсыз кылууга тийиш.

5-сунуштама: Жоопкерчиликти жогорулатуу үчүн көз карандысыз өзүн-өзү жөнгө салуу механизмдин түзүү мүмкүнчүлүгүн издөө керек

Даттануу жиберүүнүн ички механизмдеринен тышкары, АРТИКЛЬ 19 социалдык медиа компанияларын башка кызыкдар тараптар менен биргеликте социалдык тармактар өзүн-өзү жөнгө салуучу жаңы көз карандысыз механизмдерди иштеп чыгууга үндөйт. Буга журналисттик этиканы жана басма сөз каражаттарында жогорку стандарттарды жайылтуу үчүн иштелип чыккан өзүн-өзү жөнгө салуучу эффективдүү моделдерди карманган атайын социалдык тармактардын кеңеши кириши мүмкүн. Мындай механизм айрым бир эл аралык координация менен улуттук деңгээлде түзүлсө туура болмок. Ал өзүнө социалдык тармактардын платформалары үчүн этикалык кодексти иштеп чыгууну жана контентти санарип жол менен жайылтууну камтып, контентти жүйөсүз өчүрүү менен күрөшүү максатында материалдык эмес коргонуу каражаттарын колдонууга көмөктөшүү кирет. Мындай механизм бөлүштүрүү алгоритмдерин пайдалануунун же контентти башкаруунун ачык-айкындуулугун шарттайт.

6-сунуштама: Адам укуктары жаатындагы эл аралык стандарттарды бузган өкмөттүн токтомдоруна жана соттун чечимдерине каршылык көрсөтүү зарыл

АРТИКЛЬ 19 ошондой эле адам укуктарын сактоого берилгендигин көрсөтүү үчүн, компаниялар сөз эркиндигинин жана жеке турмуштун кол тийбестиги жаатындагы эл аралык стандарттарын бузат деп эсептеген өкмөттүн токтомдорун жана соттун чечимдерин талашууга тийиш деп эсептейт. Иш жүзүндө, бул компаниялар төмөнкүлөргө милдеттүү дегенди билдирет:

- Өкмөттүн контентти чектөө жөнүндө өтүнүчтөрүн укуктук негизи жок же өлчөмдөш эмес деп эсептесе, аларды четке кагышы керек. Буга мындай токтомдорду сотто даттануу да кирет;
- Укуктук негиз жок жана өлчөмдөш эмес деп эсептеген жагдайларда жеке адамдардын контентти өчүрүү өтүнүчтөрүн четке кагышы керек;
- Адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарга ылайык мыйзамдуу деп эсептелген контентке жеткиликтүүлүктү чектөөнү талап кылган соттун чечимдерине даттанышы керек.

Мындан тышкары, компаниялар колдонуучулар менен макулдашуулардын негизинде өкмөттүн контентти чектөө жөнүндө мыйзамсыз же расмий эмес өтүнүчтөрүн принципалдуу түрдө четке кагышы керек. Буга байланыштуу компаниялар колдонуучулар менен макулдашууларга ылайык, контентти

өчүрүүгө өтүнүч келип түшкөндө контентти өчүрүүгө милдеттүү эместигин өкмөттөргө да, жеке адамдарга да ачык айтышы керек.

Ушул эле принциптер колдонуучулардын маалыматтарын берүү тууралуу расмий же расмий эмес мамлекеттик өтүнмөлөргө карата да колдонулат²²¹. Бул, өзгөчө, сөз болуп жаткан колдонуучу укук коргоочу, нааразычылык акциясына чыккан адам же бир нерсеге макул эмес киши болгон учурларда өзгөчө мааниге ээ. Ушуга байланыштуу, эгерде компаниялар өз ыктыяры менен колдонуучулардын маалыматтарын башкача ой жүгүрткөндөр менен күрөшкөн өкмөттөр менен бөлүшсө, анда алар адам укуктарынын бузулушуна себепчи болушат деп белгилейбиз.

7-сунуштама: Ачык-айкындуулук жөнүндө отчеттор кыйла толук болушу керек

АРТИКЛЬ 19 компаниялардын ачык-айкындуулук жөнүндө отчеттору оң болсо дагы, алар өркүндөтүлүшү керек деп эсептейт. Айрыкча, социалдык медиа компаниялары өкмөттүн же жергиликтүү бейөкмөт уюмдар же ассоциациялар сыяктуу “ишенимдүү” үчүнчү жактардын өтүнүчү боюнча, колдонуучулар менен макулдашууларынын негизинде контентти өчүрүп жатканын көрсөтүшү керек. Ал түгүл компаниялар контентти мыйзамсыз алып салууга байланыштуу келип түшкөн даттануулардын саны жана мындай даттануулардын маселеси кантип чечилгени (башкача айтканда, контент калыбына келтирилгенби же жокпу) жөнүндө маалымат берүүгө милдеттүү. Жалпы жонунан алганда ачык-айкындуулук жөнүндө отчеттор пикир билдирүү эркиндиги жаатындагы Санарип укуктардын рейтингинин индикаторлорунда көрсөтүлгөн маалыматтардын түрлөрүн камтышы керек деп сунуш кылабыз²²².

Шилтемелер

1 “Фейсбуктун” статистикасы 2018-жылдын март айында орто эсеп менен күн сайын 1,45 миллиард жигердүү колдонуучуну жана 2018-жылдын 31-мартына карата алганда ай сайын 2,20 миллиард жигердүү колдонуучуну түзөт.

2 Статистика порталы, 2010-жылдын 1-кварталынан 2018-жылдын 1-кварталына чейин дүйнө жүзү боюнча ай сайын “Твиттердин” жигердүү колдонуучуларынын саны (миллион менен).

3 YouTube пресса үчүн, Статистика тууралуу азыноолак сөз.

4 АРТИКЛЬ 19, Интернет-ортомчулар: Жоопкерчиликтин диллемасы, 2013-ж.

5 Колдонуучулар менен макулдашууларга жасалган анализ ар бир социалдык медиа компания үчүн өзүнчө жарыяланат; талдоо менен жакында АРТИКЛЬ 19дун веб-сайтында таанышууга болот.

6 АРТИКЛЬ 19, Байланыштарды орнотуу: Пикир билдирүү эркиндиги, телекоммуникациялык компаниялар жана Интернет-провайдерлер, 2017-ж.

7 БУУнун Башкы Ассамблеясынын резолюциясында кабыл алынган Адам укуктарынын жалпы декларациясы мамлекеттер үчүн аткарууга милдеттүү болуп саналбайт. Бирок, анын көптөгөн жоболору 1948-жылы кабыл алынган күндөн тартып кадимки эл аралык укук катары юридикалык күчкө ээ деп таанылган; *Филартига Пена-Иралага каршы ишин караңыз (Filartiga v. Pena-Irala)*, 630 F. 2d 876 (1980-жыл, АКШнын аймактык апелляциялык соту, 2-аймак)

8 БУУнун Башкы Ассамблеясы, Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык Пакт, 1966-жылдын 16-декабры, БУУнун Келишимдер Сериясы, 999-том, 171-бет.

9 Адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо боюнча Европа конвенциясынын 10-беренеси, 1950-жылдын 4-ноябры; Адамдын жана элдердин укуктары жөнүндө Африка Хартиясынын 9-беренеси

(Банжул Хартиясы), 1981-жылдын 27-июну; Адам укуктары боюнча Америка Конвенциясынын 13-беренеси, 1969-жылдын 22-ноябры.

10 Адам укуктары боюнча комитет, 19-берене боюнча №34 Жалпы тартиптеги пикир: Пикир жана аны айтуу эркиндиги, №CCPR/C/GC/34, 12-сентябрь, 2011-жыл. 12, 17 жана 39-пп.

11 Интернеттеги пикир билдирүү эркиндиги жөнүндө биргелешкен декларация, БУУнун Пикир билдирүү жана сөз эркиндигин колдоо жана коргоо боюнча атайын баяндамачысы, ЕККУнун Медиа эркиндиги боюнча өкүлү, Америка мамлекеттеринин уюмунун (ОАГ) сөз эркиндиги боюнча атайын баяндамачысы, Адамдардын жана элдердин укуктары боюнча Африка комиссиясынын Пикир билдирүү эркиндиги жана маалыматка эркин жетүү боюнча Атайын баяндамачысы, 2011-жылдын июнь айы.

12 *Ошол эле жерде.*

13 *Ошол эле жерде.* Дагы караңыз: Пикир жана аны эркин билдирүү укугун колдоо жана коргоо боюнча Атайын баяндамачынын баяндамасы, №A/66/290, 2011-жылдын 10-августу, 16-п.

14 Адам укуктары боюнча комитет, Величкин Беларуска каршы, №1022/2001 билдирүү, БУУнун баяндамачысы №CCPR/C/85/D/1022/2001 (2005-ж.).

15 №34 Жалпы тартиптеги пикир, буга чейин цитатасы берилген, 43-пунктта “Интернет технологияларына негизделген электрондук жана башка маалыматтарды жайылтуу үчүн веб-сайттардын, блогдордун жана башка ушул сыяктуу системалардын иштешине, анын ичинде коммуникация каражаттарынын ишин камсыз кылган системалар, мисалы, Интернет тармагына же издөө системасына жеткиликтүүлүктү камсыздаган системалар 3-пункт менен шайкеш келген шартта уруксат берилет. Жол берилген чектөөлөр биринчи кезекте конкреттүү материалдардын мазмунуна негизделиши керек; айрым сайттардын жана системалардын иштешине киргизилген жалпы тыюу салуулар 3-пункт менен шайкеш келбейт. Мындан тышкары, өкмөттүн дарегине сынды же өкмөттүн социалдык-саясий системасына айтылган сынды камтыганы үчүн гана кайсы бир маалыматтарды жайылткан системаларга жана сайттардын мындай мазмундагы

макалаларды жарыялоосуна тыюу салуу 3-пункт менен шайкеш келбейт.

¹⁶ 2011-жылдагы Биргелешкен декларация, буга чейин цитатасы берилген.

¹⁷ Пикир айтуу жана аны эркин билдирүү эркиндигин колдоо жана коргоо маселелери боюнча Атайын баяндамачынын баяндамасы, 2011-жылдын 16-майы, №A/HRC/17/27, 43-п.

¹⁸ Ошол эле жерде, 42-п.

¹⁹ Ишкерчилик ишмердүүлүгүнүн адам укуктары аспектисиндеги жетектөөчү принциптери: “укукту коргоо, сактоо жана укуктук коргонуу каражаттары” жаатында Бириккен Улуттар Уюмунун алкактарын жүзөгө ашыруу, Адам укуктары жана трансулуттук корпорациялар жана башка ишканалар маселелери боюнча Башкы катчынын Атайын өкүлү Джон Рагги тарабынан иштелип чыккан, 2008-жылдын 7-апрели, A/HRC/8/5A/HRC/17/31. Адам укуктары боюнча кеңеш Жетектөөчү принциптерди 2011-жылдын 16-июнундагы 17/4 резолюциясында жактырган.

²⁰ Ошол эле жерде, 15-принцип.

²¹ Пикир билдирүү эркиндиги маселеси боюнча Атайын баяндамачынын Баяндамасы, 2011-жылдын май айы, буга чейин цитатасы берилген, 45-п.

²² Ошол эле жерде, 46-п.

²³ Ошол эле жерде, 47-48-п.

²⁴ Ошол эле жерде, 48-п. жана 77-п.

²⁵ Пикир айтуу жана аны эркин билдирүү укугун колдоо жана коргоо маселеси боюнча Атайын баяндамачынын баяндамасы, 2016-жылдын 11-майы, №A/HRC/32/38; 40-44-пп.

²⁶ Ошол эле жерде.

²⁷ Ошол эле жерде, 43-п.

²⁸ Америка мамлекеттеринин уюмунун (ОАГ) Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачысы, **Пикир билдирүү эркиндиги жана Интернет**, 2013-ж. Баяндамада “ортомчулардын алардын кызмат көрсөтүүлөрүн колдонгондордун пикир билдирүү эркиндигин чектөө үчүн көрүп жаткан

ыктыярдуу чаралары, мисалы, колдонуучунун контентин модерациялоо, бир гана учурда мыйзамдуу болуп саналат – эгерде бул чектөөлөр адамдын өз пикирин Интернетте билдирүү мүмкүнчүлүгүнө өзүм билемдик менен тоскоолдук кылбаса жана мындай мүмкүнчүлүгүн чектебесе” деп айтылат; 110-116-пп.

²⁹ Ошол эле жерде, 111-112-пп.

³⁰ Ошол эле жерде, 113-п.

³¹ Ошол эле жерде, 114-п.

³² Ошол эле жерде, 115-п.

³³ Ошол эле жерде, 116-п.

³⁴ ОАГнын Пикир билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачысы, **Эркин, ачык жана инклюзивдүү Интернеттин стандарттары жөнүндө баяндама**, 2016-ж., 95-101-пп.

³⁵ Ошол эле жерде, 98-п.

³⁶ Ошол эле жерде, 99-п.

³⁷ Интернетте жана калган санарип дүйнөдө укук үстөмдүгү, тематикалык баяндама, Европа Кеңешинин Адам укуктары боюнча комиссары тарабынан жарыяланган, №CommDH/IssuePaper(2014)1, 2014-жылдын 8-декабры.

³⁸ Ошол эле жерде, 24-п.

³⁹ Европа Кеңешинин Министрлер комитети, **Социалдык тармактардын кызмат көрсөтүүлөр контекстинде адам укуктарын коргоо жөнүндө мүчө мамлекеттердин министрлер комитетинин CM/Res(2012)4-Сунуштамасы**. Бул Резолюция Министрлер кабинетинин 1139-жыйынында 2012-жылдын 4-апрелинде министрлердин орун басарлары тарабынан кабыл алынган. Бул сунуштамалар Министрлер комитетинин Интернет колдонуучулары үчүн адам укуктары боюнча колдонмосунда чагылдырылган. Бул Колдонмодо “Интернет кызматын көрсөткөн провайдериниз жана сиздин онлайн контентти жана кызмат көрсөтүүлөрдү жеткирүүчүңүз укуктарыңыздын сакталышы жана арыздарыңызга жооп берүүчү механизмдер менен камсыз кылуу үчүн корпоративдик жоопкерчиликти алган. Ошентсе да, социалдык тармактар сыяктуу онлайн

кызмат көрсөтүүлөрдү жеткирүүчүлөр контентке карата өз саясатынан улам контенттин айрым түрлөрүн жана жүрүм-турумду чектеши мүмкүн экендигин билишиңиз керек. Кызмат көрсөтүүнү колдонуу же колдонбоо жөнүндө чечим кабыл алуу үчүн, сизге мүмкүн болгон чектөөлөр жөнүндө маалымат берилиши керек. Бул маалыматка онлайн кызмат көрсөтүүнү жеткирүүчү кандай контентти же жүрүм-турумду мыйзамсыз же орунсуз деп эсептей турганы, жеткирүүчү муну кантип чече турганы жөнүндө конкреттүү маалымат кирет; Интернет колдонуучулар үчүн адам укуктары боюнча колдонмо, CM/Rec(2014)6-сунуштама жана түшүндүрмө берүүчү меморандум, 4-пункт.

40 Интернет-ортотмчулардын ролу жана милдеттери жөнүндө мүчө мамлекеттердин Министрлер комитетинин CM/Rec(2018)2-сунуштамасы, 2018-жылдын 7-мартында Министрлер комитетинин министрлердин орун басарларынын 1309-жыйынында кабыл алынган.

41 Ортотмчулардын жоопкерчилиги тууралуу Манила принциптери, 2015-жылдын март айы. Принциптерди 50дөн ашык уюм жана 100дөн ашык жеке катталуучу жактырган.

42 Ошол эле жерде, IV принцип.

43 Ошол эле жерде, V(c) принцип.

44 Санарип укуктардын рейтинги, Корпоративдик жоопкерчилик индекси, 2015-жылдагы изилдөөнүн индикаторлору.

45 Плаформалардын жоопкерчилиги боюнча динамикалык коалиция – бул платформанын колдонуучуларынын укуктарын коргоо боюнча чечимдерди сунуштоо менен бирге, адам укуктарынын сакталышы үчүн онлайн платформалардын жоопкерчилигин биргелешип талдоону жеңилдеткен көп тараптуу топ.

46 Пикир билдирүү эркиндиги жана зомбулуктуу экстремизмге каршы туруу жөнүндө Биргелешкен декларация, БУУнун Пикир айтуу жана аны билдирүү эркиндиги боюнча Атайын баяндамачысы, ЕККУнун жалпыга маалымдоо каражаттарынын эркиндиги боюнча өкүлү, ОАГнын пикир билдирүү эркиндиги маселеси боюнча Атайын баяндамачысы, Пикир билдирүү эркиндиги

жана маалыматка жеткиликтүүлүк маселелери боюнча АКПЧНнын Атайын баяндамачысы, 2016-жылдын 4-майы, 2(e)-пункт.

47 Ошол эле жерде, 2(i)-п.

48 Пикир билдирүү эркиндиги, ошондой эле “фейк” кабарлар, маалыматты бурмалоо жана үгүттөө жөнүндө Биргелешкен декларация, БУУнун пикир айтууга жана аны эркин билдирүүгө укук маселеси боюнча Атайын баяндамачысы, ЕККУнун жалпыга маалымдоо каражаттарынын эркиндиги боюнча өкүлү, ОАГнын Африкада пикир билдирүү эркиндиги жана маалыматка жеткиликтүүлүк маселелери боюнча Атайын баяндамачысы, 3-март, 2017-жыл, 4(a)-пункт.

49 Ошол эле жерде.

50 Ошол эле жерде, 4(b)-п.

51 Ошол эле жерде, 4(c)-п.

52 БУУнун Сөз эркиндиги жана аялдарга карата зомбулук маселелери боюнча атайын баяндамачыларынын биргелешкен пресс-релизи, БУУнун эксперттери мамлекеттерди жана компанияларды Интернеттеги гендердик зомбулук менен күрөшүүгө чакырып, бирок цензурадан алыс болууга үндөштү, 2017-жылдын 8-марты.

53 Ошол эле жерде.

54 Кат алышуунун купуялуулугун сактоо укугу ЖСУЭПтин 17-беренесинин негизинде эл аралык укук менен корголгон, буга чейин цитатасы берилген. Анда “эч ким анын жеке жана үй-бүлөлүк жашоосуна өзүм билемдик менен же мыйзамсыз кийлигишүүгө, үйүнүн кол тийбестигине же кат алышуунун купуялуулугуна өзүм билемдик менен же мыйзамсыз кол салууга, же ар-намысына жана аброюна мыйзамсыз кол салууга дуушар болбошу керек” деп айтылат. Терроризм менен күрөшүү шартында адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин колдоо жана коргоо боюнча Атайын баяндамачы 19-беренеде көрсөтүлгөн пикир билдирүү эркиндигине болгон укукту чектөө сыяктуу, ЖСУЭПтин 17-беренесинде көрсөтүлгөн жеке жашоонун кол тийбестигине болгон укукту чектөө дегенди үч бөлүктөн турган тесттин жардамы менен текшерүүнү предмети катары чечмелеш керек деген пикирде; караңыз: Терроризм менен күрөшүү шартында адам укуктарын жана негизги

эркиндиктерин колдоо жана коргоо маселелери боюнча Атайын баяндамачысы Мартин Шейниндин баяндамасы, №A/HRC/13/37 документ, 2009-жылдын 28-декабры.

⁵⁵ Пикир билдирүү эркиндиги маселеси боюнча Атайын баяндамачынын баяндамасы, 2011-жылдын май айы, буга чейин цитатасы берилген, 53-п.

⁵⁶ Ошол эле жерде, п. 84.

⁵⁷ Санарип доорунда пикир билдирүү эркиндигине укукту жүзөгө ашыруу үчүн шифрлөө жана купуялуулук жөнүндө Адам укуктары боюнча кеңештин Атайын баяндамачысы, A/HRC/29/32, 2015-жылдын 22-майы, 60-п.

⁵⁸ Ошол эле жерде.

⁵⁹ Бул, ошондой эле, Санарип укуктардын рейтинг долбоорун I этаптагы пилоттук эксперименталдык изилдөөгө шайкеш келет, 2015-жылдын март айы, 15-п. Мисалы, Twitter эми компаниянын Тейлөө шарттарына ылайык, контентти өчүрүүгө мамлекеттик өтүнмөлөр жөнүндө маалыматты жарыялайт, “Твиттерди” караңыз, Мамлекеттен түшкөн өтүнмөлөр боюнча отчеттор; Google Ачык-айкындуулук жөнүндө отчетун (Тейлөөнүн жана маалыматтардын жеткиликтүүлүгү жөнүндө отчет деп да аталат) кайрадан иштеп чыкты, анда кошумча маалыматтар жана дайындар берилген, мисалы, үзгүлтүккө учураган жагдайлар, трафик же улуттук коопсуздук маселелери боюнча каттар, караңыз: Google, Ачык-айкындуулук жөнүндө отчетубуздун жаңы көрүнүшү, 2017-жылдын 18-июлу.

⁶⁰ “Фейсбуктун” ачык-айкындуулук жөнүндө отчетунда өкмөттүн сурамдары гана чагылдырылган. Бул отчет акыркы жолу 2016-жылдын декабрь айында жаңыртылган.

⁶¹ Google Ачык-айкындуулук жөнүндө отчету; Google Тейлөө шарттарынын негизинде үчүнчү жак өтүнмө берген учурларда контентти өчүрүү анын статистикасына кирбей турганын ачык билдирип келет. Ошол эле учурда, анын Ачык-айкындуулук жөнүндө отчетунда контентти өчүрүү боюнча сурамдардын статистикасына Тейлөө шарттарынын негизинде мамлекеттик органдардан түшкөн сурамдар кире турганын белгилейт. Бирок

алар өзүнчө каралбайт, алар соттун чечимдеринин же башка укуктук документтердин негизинде берилген сурамдарга кошулат.

⁶² Мисалы, YouTube видеолорду ишенимдүү “байкоочулар” коомдоштугу башкарган материалдарды белгилөө системасынын жардамы менен автоматтык түрдө өчүрбөй турганын билдирет; караңыз: YouTube’га жайгаштырылган контентке кантип даттануу жиберсе болот.

⁶³ YouTube бул жаатта жетишкен олуттуу ийгиликтерге карабастан YouTube Коомдоштук принциптеринин сакталышына көзөмөлдүн жаңы редакциясында (2018-жылдын май айына карата).

⁶⁴ Мисалы, караңыз: Wired, Google YouTube сайтынан экстремисттик видеону өчүрүү үчүн жасалма интеллектти жана адамдардын комбинациясын колдонот, 2017-жылдын 19-июнь күнү.

⁶⁵ Мисалы, караңыз, Guardian, Facebook Сөз эркиндиги үчүн топ жайгаштырган Сириядагы кыйноолор тууралуу макаланы өчүргөнү үчүн кечирим сурады, 2012-жылдын 6-июль күнү.

⁶⁶ Мисалы, караңыз, Forbes, Феминизм кантип “Фейсбукту” жеңди (бул өнөктүк онлайн-төндүк үчүн эмнени билдириши мүмкүн), 2013-жылдын 30-май күнү. Феминисттик топтор Facebook Коомдоштук принциптери өтө кенен деп эсептешти жана Facebook аялдарга багытталган орой сөздөргө жана сүрөттөргө карата өз саясатын карап чыгышы үчүн өнөктүк өткөрүштү.

⁶⁷ Мисалы, 2018-жылдын январь айында “Фейсбуктун” Маалымат берүүчү борбору төмөнкүлөрдү билдирген: “Фейсбукка” кандайдыр бир өтүнмө түшсө, биз аны текшерип чыгабыз жана “Фейсбуктун” Коомдоштуктар ченемдерине шайкеш келбегендин баарын өчүрөбүз. Эгер биз жооптуу адам менен байланышсак (автор бөлүп көрсөттү), анда сиздин ысымыңыз жана башка жеке маалыматыңыз толугу менен купуя бойдон калат. Андан ары, Facebook контентке берилген өтүнмө анын өчүрүлүшүнө кепилдик бербейт деп түшүндүрдү, бирок текшерүү процесси боюнча комментарий берген жок. 2018-жылдын апрель айында Facebook жаңылыктар бөлүгүндөгү жарыясында даттануу берүү процессин

күчөтө турганын билдирген. Бирок, ал дагы эле ишке ашырыла элек жана Facebook сайтында процессти түшүндүргөн өзүнчө бөлүм жок. Бул, балким, контенти өчүрүлгөн адамга кабарлама бергенди жана бир жолу басып эле ишти кайра кароону талап кылуу мүмкүнчүлүгүн берүүнү камтыйт.

68 YouTube, Content ID'ге берилген өтүнмөнү кантип талашса болот? Белгилей кетүүчү нерсе, бул ички механизм кандайдыр бир деңгээлде АКШнын Санарип доорунда автордук укук жөнүндө Мыйзамынын (DMCA) жыйынтыгы болушу мүмкүн.

69 Twitter, Юридикалык сурамдар жөнүндө көп берилчү суроолор.

⁷⁰ Ошол эле жерде.

71 Мисалы, караңыз, YouTube Колдонуу шарттары (2018-жылдын май айына карата), Анда “YouTube контент ушул Тейлөө шарттарын порнография, адепсиз материалдар же ашыкча узун жазылган текст сыяктуу автордук укуктарды бузуу менен байланышпаган себептер менен бузуп жатабы же жокпу деген маселени чечүү укугун өзүнө калтырды. YouTube мындай контентти өчүрө алат жана/же ушул Шарттарды бузган колдонуучунун контентти жүктөө мүмкүнчүлүгүн алдын-ала эскертпестен чектеп салууга, өзүнүн каалоосуна жараша өчүрүп салууга укуктуу” деп айтылат.

⁷² Мисалы, YouTube'дун Тейлөө шарттарында, буга чейин цитатасы берилген, ушул Шарттардан келип чыккан келишимдик талаптарды же талаш-тартыштарды “Калифорниянын Санта-Клара округунда жайгашкан компетенттүү юрисдикциядагы сот гана чечет” деп айтылган. YouTube колдонуучунун геолокациясына жараша Тейлөө шарттарынын ар кандай версияларын жарыялаганы башаламандык жаратып жаткандай. Мисалы, Шарттардын Улуу Британиядагы версиясында ушул Шарттардан келип чыккан бардык талаш-тартыштарды чечүү үчүн Англиянын соттору өзгөчө юрисдикцияга ээ деген пункту бар. Буга карабастан, YouTube ар кандай юрисдикцияда камсыз кылуучу чараларды (же чукул укуктук коргонуунун башка эквиваленттүү түрлөрүн) сурап кайрылуу укугу бар болгонун билдирип келет.

73 Бул француз соту “Фейсбуктун” Колдонуучулар менен макулдашуусундагы ушул сыяктуу пункт адилетсиз болгон деген тыянак чыгарган салыштырмалуу жакында болгон иште тастыкталды. Сот Facebook колдонуучусунун пикир билдирүү эркиндигине болгон укугун бузгандыгы үчүн, колдонуучунун аккаунтун токтотуу тууралуу даттанууну кароо үчүн юрисдикцияга ээ деген тыянакка келди; караңыз: Les Echos, Facebook “дүйнөнүн пайда болушуна” цензура коюп, профилди өчүргөнү үчүн жоопкерчиликке тартылат, 2015-жылдын 5-майы. Европа Биримдиги жеткиликтүү жана натыйжалуу укуктук коргонуу каражаттары менен камсыз кылуу үчүн жакында Facebook, Google жана Twitter'ге кысымын күчөттү, караңыз: Reuters, ЕБ колдонуучуларды тейлөө шарттары үчүн Facebook, Google жана Twitter'ге кысымды күчөтүүдө, 2017-жылдын 24-июлу.

74 Европа комиссиясы, Facebook, Google жана Twitter тейлөө кызматтарынын шарттары кардарлар үчүн ыңгайлуу болуп, ЕБнын шарттарына шайкеш келиши үчүн аларды өзгөртүүгө макул болушту, 2018-жылдын 15-февралы.

75 Мисалы, караңыз, Эрик Голдман, *Онлайн колдонуучунун аккаунтун токтотуу жана АКШнын Кодексинин 47-бөлүмү, 230(с)(2)-параграф*, Ирвайнедеги Калифорния Университетине караштуу Юридикалык мектептин юридикалык журналы, 2-чыгарылыш, 2012-жыл.

76 Мисалы, караңыз: *Янг Facebook'ка каршы иши (Young v. Facebook)*, иштин номери: 2010 WL 4269304 (Калифорниянын түндүк округу боюнча АКШнын аймактык соту, 2010-жылдын 25-октябры) жана иш боюнча тийиштүү комментарий.

77 Мисалы, караңыз: Le Figaro, “Дүйнөнүн пайда болушу”: өзүн “Фейсбуктун” цензурасына кабылдым деп эсептеген интернет колдонуучунун арызын сот четке какты, 2018-жылдын 16-марты; тескерисинче, жакында немис соту “Фейсбукка” колдонуучунун постун өчүрүүгө тыюу салган буйрук чыгарды. Бирок, чечимдин себептери ачыктала электей: караңыз, Bloomberg, “Фейсбуктан” немис колдонуучусу-иммигранттын пикирин өчүрбөөнү талап кылышты, 12-апрель, 2018-ж.

78 Мисалы, аялдардын эмчегинин сүрөттөрүнө тыюу салган жана эмизип жаткан энелердин сүрөттөрүнө тыюу салган “Фейсбуктун” жылаңачтанууга болгон мамилеси кеңири сынга алынган. Мисалы, караңыз, Gawker, [Эмчектин сүрөтү тартылган макала үчүн Facebook New Yorker](#) басылмасынын профилин убактылуу блоктогон, 2012-жылдын 9-октябры. Эмчек эмгизүүгө карата Facebook саясаты [шилтемеде](#) сүрөттөлгөн.

79 Мазактоочу жүрүм-турумга карата Twitter’дин саясаты же Мазактоо менен күрөшүүгө багытталган саясат жана өнүмдөрдү жаңылоо, 2015-жылдын апрель айы.

80 Facebook Коомдоштук ченемдери (2018-жылдын январь айына карата). Андан бери Facebook коомдоштук ченемдерин жаңылады. Аларга мындан ары террордук же башка зомбулук аракеттерди “кубаттоо” кирбейт. Бул жаңыртуулар компаниянын ичиндеги бар болгон тажрыйбаларды чагылдырса дагы, аларга жарым-жартылай террордук контентти административдик жол менен бөгөттөөгө уруксат берген Франциянын декрети күчүнө кириши таасирин тийгизиши мүмкүн, ал француз мыйзамдарына ылайык, Интернетте террордук иш-аракеттерди эл алдында *кубаттаган* билдирүүлөрдү камтыйт; мисалы, караңыз: Facebook, [Биздин Коомдоштук ченемдердин жана мамлекеттик суратымдарга мамилебиздин түшүндүрмөсү](#), 2015-жылдын 25-марты. Ошондой эле, дагы караңыз: Юстиция министрлеринин жана ички иштер министрлеринин [Ригадагы биргелешкен билдирүүсү](#), 2015-жылдын 29-30-январы жана Guardian, [Facebook жылаңачтанууга, жек көрүүчү маанайдагы билдирүүлөргө карата саясатын жана коомдоштуктун башка ченемдерин түшүндүрүүдө](#), 2015-жылдын 16-марты.

81 Мисалы, караңыз: Business Insider, [Facebook зордуктоону мактаган сүрөттөрдү блоктой баштайт](#), 2013-жылдын 28-майы.

⁸² Facebook’тун Коомдоштук ченемдери, *буга чейин цитатасы берилген*.

83 Мисалы, караңыз, Financial Times, [Google YouTube сайтындагы экстремисттик контент үчүн жарнама берүүчүлөрдөн кечирим сурады](#), 2017-жылдын 20-марты.

84 Мисалы, караңыз, Financial Times, [Экстремизм менен күрөшүүгө жардам бере турган Google’дун төрт ыкмасы](#), 2017-жылдын 28-июнь күнү.

85 Мисалы, караңыз, Европалык санарип укуктар (EDRi), [Адам укуктары жана тартип коргоо органдарынын менчиктештирүүсү](#), 2014-жылдын 25-февралы.

86 Бул айрыкча Жасалма продукцияга каршы күрөшүү боюнча эл аралык келишимге (кыскасы, ACTA) тиешелүү; Мисалы, караңыз: EDRi, [ACTA боюнча документтердин архиви](#), 2013-жылдын 4-июлу.

87 “Кастык тили” термининин адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарда аныктамасы болбосо дагы, корголгон мүнөздөмөлөрдүн негизинде жеке адамга же адамдардын тобуна карата жек көрүү сезимин үч категорияга бөлүп кароого болот, алар реакциясы боюнча айырмаланат, бул адам укуктары боюнча эл аралык мыйзам мамлекеттерден төмөнкүлөрдү талап кылат: а) эл аралык укук мамлекеттерден “кастык тилинин” оор түрлөрүнө *тыюу салууну талап кылат*; б) мамлекеттер *тыюу сала ала турган* “кастык тилинин” башка түрлөрү; (с) мыйзамдуу, бирок ошого карабастан сабырсыздык жана басмырлоо маселесинде кооптонууну жараткан “кастык тили” мамлекет тарабынан сынчыл реакцияга татыктуу, бирок чектөөлөрдөн корголушу керек. Ушул терминдин татаалдыгын эске алганда, АРТИКЛЬ 19 аны ушул жана башка бардык материалдарда “кастык тили” деп атаган. “Кастык тили” маселеси боюнча АРТИКЛЬ 19дун сереби, караңыз: АРТИКЛЬ 19, [“Кастык тилин” түшүндүрөбүз: Тажрыйбалык окуу китеби](#), 2015-ж.

⁸⁸ “Кастык тили” термининин адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарда аныктамасы болбосо дагы, корголгон мүнөздөмөлөрдүн негизинде жеке адамга же адамдардын тобуна карата жек көрүү сезимин үч категорияга бөлүп кароого болот, алар реакциясы боюнча айырмаланат, бул адам укуктары боюнча эл аралык мыйзам мамлекеттерден төмөнкүлөрдү талап кылат: а) эл аралык укук мамлекеттерден “кастык тилинин” оор түрлөрүнө *тыюу салууну талап кылат*; б) мамлекеттер *тыюу сала ала турган* “кастык тилинин” башка түрлөрү; (с) мыйзамдуу, бирок ошого карабастан

сабырсыздык жана басмырлоо маселесинде кооптонууну жараткан “кастык тили” мамлекет тарабынан сынчыл реакцияга татыктуу, бирок чектөөлөрдөн корголушу керек. Ушул терминдин татаалдыгын эске алганда, АРТИКЛЬ 19 аны ушул жана башка бардык материалдарда “кастык тили” деп атаган.

89 Мисалы, караңыз: Le Monde, Бирикмелер үч америкалык интернет лөктү сотко берет, 2016-жылдын 15-майы.

90 Facebook компаниянын контентти өчүрүү үчүн колдонгон критерийлерди тактоо максатында, 2015-жылы (буга чейин цитатасы берилген) жана 2018-жылы “жек көрүүчү маанайдагы билдирүүлөр” маселеси боюнча өзүнүн Коомдоштук ченемдерине өзгөртүүлөрдү киргизген (“талаштуу контент” бөлүгү катары).

91 Facebook, Талаштуу контент, Жек көрүүчүлүк маанайдагы билдирүүлөр (2018-жылдын май айына карата).

92 Ошол эле жерде.

93 Ошол эле жерде.

94 Ошол эле жерде. Буга, мисалы, “коркунучтуу”, “түрү суук”, “жетилбеген”, “көк мээ”, “келесоо” “жалап” деген сөздөр; “жек көрөм”, “көргүм келбейт”, “мен X жөнүндө уккум да келбейт, урдум аны” сыяктуу жек көрүүнү билдирген билдирүүлөр; жактырбоочулукту билдирген “сасык”, “итиркейди келтирген”, “жүзү кара” деген сөздөр кирет.

95 Ошол эле жерде. Мазактоо табиятынан жогоруда саналган мүнөздөмөлөрдүн кайсы бирин бириктирген, адамдарды кемсинтүү үчүн колдонулган, акарат келтирген сөздөр катары аныкталат.

96 Facebook, Коомдоштуктардын ченемдери, Кооптуу адамдар жана уюмдар. “Жек көрүүчүлүк топтору” “аты, белгиси же символу бар, ошондой эле идеологиясы, билдирүүлөрү же иш-аракеттери айрым социалдык топторго кирген адамдарга, анын ичинде расасы же этностук таандыктыгы, улуту, майыптыгы, дини, кастасы, жыныстык ориентациясы, жынысы, гендердик идентификациясы менен шартталган жана олуттуу оорусу же майыптыгы бар адамдарга кол салуу менен байланышкан үч же андан ашык кишиден турган уюм” катары аныкталат.

97 Ошол эле жерде.

98 Facebook кийинчерээк өзүнүн блогуна пост жарыялап, анда “Татаал суроолор”, Эмне үчүн силер айрым постторду калтырып, бирок башкаларын өчүрөсүңөр? деген суроого бир нече мисалдар менен жооп кайтарган, 2018-жылдын 24-апрели. Бирок, бул мисалдар өтө эле чектелүү жана “Фейсбуктун” Коомдоштуктар принциптерине кирбейт. Мындан улам, аларды колдонуучулар окуй турганы так эмес.

99 Twitter, Twitter эрежелери.

100 Twitter, Жек көрүүнү козуткан контентке карата саясат.

101 Пародия саясаттын тийиштүү бөлүмүндө каралчу предмет болуп саналат, караңыз: Twitter, Пародисттер, комментаторлор жана фанаттар үчүн аккаунтка, ошондой эле жаңылык чыгарган аккаунттарга карата саясат.

102 Twitter, Профилдеги мазактоочу маалымат.

103 YouTube, Басмырлоочу билдирүүлөргө карата эрежелер.

104 Ошол эле жерде.

105 Ошол эле жерде.

106 Ошол эле жерде.

107 Google, Колдонуучунун контентине жана жүрүм-турумуна карата саясат.

108 Facebook, Коркунучтуу адамдар жана уюмдар, буга чейин цитатасы берилген.

109 Ошол эле жерде.

110 Мисалы, караңыз: Терроризм менен күрөшүү маселеси боюнча Атайын баяндамачынын баяндамасы, №A/HRC/16/51, 2010-жылдын 22-декабры.

111 Ошол эле жерде, “террордук уюмдардын” аныктамасы – “Саясий, диний же идеологиялык максаттарына жетүү үчүн элди, өкмөттөрдү же эл аралык уюмдарды коркутуп-үркүтүү максатында адамдарга же мүлккө каршы атайылап жасалган зомбулук аракеттерине катышкан ар кандай өкмөттүк

эмес уюмдар жана адамдар”; “террорчунун” аныктамасы – “террордук актыны жасаган террордук уюмдун мүчөсү же адам террорчу деп эсептелет”. Терроризм актысынын аныктамасы – “Саясий, диний же идеологиялык максаттарына жетүү үчүн элди, өкмөттөрдү же эл аралык уюмдарды коркутуп-үркүтүү максатында мамлекеттик эмес субъект тарабынан жүзөгө ашырылган, адамдарга же мүлккө каршы атайылап жасалган зомбулук аракети”.

¹¹² *Ошол эле жерде.*

¹¹³ Мисалы, караңыз: Dhaka Tribune, Facebook APCАны кооптуу уюм катары белгиледи жана анын постторуна бөгөт коюп жатат, 2017-жылдын 20-сентябры.

¹¹⁴ №А/66/290 баяндама, буга чейин цитатасы берилген. Дагы караңыз: АРТИКЛЬ 19, Улуттук коопсуздук, пикир билдирүү эркиндиги жана маалыматка жеткиликтүүлүк боюнча Йоханнесбург принциптери, 1996-ж.

¹¹⁵ Пикир билдирүү эркиндиги жөнүндө маселе боюнча Атайын баяндамачынын баяндамасы, 2011-жылдын августу, буга чейин цитатасы берилген.

¹¹⁶ Facebook, Коомдоштуктун ченемдери, Зордук-зомбулук жана кабыл алуу үчүн оор болгон контент.

¹¹⁷ Буга, башкалар менен кошо, медициналык мемелерге байланышкан чөйрөдө денеси кескиленген адамдардын сүрөттөрү; өзүн-өзү өрттөгөн адамдардын видеосу, эгерде бул акция саясий акт болсо же коомдун көңүлүн бурдуруу максатын көздөсө; жаракат алган же өлгөн адамдардын сүрөттөрү; балдарды же жаныбарларды кордоону көрсөткөн тасмалар; адам же бир нече адам кыйноого алынганы көрсөтүлгөн сүрөттөр кирет.

¹¹⁸ Twitter, Twitter эрежелери, буга чейин цитатасы берилген.

¹¹⁹ Twitter, Согушчан уюмдарга карата саясат.

¹²⁰ *Ошол эле жерде.*

¹²¹ Twitter, Зомбулук менен коркутууга жана аны даңктоого карата саясат.

¹²² *Ошол эле жерде*, “зордук-зомбулукту даңктоо” “зомбулук актынын имитациясын жеңилдете турган жол менен зомбулукту (жана/же аны жасагандарды) актаган же бул ишке үндөгөн жүрүм-турум” же “корголуучу категорияга адамдар негизги бутага же курмандыкка айланган” учурлар деп аныкталган.

¹²³ *Буга чейин цитатасы берилген.*

¹²⁴ *Ошол эле жерде.*

¹²⁵ Мисалы, караңыз, Адам укуктары боюнча Европа Кеңеши, *Гёзель жана Озер Түркияга каршы иши* (Gözel and Özer v. Turkey), даттануунун номурлары: 43453/04 жана 31098/05, 2010-жылдын 6-июль күнү; жана *Недим Шенер Түркияга каршы иши* (Nedim Şener v. Turkey), №38270/11 даттануу, 115-пункт, 2014-жылдын 8-июлу.

¹²⁶ YouTube эрежелери, буга чейин цитатасы берилген.

¹²⁷ *Ошол эле жерде.*

¹²⁸ *Буга чейин цитатасы берилген.*

¹²⁹ *Ошол эле жерде.*

¹³⁰ “Твиттердин” эрежелеринде “даректүү куугунтуктоого же ага үндөөгө тыюу салынат” деп айтылат; алар ошондой эле “адепсиз жүрүм-турум” “кимдир бирөөнүн өз оюн билдирүүсүнө жол бербөө үчүн куугунтуктоо, коркутуу же опузалоо аракети” деп аныкталаарын түшүндүрүшөт.

¹³¹ YouTube сайтында куугунтуктоого же киберкуугунтукка каршы атайын саясат жок. Бирок, анда ал жеке адамга же жеке адамдардын тобуна карата физикалык коркунучтарды камтыган контентти өчүрөрү ачык айтылган; караңыз: YouTube, *Мазактоого жана коркутуп-үркүткөн сөздөргө карата эрежелер*.

¹³² Мисалы, Facebook Коомдоштуктар ченемдеринин төмөнкү бөлүмдөрүндө мындай контентке тыюу салат: *Коопсуздук, Таш боордук жана адепсиз жүрүм-турум, Талаштуу контент, Зомбулуктун мүмкүн болгон коркунучтары жана Зордук-зомбулук жана кылмыштуу жүрүм-турум, буга чейин цитатасы берилген*. Мисалы:

- Куугунтук аныктамасына кирген контент өчүрүлөт, анткени “ал адамдарды басынтуу же каралоо максатын көздөйт”. Башка нерселердин катарында, колдонуучуларга контенттин төмөнкүдөй түрлөрүн жарыялоого тыюу салынат: (1) башка адамга карата жыныстык мүнөздөгү иш-аракеттер жөнүндө билдирүүлөрдү камтыган контент, адамдарды сырткы көрүнүшү же жеке сапаты боюнча айырмалап караган, сырткы келбет жөнүндө терс билдирүүлөр аркылуу чабуул койгон контент; жыныстык мүнөздөгү иш-аракеттерди жасоо ниети жөнүндө билдирүүлөр, башка чоң кишини жыныстык катнашка салган контент же физикалык куугунтуктоо учурунда сүрөткө түшүп калган адамды ого бетер кемсинтүүчү контент; (2) айрым адамдардын физикалык өзгөчөлүктөрүнө басым жасап, айрым бир физикалык мүнөздөмөлүнө терс мааниде жазылган текстти камтыган контент, же тексттин же сүрөттүн ичинде зомбулук коркунучун камтыган мазмун – булардын баары адамдарды кемсинтүү максатын көздөгөн сүрөттөрдү манипуляциялоо; жана (3) адам зомбулук көрсөтүү ниетин билдирген, зомбулукка чакырган, үндөгөн билдирүүлөр, зомбулукту каалоо билдирүүлөрү камтылган контент. Facebook ошондой эле адамга же бир нече адамга кол салууга, башка нерселер менен катар, конкреттүү адамды каргап-шилөө, сырткы келбети же жөндөмү жөнүндө терс билдирүүлөр аркылуу кол салууга арналган баракчаларды жана топторду жок кылат. Контенттин башка түрлөрү менен катар жашы жете электерге таасир этүүчү контент алынып салынат, мисалы, жашы жете электердин сырткы келбетин терс маанайда сүрөттөгөн кол салууну камтыган контент өчүрүлөт;
- Коомдоштук ченемдеринде тыюу салынган контенттин мисалдары келтирилгенине карабастан, куугунтуктоо так аныкталган эмес. Куугунтуктоого карата саясатынан айырмаланып, Facebook “контекстти жана ниетти эсепке алат, ошондуктан

биз адамдарга “эгер посттун максаты куугунтукту жана артынан түшүрүүнү айыптоо же ага көңүл буруу экени түшүнүктүү болсо” жайгаштырууга жана репост жасоого мүмкүнчүлүк беребиз” деп так айтылат;

- “Ташбоор жана адепсиз” контент дегенде “физикалык же психикалык жактан олуттуу зыян алган адамдарга каршы багытталган контентти” билдирет. Ошентип, колдонуучулар чыныгы адамдарды чагылдырган жана “алардын денесинен алган олуттуу жаракатка, ооруга же майыптыкка, аларга каршы жыныстык маанайдагы иш-аракеттерди тамашалаган” контентти жарыялабоого тийиш;
- “Зордук-зомбулук коркутуусу ишенимдүү” деген маселеде Facebook “кокус чыккан билдирүүнү коомдук коопсуздукка же айрым адамдардын коопсуздугуна чыныгы коркунучту жараткан контенттен айырмалашы үчүн формулировка жана контекст” өңдүү факторлорду көңүлгө алат; ошондой эле “адам канчалык белгилүү же аялуу адам болгонун” жана конкреттүү курмандыкка көрсөткөн коркутуу, акча берүү/талап кылуу, конкреттүү курал-жарактын сүрөтүн же ага шилтемени, адамдын жашаган жери тууралуу толук маалымат, мөөнөттөр, ыкмалар ж.б. өңдүү кошумча маалыматты эске алат.

¹³³ Коомдоштук ченемдеринде Facebook жылаңач дененин сүрөтүн же жыныстык катнашты жарыялоого тыюу салат, анткени “биздин коомдоштуктагы кээ бир адамдар мындай контентти мазак катары кабыл алышы мүмкүн” жана “анда пайда болгон адамдардын макулдугусуз контентти жайгаштырбоо үчүн жыныстык мүнөздөгү сүрөттөрдү өчүрөбүз, ошондой эле жашы жете элек балдар кошулган контентти өчүрөбүз” деп түшүндүрүлгөн. Ошондой эле “жылаңач дененин сүрөтүнө жана жыныстык мүнөздөгү жүрүм-турумга карата чектөөлөр санариптик негизде түзүлгөн контентке карата да колдонулат. Эгерде мындай контент билим берүү, юмордук же сатиралык максаттар үчүн жарыяланбаса анда бул эреже колдонулбайт” деп белгиленген. Facebook муну мындай деп түшүндүрөт: “Биз мындай сүрөттөр ар кандай максаттарда,

анын ичинде нааразычылык билдирүү, кайсы бир маселе тууралуу маалымдуулукту жогорулатуу, ошондой эле билим берүү жана медициналык максаттарда жайгаштырылышы мүмкүн деп түшүнөбүз”. Бул учурда, ал мындай контентти жарыялоого “ушундай ниет ачык болгондо” уруксат берип, төмөнкү мисалдарды келтирет: “биз аялдын төшүн, жылаңач аялдын сүрөтүн жарыялоого тыюу салабыз, бирок ошол эле учурда, эгерде мындай сүрөттөрдө нааразычылык акциялары, эмчек эмизген аялдар же мастэктомиядан калган тырыктар бар болсо, мындай сүрөттөрдү жарыялоого уруксат беребиз”. Мындан тышкары, Facebook “картиналардын, айкөлдердин сүрөттөрүн жана башка жылаңач денени чагылдырган искусство чыгармаларын жарыялоого уруксат берет”. Төмөндө компаниянын “жылаңач дене”, “жыныстык мүнөздөгү иш-аракеттер” жана “жыныстык катнаш” дегенди кантип түшүнө турганына кенен аныктамаларды берген.

134 Ушул эрежелерди иш жүзүндө колдонуу пикир билдирүү эркиндигине байланыштуу көйгөйлөрдү мурдагыдай эле жаратып келүүдө. Мисалы, Вьетнамдагы напалм бомбасынан качып бараткан тогуз жаштагы кыздын белгилүү сүрөтү өчүрүлгөн. Караңыз: АРТИКЛЬ 19, Facebook Норвегияга каршы: социалдык тармактардын лөктөрү алдында пикир билдирүү эркиндигин коргогонду үйрөнөбүз, 2016-жылдын 14-сентябры.

135 YouTube, Жылаңач денеге жана жыныстык мүнөздөгү материалдарга карата эрежелерде “зомбулукка же басынтууга байланыштуу фетишизм элементтери бар роликтерге көпчүлүк учурларда тыюу салынат” деп түшүндүрүлөт, бирок “жылаңач дененин сүрөтү жана жыныстык мүнөздөгү материалдар билим берүү, көркөм, даректүү жана илимий видеолор үчүн гана кабыл алынат, эгерде роликтин өзү жүйөсүз негизделбеген деталдуу болбосо”. YouTube колдонуучуларга видеонун аталышына жана сыпаттамасына контекст коюуга, анын негизги максатын аныктоого үндөйт.

136 Аларга, мисалы, кааланбаган жыныстык мүнөздөгү контентти жөнөтүү, алуучуну ачыктан эле жыныстык мүнөздө көрсөтүү же башкача жол менен жыныстык мүнөздөгү мыйзамсыз аракеттерди жасоо кирет.

137 Twitter, Өтө кылдаттык мамилени талап кылган мүнөздөгү медиафайлдарга карата саясат.

138 Google’да купуялуулукту бузушу мүмкүн болгон контент менен иштешүү боюнча бир катар саясаттар бар. Ал жеке маалыматты, анын ичинде АКШнын социалдык камсыздандыруу номери, Аргентинанын бирдиктүү салык идентификациялык номери, Бразилиянын салык төлөөчүнүн реестринин идентификациялык номери, Кореянын резидентинин каттоо номери, Кытайдын резидентинин ID картасы жана ушул сыяктуу улуттук идентификациялык номерлерди; банк эсебинин номерлери; кредиттик картанын номерлери; кол тамгалардын сүрөттөрү; адамдардын макулдугусуз жүктөлгөн же башка бирөөгө берилген жылаңач же жыныстык мүнөздөгү сүрөттөрдү, ошондой эле жеке адамдардын медициналык купуя документтерин жок кыла алат. Google ошондой эле туулган күндөрдү, даректерин жана телефон номерлерин адатта өчүрбөй турганын түшүндүрдү.

139 Twitter’де купуялуулук маалыматына, макулдугун бербеген адамдын жылаңач сүрөтүнө жана кылдат мамилени талап кылган мүнөздөгү медиафайлдарга карата өзүнчө саясат бар. Анын үстүнө “Твиттердин” “мазактоо” жана “жыныстык ыдык” сыяктуу адепсиз жүрүм-турумга карата да эрежелери купуялуулукту коргоо үчүн маанилүү ролду ойнойт. Купуя маалыматтарга карата саясат башка адамдардын купуя маалыматтарын алардын ачык уруксатысыз жана макулдугусуз жайгаштырууга тыюу салат. Купуя маалыматтын аныктамалары жергиликтүү мыйзамдарга ылайык ар кандай болушу мүмкүн жана жеке байланыш же финансылык маалыматты камтыйт, мисалы, кредиттик картанын реквизиттери, социалдык камсыздандыруу номери же башка улуттук идентификациялык номер, жеке деп эсептелген даректер же жайгашкан жерлер, жеке телефон номерлери, жеке электрондук даректер. Twitter сүрөттөгү адамдардын макулдугусуз алардын жылаңач сүрөттөрүн жарыялоого карата өзүнчө саясат иштеп чыккан. Анда ушул саясатты бузган материалдардын мисалдарынын толук эмес тизмеси келтирилген, анын ичинде толугу менен же жарым-жартылай жылаңачтанган денен жана/же жашыруун камера менен тартылган жыныстык катнаш байланышын; адамдын жыныстык мүчөсүн, жамбашын же

төшүн көрүүгө мүмкүндүк берген жамбаштын же этектин, көйнөктүн же башка кийимдин астына тартылган сүрөттөр же видеолор (мындай мазмун кээде англис тилинде creepshots же upskirts деп аталат); интимдик шартта тартылган жана жалпы коомчулукка көрсөтүлбөшү керек болгон сүрөттөр же видеолор; ошондой эле колдонуудагы мыйзамдарга ылайык жеке деп табылган сүрөттөр же видеолор. Twitter ошондой эле чоң адамдар үчүн материалдарды өзүнүн Кылдат мамилени талап кылган мүнөздөгү медиафайлдарга карата саясатынын бир бөлүгү катары карайт, бул чоң адамдар үчүн айрым бир материалдарды “кылдат мамилени талап кылган мүнөздөгү медиафайл катары” белгилеп коюу шарты менен жарыялоого уруксат берет. Бирок, мындай контентти түз эфирде көрсөтүүгө жана профилдин сүрөттөрүндө жайгаштырууга тыюу салынат.

140 Google, **Купюялуулук** жөнүндө европалык мыйзамдардын негизинде издөөнүн жыйынтыктарын өчүрүүгө суратымдар: көп берилген суроолор. “Унутууга болгон укукка” карата саясат жана процесстер Европа сотунун бул маселе боюнча белгилүү токтомунан кийин иштелип чыккан.

141 “Фейсбуктун” Коомдоштуктар ченемдери, **Спам**.

142 “Фейсбуктун” Коомдоштуктар ченемдери, **Инсан тууралуу жалган маалымат**. Facebook ысымдардын аныктыгына карата учурдагы талаптарды адамдар бири-бирине ишенип, өз ара жоопкерчиликке таянган коопсуз чөйрөнү түзүүгө багытталышы менен түшүндүрөт.

143 Мисалы, караңыз: The Guardian, Facebook улам баргайын сын көбөйгөндүктөн “фейк” кабарларды белгилей баштайт, 2016-жылдын 15-декабры.

144 *Ошол эле жерде.*

145 Мисалы, караңыз: The Guardian, Facebook фейк кабарлар менен күрөшүүгө убада берди. Бирок факттар көрсөткөндөй, бул ишке ашкан жок, 2017-жылдын 16-майы.

146 “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, **Талаштуу белгилерди тийиштүү макалаларга алмаштыруу**, 2017-жылдын 20-декабры.

147 “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, **Адамдарды бири-бирине жакындатуу менен**, 2018-жылдын 11-январы.

148 “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, “Фейсбукта” жаңылыктар ишенимдүү булактардан жарыяланып турушун камсыз кылууда жардам, 2018-жылдын 19-январы.

149 *Ошол эле жерде.*

150 “Фейсбуктун” Коомдоштуктар ченемдери, **Жалган кабарлар**.

151 *Ошол эле жерде.*

152 “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, **Германиядагы шайлоо тууралуу жаңыланган маалымат**, 2017-жылдын 27-сентябры.

153 “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, “Фейсбукта” жарнамалардын эрежелеринин сакталышын жана ачык-айкындуулугун жакшыртуу, 2017-жылдын 2-октябры.

154 “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, **New Test to Provide** Макалалар үчүн контекстти берүү үчүн жаңы функцияны сыноо, 2017-жылдын 5-октябры.

155 YouTube, **Спам, алдоо жана кесепчилик**.

156 BBC, YouTube өспүрүмдөргө фейк кабарлар боюнча практикалык окууну сунуш кылды, 2017-жылдын 21-апрели.

157 Market Watch, YouTube кутумдар жана жалган кабарлар менен күрөшүүдө, 2017-жылдын 5-октябры.

158 Twitter, **Өзүн башка адам катары тааныштыргандарга карата саясат**.

159 Twitter, **Твиттин аудиториясы чектелиши мүмкүн болгон өзгөчө учурлар**.

160 Twitter, **Ботторго жана жалган маалыматтарга карата биздин мамилебиз**, 2017-жылдын 14-июнь күнү.

161 “Твиттердин” коомдук саясаты, **Жаңылоо: АКШдагы 2016-жылы өткөн президенттик шайлоого Орусиянын кийлигишүүсү**, 2017-жылдын 28-сентябры.

162 New York Times, Жалган кабарларга каршы жарышта Google жана Facebook стартапка жайбаракат басып келатышат, 2017-жылдын 25-январы.

163 Google, 2016-жылы жаман жарнама, сайттар жана алдамчылар менен кантип күрөштүк, 2017-жылдын 25-январы.

164 Google News демилгеси, Журналистика үчүн бекем келечекти куруу.

165 Мисалы, караңыз: Poynter, Facebook фактыларды текшерген сервистер менен кызматташа баштагандан бери бир жыл өттү. Иш кандай жүрүүдө?, 2017-жылдын 15-декабры.

166 Мисалы, караңыз: АРТИКЛЬ 19, Социалдык тармактар жана фейк кабарлар пикир билдирүү эркиндигинин перспективасынан алып караганда, 2016-жылдын 25-ноябры; толук маалымат алуу үчүн АРТИКЛЬ 19дун фейк кабарлар маселеси боюнча материалын караңыз (даярдалууда).

167 New York Times, Facebook колдонуучуларга кабарлардын ишенимдүүлүгүн баалоого уруксат берет, 2018-жылдын 19-январы.

168 “Фейсбуктун” өзгөрүүлөрдү сынап жаткан айрым өлкөлөрдө, анын ичинде Камбоджада жаңылыктар түрмөгүнө киргизип жаткан өзгөрүүлөрдүн таасири жөнүндө маалымат алуу үчүн, мисалы, Forbes, “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгүнө жасалган эксперименти Камбоджадагы бизнести талкалай баштады, 2017-жылдын 2-ноябры.

169 “Фейсбуктун” Маалымат алуу борбору, Facebook өздүктү аныктоо үчүн кандай күбөлүктөрдү кабыл алат?

170 Мисалы, караңыз: Wired, Google YouTube сайтынан экстремисттик видеону өчүрүү үчүн жасалма интеллектти жана адамдарды колдонууда, 2017-жылдын 19-июну.

171 АРТИКЛЬ 19, Алгоритмдер жана кылмыштуулуктун алдын алуу контекстинде автоматташтырылган чечим кабыл алуу, 2016-жылдын 2-декабры.

172 YouTube, Уруксат берилбеген контентке даттануу жиберүү.

173 Ошол эле жерде.

174 Ошол эле жерде.

175 YouTube, Тосмо кабарламаны кантип жиберсе болот.

176 YouTube, Каналды жана аккаунтту блоктоо.

177 Ошол эле жерде.

178 “Фейсбуктун” Маалымат алуу борбору, Мыйзам бузуу тууралуу кантип кабар берсе болот?

179 “Фейсбуктун” Маалымат алуу борбору, “Фейсбукта” социалдык даттануу деген эмне? Социалдык даттануу – бул колдонуучуларга башка колдонуучулар менен байланышып, кайсы бир контентти өчүрүүнү өтүнүүгө жардам берген механизм.

180 “Фейсбуктун” Маалымат алуу борбору, “Фейсбукта” орунсуз материалдарга жана мыйзам бузууларга кантип даттанса болот (мисалы, жылаңач дененин сүрөтүнө, опузаларга жана жек көрүүчүлүк маанайдагы билдирүүлөргө)?

181 “Фейсбуктун” Маалымат алуу борбору, Даттануу жиберүү.

182 Бирок, 2018-жылдын апрель айында, Facebook чечимдерге даттануу процессин күчөтөрүн жарыялады, караңыз: “Фейсбуктун” жаңылыктар түрмөгү, Ички жетектөөчү принциптерди жарыялоо жана даттануу процессин кеңейтүү, 2018-жылдын 24-апрели.

183 “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Мыйзам бузуу тууралуу кабарлоо.

184 “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Мазактоочу жүрүм-турумга даттануу.

185 Согушчан уюмдарга карата саясат, буга чейин цитатасы берилген, жана “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Аккаунттун ишин токтотуу же аны бөгөттөө чечимине даттануу.

186 Ошол эле жерде.

187 “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Контентти өчүрүүгө суратымдар.

188 Google, Мыйзамдарды бузган контент тууралуу кантип кабар берсе болот.

189 Google, Евробиримдиктин маалыматтарды коргоо жөнүндө мыйзамына ылайык өчүрүү, жеке маалыматтарды өчүрүүгө суратымдын формасы.

190 Мисалы, Германияда, АРТИКЛЬ 19ду караңыз, Германия: Социалдык тармактарда укук колдонууну күчөтүү тууралуу мыйзам, 2017-жылдын августу.

191 New York Times, Facebook аткаминерлер жапайы тармакты ооздуктаган жаңы дүйнөгө туш болууда, 2017-жылдын 17-сентябры.

192 YouTube, Каналды же аккаунтту бөгөттөө.

193 *Ошол эле жерде.*

194 YouTube, Коомдоштуктун эрежелерин бузганы тууралуу эскертүүнү апелляцияга кантип берсе болот.

195 “Фейсбуктун” Коомдоштуктар ченемдери, буга чейин цитатасы берилген.

196 “Твиттердин эрежелери”, буга чейин цитатасы берилген.

197 “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Тартип бузган колдонуучуларга карата биз көргөн чаралар.

198 “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Саясаттарды иштеп чыгууга жана алардын аткарылышын көзөмөлдөөгө карата биздин мамиле.

199 Мисалы, караңыз: EDRi, Google’дун «унутууга укукка» карата унутмаксан мамилеси, 2016-жылдын 14-декабры.

200 “Твиттердин” Маалымат алуу борбору, Айрым бир өлкөлөрдө ачылбаган контент тууралуу.

201 Мисалы, караңыз: Интернет-ортомчулары: Жоопкерчиликтин диллемасы, буга чейин цитатасы берилген; же Ортомчулардын жоопкерчилигинин эл аралык картасы, Стэнфорддо иштелип чыккан.

202 Мисалы, Орусияда, ЖМКны көзөмөлдөө боюнча өкмөттүк орган – Роскомнадзор – экстремисттик контентти өчүрүүдөн баш тарткан социалдык тармактардын платформаларына айып сала алат, анын ишин токтото алат, же бөгөт коёт. Жакынкы убакытка чейин социалдык тармактарга Роскомнадзордо каттоодон өтүү талабы коюлуп келген. Бул система жакында №276-ФЗ Федералдык мыйзамы менен жокко чыгарылган. Толук маалымат алуу үчүн: АРТИКЛЬ 19, Орусия: ЖМКны жана Интернетти жөнгө салуу чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөр, 2016-жылдын март айы; Guardian, Орусия экстремисттик контент үчүн Google, Twitter жана Facebook тармактарына тыюу саларын айтып коркутууда, 2015-жылдын 20-майы. Францияда, укук коргоо органдарынын кабарламасынан кийин терроризмди шыкактаган жана үгүттөгөн контентти өчүрүүдөн баш тартуу социалдык тармактар платформаларын бөгөттөөгө алып келиши мүмкүн. Мындан тышкары, 2017-жылы Германия социалдык тармактарды Германиянын Кылмыш-жаза кодексине ылайык, мыйзамсыз контенттерге каршы күрөшүү үчүн даттанууларды кабыл алуу процедураларын кабыл алууга, бул контентти өчүрүүгө же бөгөт коюуга милдеттендирген мыйзам кабыл алган жана ушул чаралардын колдонулушу жөнүндө мезгил-мезгили менен отчет берип турат. Бул талаптарды аткарбаса, 50 миллион еврого чейинки олуттуу административдик айып пул салынат; кененирээк маалымат алуу үчүн АРТИКЛЬ 19дун Мыйзамга жасаган талдоосун окуңуз, буга чейин цитатасы берилген.

203 Мисалы, караңыз: 2018-жылга Танзанияда электрондук жана почта байланышын (онлайн-контентти) жөнгө салуу, 2018-жылдын 16-майы.

204 Пикир билдирүү эркиндиги жөнүндө Биргелешкен декларация, 2011-жыл, буга чейин цитатасы берилген.

205 Мисалы, караңыз, Адам укуктары боюнча Европа Кеңеши, *Йилдырым Түркияга каршы иши (Yildirim v Tur-key)*, №3111/10 даттануу, 2012-жылдын 18-декабры.

206 Мисалы, караңыз: К.Т. Марсден, Интернеттин биргелешип жөнгө салуу: Европалык укук, кибермейкиндиктеги жөнгө салуучу башкаруу жана мыйзамдуулук, Кембридж, Кембридж Университетинин

Басмасы, 2011-ж., 54-пункт. мыйзамдардын, каржылоонун, башка мамлекеттик колдоо каражаттарынын же институционалдык катышуунун жардамы менен мамлекет тарабынан жигердүү түрдө колдоого алынган жеке жөнгө салууну камтыган жөнгө салуучу режим” деп түшүндүрөт.

207 Мисалы, Евробиримдикке ылайык, “минималдуу түрдөгү биргелешип жөнгө салуу мүчө мамлекеттердин укуктук салттарына ылайык, өзүн-өзү жөнгө салуу менен улуттук мыйзам чыгаруучунун ортосундагы укуктук байланышты камсыз кылат. Биргелешкен жөнгө салуу өз максаттарын аткара албай калган учурда мамлекеттин кийлигишүүсүнө мүмкүнчүлүк бериши керек”; №2010/13/EU аудиовизуалдык медиа-кызмат көрсөтүүлөр жөнүндө директиванын 44-пунктун караңыз.

208 Биргелешип жөнгө салуунун бул түрү жакында Германияда пайда болду, *буга чейин цитатасы берилген*. 2017-жылы кабыл алынган мыйзамга ылайык, мамлекеттик органдар социалдык тармактардын платформаларындагы контентти модерациялоону көзөмөлдөө максатын көздөгөн өзүн-өзү жөнгө салуучу органдарды “тааный” алышат, же таануудан баш тартышат. Башка сөз менен айтканда, бул моделдин алкагында өзүн-өзү жөнгө салуучу органдын көз карандысыздыгына кепилдик берилбейт. Ошо сыяктуу эле, европалык мекемелер Аудиовизуалдык Медиа Кызмат көрсөтүүлөр директивасына түзөтүүлөрдү киргизүү ниети бардай, ага ылайык, улуттук бийлик органдарына “кастык тилине” каршы күрөшүп, жашы жете электерди зыяндуу контенттен коргоо жана зарыл болгондо санкцияларды колдонуу үчүн видеохостинг платформалары талаптагыдай чара көрүп-көрбөгөнүн аныктоо тапшырмасы берилет. Мисалы, караңыз: АРТИКЛЬ 19, **ЕБнын жаңы мыйзамдары Интернеттеги маалыматтардын жана идеялардын агымын чектебеши керек**, 2017-жылдын 12-сентябры.

209 Мисалы, караңыз, **АРТИКЛЬ 19дун Улуу Британиядагы прессаны жөнгө салуу боюнча жаңы органды таанууга карата реакциясы**, 2017-жылдын 25-октябры.

²¹⁰ Бирок иш жүзүндө “өзүн-өзү жөнгө салуу” деген бирдиктүү аныктама жок. Бир мамлекетте “өзүн-өзү жөнгө салуу” деп белгиленген моделдер башка өлкөлөрдө “биргелешип жөнгө салуу” катары квалификацияланышы мүмкүн.

²¹¹ Мамлекеттик органдар менен чогуу кабыл алынган “ыктыярдуу” кодекстердин мисалы катары: Европа Биримдигинин Интернеттеги мыйзамсыз жек көрүүчүлүк маанайдагы сөздөргө каршы күрөшүүгө багытталган Жүрүм-турум кодекси; караңыз: АРТИКЛЬ 19, **Европа Биримдиги: Европа Комиссиясы иштеп чыккан Интернеттеги мыйзамсыз жек көрүүчүлүк маанайдагы сөздөргө каршы күрөшүүгө багытталган Жүрүм-турум кодекси жана алкактык чечим**, 2016-жылдын августу; же Улуу Британиянын Терроризмге каршы күрөшүү боюнча башкармалыгы менен интернет компаниялардын ортосундагы кызматташтыктын мисалы; караңыз: Metropolitan Police, **Интернеттен 250 миңинчи экстремисттик/террордук материал өчүрүлөт**, 2016-жылдын 23-декабры.

²¹² Жетектөөчү принциптер, *буга чейин цитатасы берилген*.

²¹³ Мисалы, караңыз: Ш. Мак, **Адамдын негизги укуктары жана санарип контент жөнүндө макулдашуулар**, Европалык келишим укуктарын изилдөө боюнча борбор, жумушчу документтердин сериясы: №2012-06, 2012 г.

214 Караңыз: *тиешелүү айырмачылыктарды эске алуу менен*, Адам укуктары боюнча Европа Кенеш, *Динк Түркияга каршы (Dink v Turkey)*, даттануунун номерлары: 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09, 7124/09, 2010-жылдын 14-сентябры. Бул ошондой эле керектөөчүлөрдүн укуктары боюнча принциптерге да шайкеш келет; мисалы, караңыз: **ЕБнын керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо боюнча органдардын сунуштамалары**, Facebook, Twitter жана Google тарабынан кабыл алынган, 15-февраль, 2018-жыл.

²¹⁵ Мисалы, бул келишимдик шарт адилетсиз болгонун, же социалдык тармактардын платформасы же ортомчу ак ниетсиз иш-аракет жасагандыгын аныктоодо, мисалы, “мыйзамсыздыкка”, “ак ниеттүүлүккө” же “мамлекеттик саясатка” тиешелүү келишимдердин жалпы жоболорун чечмелөөнүн негизинде келишимдик мамилелерди токтотуу. Караңыз: Ш. Мак, *буга чейин цитатасы берилген*.

216 Толук маалымат алуу үчүн: **АРТИКЛЬ 19, Социалдык тармактардын**

платформаларында өзүн-өзү жөнгө салуу жана “кастык тили”, 2018-жыл.

²¹⁷ Бул ошондой эле Манила принциптерине да шайкеш келет, буга чейин цитатасы берилген, 1 (b)-принцип.

218 Ошондой эле караңыз: Гюстав Курбенин “Дүйнөнүн келип чыгышы” аттуу сүрөтүн камтыган контенттин өчүрүлүшүнө байланыштуу иш, анын жүрүшүндө Франциянын соту жакында эле өзүнүн юрисдикциясы жөнүндө билдирген; The Telegraph, “Фейсбуктун” жылаңачтанууга карата саясаты, 2015-жылдын 10-марты.

²¹⁹ Ошондой эле караңыз: Манила принциптери, буга чейин цитатасы берилген, 3 (c)-принцип

²²⁰ Ошондой эле караңыз: Манила принциптери, буга чейин цитатасы берилген, 3 (c)-принцип.

²²¹ АРТИКЛЬ 19 колдонуучулар менен келишимдердин купуялуулукка тийгизген кесепеттерин өзүнчө аналитикалык материалдарда талкуулайт.

²²² Санарип укуктардын рейтингинин индикаторлорун шилтеме боюнча табууга болот.
